

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI**

ENVER EL-EVLÂKÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

İBRAHİM KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
PROF. DR. MİTHAT ESER**

Konya-2025

Bu çalışma, 17.06.2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Bilim Dalı Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

**Savunma
Tez jürisi**

Prof. Dr. Mithat Eser
Selçuk Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Ahmet Turan Yüksel
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Gököl
Selçuk Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

ÖN SÖZ

Tarih ilmi diğer ilimlere kıyasla âdemoğlu için her zaman merak edilen ve araştırılan bir ilim dalı olarak 7'den 70'e herkesin ilgi odağı olmuştur. İnsanın fitratı gereği geçmişte yaşanan tarihi olayları ve bu olayların akışında etkin bir şekilde rol alan karakterleri araştırma duygusu her zaman hissetmiştir. Özellikle de tarihin akışını değiştiren şahsiyetlere ilginin artmasıyla birlikte, tarih ilmi için çok sayıda kıymetli eserler müellifleri tarafından kaleme alınmıştır. Bu konuda şüpheye yer yoktur ki; hakkında en fazla eser yazılan, Allah Teâlâ'nın (c.c), insanlığın kurtuluşu için gönderdiği son peygamberi Hz. Muhammed'in (s.a.v) hayatıdır. Onun hayatı gerek Müslüman yazarlar gerekse de gayrimüslimlerin ilgi odağı olmuş ve çok sayıda eserin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuşlardır. İslâm tarihçileri ise sadece Hz. Muhammed'in hayatına odaklanmamış; onun karakteri, ahlakı, aile içi münasebetleri, ashabıyla ilgilenmesi, ordu komutanlığı ve devlet başkanlığına kadar bütüncül bir bakış açısıyla ele alıp her yönüyle değerlendirmişlerdir. Enver el-Evlâkî de Amerika gibi Hıristiyan bir devlette İslâm tarihi alanında yaptığı çalışmalarla önemli katkılar sunan bir vâizdi. Onu diğer vâizlerden ayıran en büyük özelliği, mesajlarını dünyanın dört bir yanına yayılmasını sağlayan çok sayıda çevrimiçi vaaz ve konferans videolarının varlığıydı.

Bizim bu çalışmamız Enver el-Evlâkî'nin hayatını konu alırken aynı zamanda onun tarih anlayışını, yöntemlerini ve İslâm tarihine bakış açısını detaylı bir şekilde incelemeyi hedeflemektedir. İki ana bölümü teşkil eden bu çalışmanın ilk bölümünde Enver el-Evlâkî'nin hayatı, ailesi, eğitim süreci, üstlendiği vazifeler, şahsiyeti, ömrünün sonlarına doğru akîdevi yönden değişimi ve vefâtı ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Enver el-Evlâkî'nin eserleri, tarih anlayışı ve tarih anlatımında kullandığı kaynaklar üzerinde durulmuştur. Ayrıca Evlâkî'nin tarihi olayları değerlendirirken kullandığı metotların yanı sıra İslâm tarihi konferanslarına katılan dinleyicilerine iletmek istediği mesajlara da değinilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında, değerli katkılarından dolayı danışman hocam Prof. Dr. Mithat Eser'e ve Dr. Öğr. üyesi Hüseyin Gökalp hocama en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Enver el-Evlâkî'nin İngilizce İslâm tarihi vaazlarını Türkçeye kazandıran Konya'daki Yedi Sema Yayınlarına da şükranlarımı iletmek

isterim. Eğer onların böyle gayretli bir çalışması olmasaydı, Enver el-Evlâkî'nin İslâm tarihçiliğiyle alakalı bir çalışma yapılması düşük bir ihtimaldi.

Tezimin hazırlanmasında bir eksikliği ya da hatası bulunması durumunda, bunun şahsıma ait olduğunu belirtmek isterim. Gayret bizlerden, başarı ise Allah'tandır (azze ve celle).

İbrahim KAYA

KONYA-2025

TÜRKÇE ÖZET

T.C.
Selçuk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Adı-Soyadı	İBRAHİM KAYA
Öğrenci No	224274001008
Anabilim Dalı	İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
Bilim Dalı	İSLAM TARİHİ
Programı	YÜKSEK LİSANS
Danışmanı	PROF.DR. MİTHAT ESER

Tezin Adı	ENVER EL-EVLÂKÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ
-----------	--

ÖZET

Colorado Eyalet Üniversitesinde mühendislik eğitimini tamamlamış, sekiz yıl boyunca Amerika'daki çeşitli camilerde imamlık vazifesi yapmış, 11 Eylül saldırılarından sonra iki taraf arasında barış elçiliği görevini üstlenmiş, Eğitim Liderliği yüksek lisansına sahip İnsan Kaynakları Gelişim alanında doktora başlayıp yarıda bırakmak zorunda kalan ve girişimcilik gibi çeşitli geleneksel kariyer yollarını düşünen ya da deneyen ve kırk yıllık yaşantısında gezgin bir yol izleyerek insanları İslâm'a davet etmeye çalışan genç bir vâiz idi. Kendisine sempati duyan çevresi tarafından davetçi, şeyh, imam ve cihada teşvik eden bir lider olarak görülürken, Batı medyası tarafından ise İnternetin bin Ladin'i, Cihadın Tercümanı ve Cihadın Süperstarı gibi isimlerle anılıyordu. Bu bilgilerin sahibi Enver el-Evlâkî'den başkası değildi.

İki bölümden oluşan bu çalışmada, ilk bölümde Enver el-Evlâkî'nin hayatı, detaylıca incelenmeye çalışıldı. Eğitim hayatı, imamlık kariyeri, İslâm tarihi içeren vaazlarının ses kaseti olarak kaydedilmesi, 11 Eylül olaylarındaki ılımlı tavırları, ülke sınırlarını aşan vaazlarının şöhreti ve zamanla değişen fikirlerinin ekseninde Amerika'yla kutuplaşarak vatandaşı olduğu ülkesi tarafından öldürülmesi gibi konular başlıklar halinde işlenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise Evlâkî için İslâm tarihinin önemi, çalışmalarında Kur'an ve sünnet temelli bir yaklaşıma sahip olması, diğer kaynaklardan istifade ederek anlatımını zenginleştirmesi, tarihi olayları değerlendirme metodu ve inançlarını korumak için Müslümanları İslâm'ın erken tarihine odaklanan, dini eğitim yoluyla güçlü bir İslâmî kimlik geliştirmeye çalışması gibi konularda ele alınarak İslâm tarihine olan katkıları değerlendirilmiştir. Ayrıca kendisinin İslâm tarihi anlatımlarıyla bir takipçi kitlesi oluşturduğu inkâr edilemez bir gerçekliktir. İnsanların onun vaazlarından etkilenerek birtakım eylemler gerçekleştirdiği, hatta ölümünden sonra bile yapılan eylemlerin sorumlusuymuş gibi medya tarafından lanse edildiği bilinmektedir. Bu çalışmanın tamamlanmasıyla birlikte Evlâkî'nin selefi-çihatçılığı benimsemeden önce kariyerinin ilk yıllarında vermiş olduğu ve insanların üzerinde bir iz bıraktığını düşündüğümüz tarihçiliğinin bilgisine ulaşmış olacağımızı ümit ediyoruz.

Anahtar Kelimeler: Enver el-Evlâkî, İslâm Tarihi, İmam, Vaaz, İnternet, Cihad.

İNGİLİZCE ÖZET

T.C.
Selçuk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Adı-Soyadı	İBRAHİM KAYA
Öğrenci No	224274001008
Anabilim Dalı	İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
Bilim Dalı	İSLAM TARİHİ
Programı	YÜKSEK LİSANS
Danışmanı	PROF.DR. MİTHAT ESER

Tezin Adı	ANWAR AL-AWLÂQÎ: HİS LIFE AND WORKS
-----------	-------------------------------------

ABSTRACT

He was a young preacher who studied engineering at Colorado State University, served as an imam in various mosques in the United States for eight years, served as a peacemaker between the two sides after the 9/11 attacks, had a master's degree in Educational Leadership, started a PhD in Human Resource Development but had to drop out, considered or tried various traditional career paths such as entrepreneurship, and tried to invite people to Islam by following an itinerant path in his forty years of life. He was regarded by his sympathetic circle as a dawah caller to islam, sheikh, imam and jihadist leader, and by the Western media as the bin Laden of the Internet, the Interpreter of Jihad and the Superstar of Jihad. The author of this information was none other than Anwar al-Awlaki.

In this study, which consists of two parts, in the first part, Anwar al-Awlaki's life was analysed in detail. Topics such as his educational life, his career as an imam, the recording of his sermons on Islamic history as audio cassettes, his moderate attitude during the events of 11 September, the fame of his sermons that crossed the borders of the country, and his murder by his country of citizenship by polarising with America on the axis of his changing ideas over time were tried to be covered in titles.

In the second part, the importance of Islamic history for al-Awlāqī was analysed and his contributions to Islamic history were evaluated in terms of his approach based on the Qur'ān and the Sunnah, his enrichment of his narrative by making use of other sources, his method of evaluating historical events, and his efforts to develop a strong Islamic identity through religious education, focusing on the early history of Islam in order to protect Muslims' beliefs. In addition, it is an undeniable fact that he created a following with his narratives on Islamic history. It is known that people were influenced by his sermons and carried out some actions, and even after his death, he was portrayed by the media as if he was responsible for these actions. With the completion of this study, we hope that we will be able to reach the information about al-Awlaki's historiography, which he gave in the early years of his career before adopting salafi-jihadism and which we think left a mark on people.

Keywords: Anwar al-Awlaki, Islamic History, Imam, Sermon, Internet, Jihad.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iii
TÜRKÇE ÖZET.....	v
İNGİLİZCE ÖZET	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1
A. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi.....	1
B. Araştırmanın Kaynakları.....	2
C. Araştırmanın Sınırlandırılması ve Yöntemi.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

ENVER EL-EVLÂKÎ'NİN HAYATI

1.1. EVLÂKÎ AİLESİ ve ENVER'İN ÇOCUKLUĞU.....	5
1.2. ENVER EL-EVLÂKÎ ve ÂİLESİNİN YEMEN'E DÖNÜŞÜ	7
1.3. AMERİKA'YA GELİŞİ.....	8
1.3.1. Evlâkî'nin Dindarlaşma Sebepleri.....	9
1.3.2. Afganistan Seyahati.....	10
1.3.3. İmamlığa Başlaması.....	11
1.3.4. Evlâkî'nin Vaazlarının Kaydedilmesi (Eserleri).....	13
1.3.5. Akademik Kariyeri	15
1.3.6. Daru'l-Hicret.....	17
1.3.7. 11 Eylül Saldırısı ve Evlâkî'nin Düşünceleri	21
1.4. BİRLEŞİK KRALLIK YILLARI	23
1.5. EVLÂKÎ'NİN YEMEN YILLARI ve VEFATI.....	27
1.5.1. Evlâkî'nin Fikirselle Değişimi.....	27
1.5.2. Yemen'de Hapishanede Kalması.....	29

1.5.3. Mesajlarını İnternet Aracılığıyla Tüm Dünya'ya Ulaştırması	31
1.5.4. El-Kaide'ye Katılması	35
1.5.5. Ölüm Emrinin Verilmesi	38
1.5.6. Ölümünden Sonraki Etkisi.....	43
1.5.7. ABD Tarafından İki Çocuğunun Öldürülmesi.....	44
1.6. EVLÂKÎ'NİN ABD'DEKİ BAZI SORUŞTURMALARİ ve İDDİALAR HAKKINDA	46

İKİNCİ BÖLÜM

ESERLERİ ve İSLÂM TARİHÇİLİĞİ

2.1. TÜRKÇEYE TERCÜME EDİLEN İSLÂM TARİHİ VAAZLARI.....	50
2.2. EVLÂKÎ'NİN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN DİĞER ESERLERİ.....	53
2.3. EVLÂKÎ'NİN TARİH ANLAYIŞI.....	55
2.3.1. İslâm Tarihi Okumalarının Önemi.....	55
2.3.2. Sîret'i Öğrenmenin Önemi.....	57
2.4. KULLANDIĞI KAYNAKLAR.....	59
2.4.1. Kur'an ve Sünnet	60
2.4.2. Kaynak Olarak Kullandığı Tarih Kitapları	60
2.4.3. Kitab-ı Mukaddes	63
2.4.4. Batılı Kaynaklar ve Farklı Alanlarda Yazılmış Eserler	64
2.5. METODU	65
2.5.1 Tarihi Olayları Değerlendirme Metodu	66
2.5.1.1. Tarihle İlgili Her Şeyi Konuşması	66
2.5.1.2. Karşılaştırmalar Yapması.....	66
2.5.1.3. Gereksiz Bilgilerden Uzak Durması	67
2.5.1.4. Oryantalistlere Cevaplar Vermesi	68
2.5.1.5. Hidayet Öyküleri Anlatması	69

2.5.1.6. Güncel Bilgilerle Anlatımlarını Desteklemesi.....	70
2.5.1.7. Sorular Sorması.....	70
2.5.2. Üslûbu.....	71
2.6. EVLÂKÎ'NİN TARİHÇİLİĞİNDE ÖNE ÇIKAN KONULAR.....	71
2.6.1. Kimlik Krizi Sorunsalı.....	74
2.6.2. Kendimize Rol Model Belirlemek.....	76
2.6.3. İslam Dini için Fedakârlık Yapmak.....	78
2.6.4. Ümmet Bilincinde Olmak.....	79
2.6.5. El-Velâ Ve'l-Berâ.....	80
2.6.6. Kafirlere Güvenmeme.....	83
2.6.7. Hicret.....	84
2.6.8. Allah Yolunda Cihat Etmek.....	87
2.7. EVLÂKÎ ETKİSİNİN NETİCELERİ.....	89
SONUÇ.....	92
KAYNAKÇA.....	95

KISALTMALAR

a.s. : Aleyhisselam

a.s.v. : Aleyhissâlatu vesselâm

b. : Bin, İbn

Bkz. : Bakınız

c.c. : Celle Celâluh

çev. : Çeviren

Erişim : Erişim Tarihi

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

H. : Hicrî

H.z. : Hazreti

r.a. : Radiyallahu anh/anhâ

s. : sayfa

s.a.v. : Sallallahu aleyhi ve sellem

GİRİŞ

Enver el-Evlâkî'nin hayatını ve İslâm tarihçiliğini çalışırken gördük ki kendisinin insanlar nazarında iki profili bulunmaktadır. İlkinde istisnasız herkes tarafından sevilip saygı gösterilen bir din adamı profili çizerken, diğesinde ise özellikle Amerika'ya karşı değişen tavırları neticesinde istenmeyen ve öldürülmesine hükmedilen cihatçı bir lider olarak görünmektedir. Evlâkî'nin ömrünün sonlarına doğru seçmiş olduğu bu profille birlikte kendisini destekleyen belli bir kesim hariç geri kalan herkes tarafından yazılı veya sözlü olarak lince tâbi tutulmuştur. Evlâkî'nin bu düşünce değişikliğiyle ilgili özellikle Batılı yazarlar tarafından makaleler ve kitaplar yazılarak onun hakkında dünya genelinde olumsuz düşüncelerin hâkim olmasına sebebiyet vermişlerdir. Bu durumda onun İslâm tarihiyle alakalı vermiş olduğu konferansları ya göz ardı edilmiştir ya da insanları cihada teşvik ettiğine dair aleyhinde delil olarak kullanılmıştır. Bu bilgilerle birlikte bizim çalışmamızdaki gayemiz, Evlâkî'nin hayatını ve tarihçiliğini tarafsız bir gözle inceleyerek her şeyi olduğu gibi yansıtabilmektir.

A. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Allah (c.c) Hz. Âdem'i yaratmış ve ilk peygamberlik görevini de nesline doğru yolu göstermesi için ona vermiştir. Hz. Âdem ile başlayan bu yüce vazifenin sahipleri, ülü'l-azm peygamberlerin önderliğinde insanları tevhid dinine çağırışlar ve âdemoğlunu Allah'ın asla affetmeyeceği şirk bataklığından kurtarmaya çalışmışlardır. Hz. Âdem ile birlikte şekillenmeye başlayan İslâm tarihi, son nebi Hz. Muhammed'in vefatından sonra ivme kazanarak öğrenilmek istenen bir ilim dalı haline dönüşmüştür. Özellikle siyer ilminin ortaya çıkması, insanların bu alana yöneliminin artmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum tarihteki tüm Müslüman millet ve devletler için de söz konusu olmuş, bu millet ve devletlerin varlıklarını, kurumlarını, sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik yönlerini ele alarak İslâm kültür ve medeniyeti içerisindeki yerlerini tespit etmeye çalışan İslâm tarihi bilimini ortaya çıkarmıştır.

İlk dönem eserleriyle birlikte şekillenmeye başlayan İslâm tarihi, çağımıza kadar gelişimini sürdürmüş ve her tarihçinin olayları kendi perspektifinden değerlendirmesiyle birlikte kendisini yenilemeye devam etmiştir. Yemen asıllı ABD vatandaşı olan Enver el-Evlâkî de İslâm tarihi dersleriyle yazılı olmasa da sözel olarak bu yenilenmeye katkısı olanlardandır. Enver el-Evlâkî'nin Hıristiyan ülkelerde

“Peygamberlerin hayatı, Resûlullah ’ın hayatı, Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer” gibi İslâm tarihi ve siyer alanında iz ve etki bıraktığını düşündüğümüz vaazları mevcuttur. Bu vaazlar kaset ya da cd şeklinde kaydedilip insanların istifadesine sunulmuştur. Ülkemizde ise Yedi Sema Yayınları tarafından kitap olarak neşredilmiştir. Bu çalışma, Enver el-Evlâkî’nin ahlakî ve ilmi kişiliği, tarihçiliği ve görüşlerini konu edinecektir.

İslâm tarihinin gelişmesine katkısı bulunan birçok alim, tarihçi, akademisyen üzerine çalışmalar yapılmış, yapılmaya da devam etmektedir. Bu araştırmanın gayesi özellikle Yemen, ABD ve İngiltere gibi farklı etnik kökenli coğrafyalarda yaşamış ve bu ülkelerde yaptığı çalışmalarla öldükten sonra bile isminden sıkça söz edilen, Enver el-Evlâkî’nin hayatını ve tarihçiliğini ilmi bir perspektifle ortaya koymaktır.

Bizi bu çalışmaya yönlendiren bir başka sebep ise Enver el-Evlâkî’nin akademisyenlik yapan ve ülkesi Yemen’de Tarım Bakanlığı görevini üstlenmiş babası Prof. Dr. Nâsır el-Evlâkî’nin tüm ısrarlarına rağmen asıl mesleği olan inşaat mühendisliğini yapmayarak kendisini ilmi çalışmalara vermesidir. Amerika Birleşik Devletleri’nde çeşitli camilerde imamlık yapmış ve bir dönem Yemen’deki İman Üniversitesinde İslâm tarihi alanında dersler vermiştir. Özellikle Endülüs tarihi konulu dersler veriyordu. Aynı zamanda halka birçok konuda çeşitli konferanslar da veriyordu. Yaptığı konferanslar kaydediliyor ve çeşitli internet ortamlarında paylaşılıyordu. Erken yaşta ölümünden sonra bile bu kayıtların bazıları kitap haline getirilerek onun adına yazıya geçirilmişti. İslâm tarihi adına ve diğer ilmi alanlarda yapmış olduğu bu çalışmalar, onun hayatının ve İslâm tarihçiliğinin çalışılması gerektiğini göstermektedir.

B. Araştırmanın Kaynakları

Enver el-Evlâkî Amerikan kültüründe yetişmiş ve bir dönem din, dil ve ırk ayrımı olmaksızın herkes tarafından sevilen ve saygı gösterilen bir vaizdi. Onun bu kapsayıcılığından dolayı Amerika’daki vaazlarına yüzlerce kişi katılıyordu. Kendisinin herhangi bir kitap çalışması olmamasına karşın, kaydedilen vaazları sayesinde ülke genelinde tanınır bir vaiz olmuştu. Bizim bu çalışmamızın kaynaklarının oluşmasında, Evlâkî’nin İngilizce diliyle İslâm tarihi üzerine vermiş olduğu konferansların, ülkemizde Yedi Sema Yayınları tarafından titiz bir çalışmayla Türkçeye kazandırılmış kitapları teşkil etmektedir. Ayrıca yine Evlâkî’nin ses

kayıtlarından oluşan ve Türkçeye de çevrilmiş olan bazı makale ve kitapçıklardan da istifade edilmiştir.

Özel hayatıyla ilgili bilgilere ise *The New York Times*'ta savaş muhabirliği yapmış, gazeteci ve yazar olan Scott Shane'nin, özelde Evlâkî'nin hayatını konu aldığı "*Objective Troy*" eserine müracaat edilmiştir. Bu eser, Enver el-Evlâkî'nin hayatındaki önemli anlarından bahsederek Amerika'nın istemediği bir adama nasıl dönüştüğüne dair malumat verir. Her ne kadar Shane'nin, Evlâkî'yle alakalı düşüncelerine katılmasam da kendi kitabını oluştururken yapmış olduğu seyahatler ve Evlâkî'nin yakınlarıyla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmesi takdire şayandır. Shane, özellikle Evlâkî'nin birincil derecedeki akrabalarıyla birebir görüşmüş ve onlardan sağlıklı bilgiler elde etmiştir. Shane, bunlarla da yetinmeyerek Evlâkî'nin üniversite arkadaşları, görevli bulunduğu cami cemaatinden insanlar, konferanslarına katılan kursiyerler ve komşularıyla da iletişim kurarak Evlâkî hakkında kapsamlı bir çalışma yürütmüştür. Yine batılı bir kaynak olan "*Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*" yazarı Alexander Meleagrou-Hitchens'in doktora tezine de başvurulmuştur. Odak noktası Evlâkî'nin Batı'daki cihadı ve insanları nasıl etkilediğine dair bilgileri içermek olan bu tezde, aynı zamanda Evlâkî'nin medya tarafından bilinen meşhur takipçileriyle aralarındaki ilişkiler de ortaya konmaya çalışılmıştır. Meleagrou-Hitchens'in tezi, Evlâkî'nin cihadî yönüne ışık tutarken bizim çalışmamız ise onun İslâm tarihçiliğiyle alakalı bilgileri içermektedir. Son olarak ise bu kaynaklardaki bilgilerle paralellik arz ederek, Evlâkî hakkında haber niteliği taşıyan, bazı yerel ve yabancı medyanın internet sitelerine de yardımcı kaynak olarak müracaat edilmiştir.

C. Araştırmanın Sınırlandırılması ve Yöntemi

Enver el-Evlâkî her ne kadar İslâm tarihçisi olarak ün kazanmış olsa da onun özellikle de hayatının son dönemlerinde fikirlerindeki bazı değişikliklerle cihat konulu derslerine odaklandığı görülmektedir. Nitekim kendisinin "*Cihadı Desteklemenin 44 Yolu*" gibi bir internet makalesi de bulunmaktadır. Ayrıca Evlâkî, cihat üzerine yazılmış bazı klasik ve çağdaş eserler üzerinden de dersler vererek bu konunun kendisi için ne kadar da önemli olduğunun bilgisini bizlere vermektedir. Hâlihazırda "*Cihada Davet: Evlâkî'nin Batıdaki Cihadı*" isimli bir doktora tezi de bulunmaktadır. Biz de Evlâkî'nin ilk uzmanlık alanı olan İslâm tarihi üzerine yoğunlaşarak, çalışmamızı onun hayatı, eserleri, İslâm tarihçiliği ve görüşleri üzerine ele almaya karar verdik.

Bu çalışmamızda, Enver el-Evlâkî'nin tarihçiliği, metodu, etkisi ve görüşleri Türkçeye çevrilen ve kitap haline getirilen ses kayıtlarının üzerinden tahlil edilmiştir. Özellikle araştırma konusunu oluşturan yazılı materyallerinin tamamı incelenmiş olup Evlâkî hakkında objektif ya da subjektif bir şekilde bilgi veren bütün kaynakların taraması yapılmıştır. Bu şekilde yapmamızın sebebi; genel olarak batılı yazarların materyalleri araştırıldığında, Evlâkî hakkında olumsuz düşüncelerin hâkim olmasıdır. Kendi takipçi kitlesinin yorum ve görüşlerine bakıldığında ise kendisini cihada teşvik eden bir lider olarak tanımlanmasıdır. Amacımız her iki taraftan da Evlâkî'yle alakalı doğru ve sağlıklı bilgiler edinilebilmektir.

Çalışma, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Enver el-Evlâkî'nin hayatını bütün yönleriyle ele almaya çalışırken, ikinci bölümde ise eserleri, İslâm tarihçiliği, tarih anlayışı, metodu, görüşleri ve etkisi gibi konular işlenerek onun İslâm tarihi alanına katkısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma boyunca İSNAD 2. atıf sistemi ve TDV İslâm Ansiklopedisi imlası dikkate alınmış, ancak özel isimlerde transkripsiyon alfabesi kullanılmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ENVER EL-EVLÂKÎ'NİN HAYATI

Bu bölümde, Enver el-Evlâkî'nin doğumundan ölümüne kadar hayatını ele almaya çalışacağız. Ayrıca ses kaseti olarak kaydedilmiş İslâm tarihi konulu vaaz ve konferanslarından oluşan eserlerinden de kısaca bilgi vereceğiz. İlk olarak Evlâkî'nin çocukluğundan başlayarak, ailesi hakkında kısa bir bilgi, Yemen ve Amerika'daki eğitim hayatını, imamlık kariyerini, din ayrımı olmadan insanlar üzerindeki etkisini ve ömrünün son dönemlerindeki fikrîsel yönden değişimini detaylı bir şekilde inceleyeceğiz.

Evlâkî'nin hayatında önemli olarak gördüğümüz bazı dönüm noktaları vardır. Üniversite yıllarında ahlaki açıdan değişimi, mühendislikten imamlığa geçmesi, vaazlarının kaydedilerek (özellikle İslâm tarihi içerikli konferansları) popülerliğinin ülke sınırını aşması, 11 Eylül saldırılarında bir barış elçisi görevini üstlenmesi, cihad ile ilgili fikirlerini interneti kullanarak yayması, el-Kâide'ye katılması, kendisi hakkında açılan onlarca dava dosyası ve vatandaşı olduğu Amerikalı yetkililer tarafından öldürülmesi gibi onun hayatındaki dönüm noktalarını bu bölümde ele alacağız.

1.1. EVLÂKÎ AİLESİ ve ENVER'İN ÇOCUKLUĞU

Enver el-Evlâkî'nin babası Nâsır el-Evlâkî, (1946-2021) Yemen'in Şebva vilayetinin tanınan aşiretlerinden olan Evâlik kabilesine mensuptu. Nâsır el-Evlâkî, ülkesi Yemen'de eğitimi tamamladıktan sonra eşi Saliha el-Evlâkî ile birlikte 1966 yılında ABD'ye taşındı. New Mexico Eyalet Üniversitesinde Tarımsal İktisat alanında lisans ve yüksek lisans eğitimleri alan Nâsır el-Evlâkî,¹ Nebraska Üniversitesinde de Tarım Ekonomisi alanında doktorasını tamamlamıştır. (1975-1977) yılları arasında ise Minnesota Üniversitesi Ziraat Fakültesinde yardımcı doçentlik yapmıştır.²

¹ Mepa News, "Enver el-Evlâkî Kimdir?" (Erişim 9 Aralık 2024).

² Scott Shane, *Objective Troy A Terrorist, A President, And The Rise Of The Drone* (New York: Tim Dukkan Books, 2015), 1.

Nâsır el-Evlâkî, profesör olup başarılarla dolu bir kariyere sahiptir. 1978 yılında San'a Üniversitesi Ekonomi ve İşletme Fakültesi'nde çalışmak üzere Yemen'e ailesiyle birlikte geri dönmüştür. Bir müddet Tarım Fakültesi dekanlığını yapmıştır. Siyasete de atılan Nâsır el-Evlâkî, Yemen'in ilk devlet Başkanı olan Ali Abdullah Salih döneminde iki yıl boyunca Tarım Bakanlığı yapmış olup ayrıca dört yıl boyunca da Yemen Cumhurbaşkanı'nın ekonomi danışmanı olarak görev yapmıştır. Bu görevlerden sonra San'a Üniversitesine dönen Nâsır el-Evlâkî, rektör yardımcılığı yapmış, daha sonra, kurucularından olduğu Yemen İBB Üniversitesi rektörlüğünü üstlenmiş, son olarak da Temmuz 2001'de San'a Üniversitesinin rektörlüğüne getirilmiştir.³

Enver el-Evlâkî'nin annesi Saliha el-Evlâkî ise Şebva'lı olup bedevi bir kadındır. Eşi Nâsır el-Evlâkî kadar eğitim almamış olsa da Amerika'da çeşitli eğitim programlarına katılarak yüksek okul dengi bir eğitim sertifikası almış, Yemen San'a Üniversitesinde de İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirmiştir.⁴

Enver bin Nâsır bin Abdullah el-Evlâkî, 21 ya da 22 Nisan 1971 yılında ailenin dört çocuğundan en büyüğü olarak, babasının New Mexico Eyalet Üniversitesi'nde yüksek lisans öğrencisi olduğu dönemde New Mexico'nun Las Cruces ilçesinde dünyaya geldi. Dört ay sonra aile, Baba Nâsır el-Evlâkî'nin Nebraska Üniversitesindeki yapmış olduğu doktora için Nebraska'nın Lincoln şehrine taşındı. Son olarak da aile St. Paul Minnesota Üniversitesine yakın bir eve yerleşti. Nâsır el-Evlâkî, bu üniversitenin Ziraat Fakültesinde araştırmacı ve öğretim görevlisi olarak çalıştı.⁵ Enver el-Evlâkî de ilk eğitimini St. Paul'de Como Park yakınlarındaki Chelsea Heights İlkokulu'nda aldı. Enver hem okulda hem de dışarıda çok eğlenen sevimli küçük bir çocuktur. Ailece partilere katılıyorlar, yaz aylarında kuzey Minnesota'nın göller bölgesine tatile gidip yüzme, balık tutma ve yürüyüş gibi aktiviteler yapıyorlardı. Baba Nâsır el-Evlâkî'ye göre Amerika'daki çocukluk dönemi Enver için çok güzel geçmişti.⁶

³ Tom Sharpe, "Radikal İmanın Kökleri New Mexico'ya Dayanıyor", *Santa Fe New Mexican* (Erişim 1 Şubat 2025).

⁴ Shane, *Objective Troy*, 155.

⁵ United Press International (UPI), "Fort Hood Davasında İmam New Mexico'da Doğdu" (Erişim 22 Aralık 2024).

⁶ Shane, *Objective Troy*, 51.

1.2. ENVER EL-EVLÂKÎ ve ÂİLESİNİN YEMEN'E DÖNÜŞÜ

Nâsır el-Evlâkî, Amerika'daki eğitim hayatını tamamlamasıyla birlikte 1978'de ailesiyle Yemen'e geri döndüler. Enver el-Evlâkî, ilk gençlik yıllarını Yemen'de geçirecekti.⁷ Enver el-Evlâkî, Yemen'in seçkin aileleri tarafından tercih edilen San'a'daki tek özel okul ünvanına sahip Azal Modern Okulu'na kaydedildi. 1989'daki mezuniyetini kadar da bu okulda eğitimine devam etti. Arapçasını İngilizcesi kadar geliştirdi. Tatillerde bile yığınla kitap okurdu; özellikle de tarihe ayrı bir ilgisi vardı.⁸ Bu dönemde genç Evlâkî, daha çok Amerikan ve Arap kültürü arasında köprü kurmasına yardımcı olabilecek gerekli kültürel deneyim ve araçları kazanmaya çalıştı.⁹ Ancak o dönemlerde dine özel bir ilgisi olmadığı gibi lise yıllarında imam olmaktan da hiç bahsetmiyordu. Babası herkes gibi Enver'in de Ramazan ayında namaz kılıp oruç tuttuğunu söylemektedir. Kardeşi Ammâr el-Evlâkî de annelerinin Enver'in bavuluna Amerika'ya Colorado Eyalet Üniversitesine gitmeden önce defalarca seccade koyduğunu ve abisinin de sürekli onu çıkardığını hatırlamaktadır. Ammâr'a göre abisi Enver'in bu tavrı, "Amerika'ya gidiyorum zaten buna ihtiyacım olmayacak." şeklindeydi.¹⁰

Enver el-Evlâkî, liseden mezun olduktan sonra bir yıl boyunca San'a'ya bir saat uzaklıktaki Dhelaa'da bir ilkokulda öğretmenlik yaptı. Bu aslında zorunlu bir görevdi. Çünkü Yemen'de özellikle okulda başarılı olan öğrencilerin askerlik hizmetlerinin yerine bir yıllık öğretmenlik yapmalarına izin verilirdi. Zayıf bünyeli bir Yemenli için bu kaçırılmaz bir fırsattı. Enver de bu fırsatı değerlendirdi. Yaklaşık 10 yıl sonra George Washington Üniversitesinde Eğitim ve İnsani Gelişim alanında doktora yapmaya başladığında bu görevi hayırla anacaktı. "Bu benim öğretmenlik alanıyla ilk karşılaşmamdı ve bu işi çok sevmişim." diyecekti.¹¹

Evlâkî, zorunlu öğretmenlik (askerlik) görevini tamamlamasıyla birlikte babasının da telkinleriyle eğitim hayatını sürdürmek üzere ABD'ye gitme kararı aldı. Nâsır el-Evlâkî, bu dönemde Yemen'in Tarım Bakanı'ydı.¹² Nâsır el-Evlâkî'ye göre

⁷ Mepa News, "Enver el-Evlâkî Kimdir?".

⁸ Shane, *Objective Troy*, 51.

⁹ Jarret Brachman, "Enver el-Evlâkî", Britannica (Erişim 22 Aralık 2024).

¹⁰ Shane, *Objective Troy*, 51.

¹¹ Shane, *Objective Troy*, 52.

¹² Mepa News, "Enver el-Evlâkî Kimdir?".

oğlu Enver mühendislik eğitimi almalıydı. Onun hidroloji ve su kaynakları alanında ise derin bir bilgiye sahip olması gerektiğini düşünüyordu. Bu zaten kendisinin de eğitimini aldığı ve hakkında uzun yazılar yazdığı bir konuydu. Çünkü ülkesi Yemen'in, uzun yıllardır yeraltı su kaynaklarının azaldığı bilinen bir gerçeklikti ve bu sorunun çözülmesi için ne gerekiyorsa yapılmalıydı. Nâsır oğlunun eğitimiyle alakalı bu konudaki düşüncelerini, San'a'daki ABD Uluslararası Kalkınma Ajansındaki arkadaşlarına bahsetti, onlar da kendisine güçlü bir hidroloji programı olan Colorado State'i tavsiye ettiler. Ayrıca Enver'in ABD'de eğitim almasına bir engel de yoktu çünkü kendisi çifte vatandaşı.¹³

1.3. AMERİKA'YA GELİŞİ

Enver el-Evlâkî, 1990 sonbaharında Yemen'den aldığı eğitim bursuyla Fort Collins'deki Colorado Eyalet Üniversitesinde İnşaat mühendisliği okumak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne 13 yıl aradan sonra geri döndü.¹⁴ Evlâkî, fakülteye kaydını yaptırdıktan sonra kendisi gibi mühendislik okuyan Suudi Arabistan'lı Ghassan Khan ile birlikte birkaç ay kampüsün yurdunda kaldılar. Birbirleriyle iyi anlaşan bu iki Arap genç yurttan ayrılarak kampüse yakın bir ev tutmaya karar verdiler. Enver el-Evlâkî'nin, Ghassan Khan ile birlikte Huzeyfe isiminde Müslüman Hintli bir arkadaşı daha vardı. Bu üçü üniversitenin ilk döneminde beraber vakit geçiriyorlardı. Üçünün ortak noktası dindar olmamaları ve partilere katılmalarıydı. Ghassan Khan "Üçümüz arasında en eğlenceli adam oydu, Enver'in siyasete ilgisi vardı ve zaman zaman Filistinlilerin içinde bulunduğu kötü durum hakkında konuşurdu. Ama aynı zamanda nargilesi ya da tütün içmek için nargile marpuçu da vardı ve kızlarla konuşurken diğer ikisinden daha rahattı."¹⁵

Khan, sömestr tatili için Suudi Arabistan'a gitmiş, Evlâkî ise Yemen'e gitmek yerine Amerika'da kalmayı tercih etmiştir. Tatil dönüşü Khan, büyük bir sürprizle karşılaşır ve oda arkadaşını bıraktığı gibi bulamaz. Üniversitenin ilk dönemi tıraşlı, sigara tiryakisi olan ve birlikte çeşitli maceralara sürüklendikleri eğlence düşkünü karakter gitmiş; onun yerine eski alışkanlıklarını terk eden, sakal bırakan, azarlayan ve TV izlemeye bile karşı çıkararak aniden İslâm'ın muhafazakâr düşünce yapısını

¹³ Shane, *Objective Troy*, 52.

¹⁴ Brachman, "Enver el-Evlaki".

¹⁵ Shane, *Objective Troy*, 47.

benimseyen bir karaktere dönüşmüştü. Ghassan Khan, dini ritüellere daha çok bağlanan Evlâkî ile ev arkadaşlığı yapmaya devam etti. Ancak eskisi kadar Evlâkî ile anlaşamıyorlar ve sürekli tartışıyorlardı. Evlâkî, Khan'ın cuma namazına gitmemesine tepki gösteriyor, kendisi evdeyken televizyon izlenilmesine izin vermiyordu. Ama bir gün Evlâkî eve geldiğinde Khan'ı, TV izlerken görmüş, öfkeden deliye dönerek oturma odasındaki televizyonu yere atarak parçalara ayırmıştı. Evlâkî'nin bu tavrına sinirlenen Khan, Evlâkî'ye “Bu iş yürümüyor.” diyerek evden ayrılır. Khan'a göre “Evlâkî kibar ama pişmanlık duymayan biriydi, yaptığından dolayı hiç de özür dilemedi.” diyecektir. Oda arkadaşı Khan'a göre Evlâkî'ye ne olduysa o sömestr tatilinde olmuştu ve yine Khan'a göre Evlâkî okumak için Amerika'ya gelmeyip Yemen'de kalsaydı böyle bir değişimi asla yaşamayacaktı. Bu aynı zamanda babası Nâsır el-Evlâkî'nin de görüşüydü. “Oğluma ne olduysa Amerika'da oldu.” demiştir.¹⁶

1.3.1. Evlâkî'nin Dindarlaşma Sebepleri

Evlâkî'yi, 360 derece değiştiren bu etkenler nelerdi? Ne olmuştu da bu kadar kısa bir sürede dinine uzak olan Evlâkî, dindar bir kimliğe bürünmeye başlamıştı? Aslında bu soruların cevaplarına ev arkadaşı Ghassan Khan, biraz ipucu verebiliyordu. Khan'a göre Amerika'da çok çeşitli Müslüman azınlık grubun bulunması, Evlâkî'yi değiştiren faktörlerin başında geliyordu. Evlâkî'nin o dönemde Hindistan menşeli, Tebliğ cemaatinden bir grup insanla tanıştığı ortaya çıkmıştı. Ayrıca kendisi gibi Arap olan Mısırlı âlim Seyyid Kutub'un 1948-49 yılları arasında Amerika'da bulunduğu dönemi anlattığı 1951 tarihli “Gördüğüm Amerika” makalesinin Evlâkî'yi etkileyen unsurlardan biri olduğu düşünülebilir.¹⁷

Aslında ara tatilde Enver el-Evlâkî'yi etkileyen bir durum daha olmuştu. 17 Ocak 1991'de Amerika Birleşik Devletleri Irak'ı bombalamaya başlamıştı. Enver, Irak'ın bombalanmasını CNN'den canlı izlerken, hemen telefona sarıldı ve sabah saat 4'te babasını arayarak ABD'nin Bağdat'ı bombaladığının haberini verdi. Nâsır el-Evlâkî'ye göre, oğlunun verdiği bu tepki çok normaldi, çünkü her Arap için Bağdat'ın özel bir tarihi ve sembolik bir önemi vardı. Baba Nâsır oğlunun bombalamaya karşı verdiği bu öfkeli tepkinin ABD'yi ilk kez eleştirdiği an olarak söyler.¹⁸

¹⁶ Shane, *Objective Troy*, 48.

¹⁷ Shane, *Objective Troy*, 49.

¹⁸ Shane, *Objective Troy*, 50.

1.3.2. Afganistan Seyahati

Evlâkî, Üniversitede daha da aktif hale gelerek Müslüman Öğrenciler Derneğine (MSA) katılmış ve grubun Colorado Eyalet Üniversitesi (CSU) bölümünün öğrenci başkanlığını yapmıştır.¹⁹ Enver el-Evlâkî, 1991’de ikinci sınıftayken fakültesinin kış tatiline girmesiyle birlikte Sovyetler Birliği’nin işgal etmeye çalıştığı Afganistan’a mücahitlerin yanına gitti. Ancak bu noktada savaş çoktan bitmiş ve ülkeyi Sovyetler Birliği’nin desteklediği liderler yönetiyordu. Kış tatilinin bitimiyle Evlâkî, Amerika’ya geri döndü. Evlâkî’nin planı yazın kalıcı olarak Afganistan’a geri dönmekti ama o yıl Afgan mücahitler, Sovyet destekli son lider Necibullah’ın istifa etmesiyle birlikte Kabil’i ele geçirdiler. Bu durum karşısında Evlâkî, “Kabil mücahitler tarafından açıldı ve ben savaşın bittiğini gördüm ve ABD’de kalmaya karar verdim.” diyerek tekrar Afganistan’a gitmekten vazgeçecekti. Enver’in küçük kardeşi Ammâr el-Evlâkî, abisine yapmış olduğu bu kısacık Afganistan gezisini sorduğunda Enver’in cevabı “Biz hiçbir şey yapmadık.” demek olmuştur. Ammâr, “Enver hiçbir şey yapmadık dediğinde, günün her dakikasını kullanan Enver, hüsrana uğramış demektir.” demiştir. Nâsır el-Evlâkî, oğlunun yaptığı bu Afganistan gezisinden daha sonra haberi olacaktı ve “Aslında bu geziden ancak ABD’ye döndükten sonra haberim oldu ve eğitimine devam etmek için dönmüş olmasına sevindim, sanırım sadece birkaç hafta kaldı ve bu savaş bittikten sonra, Amerikalılar oraya serbestçe seyahat ederken oldu.” diyecekti. Her ne kadar Enver için Afganistan gezisi hüsrana uğramış olsa da dönüşünün ardından Colorado Eyalet Üniversitesinin kampüsünde, Afgan tarzı bir şapka giymenin yanı sıra Afgan cihadının simge isimlerinden ve selefi-cihatçı hareketinin öncülerinden olan Filistinli âlim Dr. Abdullah Azzam’dan iktibaslar yapmaya başlayacaktı.²⁰

Enver el-Evlâkî’nin Afganistan gezisinin mühendislik derslerine yaramadığı ve ders notlarını kötüleştiğini Colorado State transkripti doğrulamaktadır. Zaten kendisi de “Afganistan’a yaptığım seyahat ve kampüsteki Müslüman Öğrenci Derneği Başkanlığı görevim nedeniyle odak noktamın artık okuldan uzaklaştığı ve notlarımın

¹⁹ Alexander Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki’s Western Jihad* (London: Harvard University Press, 2020), 20.

²⁰ Shane, *Objective Troy*, 53-54.

düştüğü doğrudur.” sözleriyle itiraf etmektedir. Eski ev arkadaşı Ghassan Khan'dan aldığı ders notları da fayda etmeyince o yılın ortalaması D derecesinde kalarak derslerinde başarısız olur. Bu dönemde Evlâkî'nin eğitim bursu da kesilecekti. Baba Nâsır oğlunun son iki yılının okul harcını ve masraflarını ödemek zorunda kalacaktı.²¹

1.3.3. İmamlığa Başlaması

Enver el-Evlâkî, o dönemde ilk imamlık kariyerine de başlayacaktır. Fort Collin's İslâm Merkezi'nin Colorado State kampüsüne bitişik bir yerleşim merkezinde, tam zamanlı olarak bir imama maaş bağlayacak bir bütçe olmadığından dolayı profesörler ve öğrenciler cuma hutbesini sırayla verirlerdi. Evlâkî, ilk vaazlarını burada vererek cuma namazı kıldirmaya başladı ve çok geçmeden de bu konuda yetenekli olduğunu fark etti. Okuldaki seçtiği dersler de vaaz vermesine katkı sağlayacak derslerdi. O yıl Mühendislik müfredatının dışına çıkarak “*Topluluk Önünde Konuşma*” dersinin yanı sıra “*Edebiyat, Felsefeye giriş, Sosyal Protesto Edebiyatı ve İkna Çalışmaları*” gibi dersler aldı.²² Enver son iki yılda ders notlarını A ve B derecelerine yükselterek, 1994 yılında inşaat mühendisliği alanında lisans derecesi almaya hak kazandı. Enver el-Evlâkî babasının da zoruyla Denver'de bir mühendislik danışmanlık şirketinde stajyer olarak çalışmaya başladı. Enver'in annesi ve babası, oğullarının bu yeni işinden dolayı çok mutluydular, ama mutlulukları çok uzun sürmeyecek ve Enver kısa bir süre sonra stajyerlik işini bırakacaktı. Nâsır bu konuyu oğluyla konuştuğunu şu şekilde ifade edecektir: “Konuyu onunla tartıştım ve kariyerine profesyonel bir mühendis olarak devam etmesi için onu teşvik etmeye çalıştım, çünkü Yemen'e dönmeye karar verdikten sonra bu tür bir kariyer Yemen halkına fayda sağlayacaktır, dedim.” Ancak Enver babasıyla aynı düşünceleri paylaşmıyordu,²³ bu mühendislik serüveni fazla uzun sürmeyecek ve Enver babasının kendisi için çizdiği yoldan gitmeyerek şehirdeki Denver İslâm Cemiyeti'nde bulunan el-Nur camiinde iki yıl boyunca yarı zamanlı olarak imamlık yapmaya başlayacaktı.²⁴ Böylece Enver'in gönlünün Mühendislik-Hidroloji alanında değil vaaz verme yönünde olduğu aşikâr olacaktı.²⁵

²¹ Shane, *Objective Troy*, 55-56.

²² Shane, *Objective Troy*, 56.

²³ Shane, *Objective Troy*, 57.

²⁴ Brachman, “Enver el-Evlaki”.

²⁵ Shane, *Objective Troy*, 57.

Enver el-Evlâkî, 1994 yılında baba tarafından yakın akrabasının kızı Gihan Mohsen Baker ile evlenmek için Birleşik Arap Emirlikleri'nin Abu Dabi şehrine gitti. Enver 23 eşi 19 yaşındaydı. Düğünden sonra Denver'e yerleştiler ve bir yıl sonra ilk çocukları Abdurrahman burada dünyaya geldi. Bu evlilikten üç erkek iki kız çocukları olmuştu.²⁶

Enver el-Evlâkî'nin o dönemdeki verdiği konferansların ve vaazların hemen hemen hepsi muhafazakâr bir tondaydı. Amerikalı yetkililerin dikkatini çekebilecek ya da gayrimüslimleri yabancılaştırabilecek bir seviyede değildi. Özellikle de temkinli davranan Amerikalı Müslümanlar için bile itiraz edilemezdi. Ahlaksızlık ve günah işlememe üzerine vaazlar veriyor, evlilik müessesesini ve aile değerlerini övüyordu. Genç yaşta Arap asıllı Amerikan vatandaşı olan Evlâkî'yi, Amerika'daki diğer imamlardan farklı kılan en büyük özelliği hem Arapçaya hâkim olması hem de İngilizceyi Amerikan aksanı ile konuşabilmesiydi. Çünkü diğer imamlar, İngilizceyi ağır bir aksanla konuşan ve Amerikalı gençlerle irtibat kuramayan yaşlı göçmenlerden oluşuyordu. Bu farkı Denver camii cemaatinden altmış yaşındaki Filistinli yaşlı bir Amerikalı şöyle tarif ediyordu: “Çok güzel bir dili ve sesi vardı ve ihtiyacı olan bilgiyi kazanmıştı.” Ancak aynı yaşlı adam, kendi cemaatinden Suudi Arabistanlı bir öğrencinin Evlâkî'nin teşvikiyle Çeçenistan cihadına karar verdiğini öğrenince, cuma çıkışı Evlâkî'yle tartıştı ve gençleri cihada yönlendirmemesi için onu uyardı. Yaşlı adama göre “Onun yolu cihattı, benim yolum ise tebliğdi.” Bu tartışmadan yaklaşık iki hafta sonra, Evlâkî Denver İslam Cemiyeti görevinden ayrıldı. Denver camisindeki Suudi öğrenci ise Evlâkî'nin tavsiyelerine uyarak savaşa katıldı ve 1999 yılında Çeçenistan'da şehit oldu.²⁷

Evlâkî'nin, bir sonraki durağı ise yine San Diego'da bulunan er-Ribat camisiydi. Evlâkî'nin Denver'deki el-Nur camisinde verdiği vaazlarının şöhreti onu San Diago'daki er-Ribat el-İslamî'nin baş imamı olması yolundaki kapıları aralayacaktı. Evlâkî ve çekirdek ailesi, er-Ribat'ın yanındaki mütevazı eve taşındı. Enver el-Evlâkî, buradaki yaşantısıyla da çevresindeki insanları etkilemeye devam edecekti. Kırk yaşındaki havaalanı şoförü Cemal Ali “Gençlerle birlikteyken ışıldardı. Küçük çocuklarla futbol oynar ve gençleri paintball oynamaya götürürdü. Genç

²⁶ Shane, *Objective Troy*, 43.

²⁷ Shane, *Objective Troy*, 58.

imamın kendisini, kendisinden çok daha yaşlı insanlara danışmanlık yaparken gördüğünü ve onun İslam'ın neresinde olduğunu anlamaya çalışırken geliştiğini gördüm.” sözleriyle ifade edecekti. Aynı zamanda komşuları Evlâkî’yi özür dileyen, ilgili ve düşünceli bir komşu olarak tasvir ediyorlardı.²⁸

Evlâkî, bu dönemde insanların nasıl etkili liderler haline geldiklerini ve insanları nasıl etkilediklerini daha iyi anlamaya çalıştı. Konuyla ilgili çokça kitaplar okudu. Bunlar arasında Stephen R. Covey’in “*Etkili İnsanların Yedi Alışkanlığı*” isimli kitabı da vardı.²⁹ Enver el-Evlâkî’nin kardeşi Ammâr el-Evlâkî, 1998 yazını abisi Enver ile geçirdi. Cuma namazı çıkışı meşhur Yemen balı ile abisinin, “*İslam Peygamberlerinin Hayatları*” üzerine verdiği derslerin kasetlerini satıyordu. Ammâr’a göre abisi “Çok popülerdi ve karizmatikti. Yaşlılardan çok gençlerle takılırdı. İnternet, e-posta, AOL, tüm bu şeylerin başlangıcıydı. Camideki ofisinde bir bilgisayarı vardı, zamanın çoğunu orada geçirirdi. Geri kalan zamanlarda dağa tırmanmaya, kamp yapmaya giderdik. İkimiz ve camiden çocuklar kamp yaparak çok eğlenirdik.” diye hatırlıyordu.³⁰

Batıda yetişen diğer cihatçı liderlerin aksine Evlâkî, kariyerinin başlangıcında Amerika’da Yahudiler ve Hıristiyanlar da dahil olmak üzere sevilen ve saygı görülen bir İslâm vaizi olarak kendisini kabul ettirmişti. Birçok batılı Müslüman tarafından da dini konularda geçerli bir otorite olarak görülüyordu.³¹

1.3.4. Evlâkî’nin Vaazlarının Kaydedilmesi (Eserleri)

Evlâkî, 2000 yılının şubat ayında vaaz ve konferanslarının kaydedilmesi, kaset ya da CD olarak satılması için ilk olarak San Diego’dayken camii cemaatinden iş adamı Sam Eulmi ile birlikte el-Fahm Inc. isminde bir şirket kurdular. Ancak bu ortaklık fazla sürmeyecek ve ayrılacaklardı.³² Evlâkî’nin ikinci girişimi ise daha profesyonel insanlarla olacaktı. El-Beşir yayınlarının ortaklarından Suudi Arabistan’lı genç bir iş adamı ve girişimci olan Homaidan et-Turki, genç vaizin potansiyelini fark etti ve et-Turki, Evlâkî’nin derslerini el-Beşir yayınları şirketi altında CD kutusu setleri olarak kaydetme, üretme ve dağıtma teklifiyle Evlâkî’yle anlaştı.

²⁸ Shane, *Objective Troy*, 59.

²⁹ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki’s Western Jihad*, 23.

³⁰ Shane, *Objective Troy*, 59.

³¹ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki’s Western Jihad*, 1.

³² Shane, *Objective Troy*, 95.

Bu noktaya kadar üretilen İslâmi medyanın çoğu düzensiz ve amatörceydi. Çoğunlukla ev yapımı ses kasetlerinden oluşuyordu. Et-Turki'nin, Evlâkî çevresinde geliştirdiği pazarlama kampanyası Evlâkî'nin popülerliğinin daha da artmasına katkıda bulundu. Evlâkî, el-Beşir yayınları ile en popüler altı konferans serisini yayınladı. Bunlar;

- Hz. Muhammed'in Hayatı: Mekke Dönemi {16 CD}³³
- Hz. Muhammed'in Hayatı: Medine Dönemi {37 CD}
- Ahiret Hayatı {22 CD}
- Peygamberlerin Hayatları {21 CD}
- Ebu Bekir es-Sıddık Hayatı ve Dönemi {15 CD}
- Ömer bin Hattab'ın Hayatı ve Dönemi {18 CD}
- Rüyalar ve Rüya Yorumları {3 CD}³⁴

Kutuların kapakları ve CD'leri son derece profesyonelce tasarlandı. Böylece Evlâkî'nin dersleri, diğer derslere nazaran gözle görülür bir şekilde öne çıktı. Et-Turki, CD'lerin tasarımının yanı sıra Evlâkî'nin derslerinin içeriğine de yenilikler getirdi. Evlâkî vaazları sırasında herhangi bir ayetin mealini okuduğunda peşi sıra bir Kur'an okuyucusu o ayeti Arapça olarak okuyordu. Ayrıca et-Turki, bu CD'lerin ülkedeki her İslâmî konferansta satılması için Amerikalı genç Müslümanları işe aldı. Bu CD'leri satan gençlerden birine göre "CD'leri sattığı konferanslarda el-Beşir tezgahı açık ara en pahalı ve en popüler tezgahtı."³⁵

Bu dönemde Evlâkî'nin konferanslarını sadece el-Beşir yayınları kaydedip yayınlamıyordu. Evlâkî'nin, Daru'l-Hicret'te imamlık yaptığı dönemde, Washington'da bulunan Daru'l-Erkam camiinde verdiği bir dizi vaaz da Daru'l-Erkam'ın vaizcisi ve imamı olan Ali el-Timimi'nin "*Center For Islamic Information and Education*"³⁶ CIIE tarafından CD ve ses kaseti olarak yayımlanmıştı:

- Hadislerden Kıssalar {4 CD}
- Hakikat Arayışı; Selman-ı Farisi'nin Hayatı

³³ Dersler, 2003 yılında CD olarak yayımlanmış olsa da ilk olarak Evlâkî tarafından henüz ABD'deyken verilmiş ve kaydedilmiştir, daha sonra hakları satın alınmıştır. Bkz. Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 65.

³⁴ Dersleri, tarihlendirmek zor ama 1990'ların sonları ile 2003 arası olduğu tahmin ediliyor. Bkz. Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 21.

³⁵ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 22.

³⁶ İslami Bilgi ve Eğitim Merkezi.

- Azınlık Olarak Yaşayan Sahâbilerden Dersler
- Genç Aişe; Mü'minlerin Annesi
- Kur'anı Anlamak³⁷

Birleşik Krallıktayken de İngiliz merkezli el-Nur isimli İslâmî yayın şirketi tarafından üretilen ve dağıtılan “*Compainons of The Ditch*” (Hendek Ashabı) olarak bilinen bir dizi konferans serisi de kaydedilmiştir.³⁸ Ayrıca Enver el-Evlâkî'nin, Bu kayıtlarına ve daha fazlasına, İngilizce versiyonu olarak www.kalamullah.com sitesinden ulaşılabilir.

Bu yıllarda alanının geri kalanıyla arasındaki bu gözle görülür farkın bir sonucu olarak Evlâkî'nin ünü hem ülke genelinde hem de ülke dışında yayılmıştı. Evlâkî'nin CD koleksiyonları çoğaldıkça da bu popülerlik, İngilizce konuşan Müslümanlar arasında daha da artmaya devam etti.³⁹

Evlâkî hakkında bir doktora tezi bulunan Alexander Meleagrou-Hitchens şöyle demektedir:

“90'ların sonlarından itibaren İngiltere'de yaşayan ikinci nesil bir Müslüman ve dininizle ilgileniyor olsaydınız, Evlâkî en sevdiğiniz âlimler arasında olurdu. Burada tanıdığım hemen hemen her Müslüman, zamanında Evlâkî'yi dinlerdi; dolayısıyla onun eserlerine sahip olmak ve onları dinlemek hiçbir şekilde dikkat çekici ya da tuhaf bir şey değildi ve kesinlikle kişinin cihatçı olduğu anlamına gelmiyordu.”⁴⁰

1.3.5. Akademik Kariyeri

San Diego'da oğlunu ziyarete gelen baba Nâsır el-Evlâkî, Enver'in camideki ve ötesindeki bu başarılarını görünce, oğlunun mühendislik alanına geri döndürmekten vazgeçmişti. Ama Enver'in sadece imamlık yapmasını da istemiyordu. Çünkü ona göre eğer bir gün Enver, Yemen'e dönmeye karar verirse Yemen'deki binlerce imamdan biri olacaktı. Bu düşünceyle oğlunun başka bir alanda daha kariyer yapması için ona destek olmaya çalışıyordu.⁴¹ Nâsır el-Evlâkî, “Onu eğitim alanında kariyer yapmasının gerektiğine ikna ettim ve dedim ki; İslâm hakkında bir şeyleri kaydetmek istiyorsan bu sorun değil.” demiştir.⁴²

³⁷ Dersler 2000-2002 yılları arasında kaydedilmiştir. Bkz. Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 63.

³⁸ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 81.

³⁹ Shane, *Objective Troy*, 95.

⁴⁰ Shane, *Objective Troy*, 165.

⁴¹ Shane, *Objective Troy*, 61.

⁴² Shane, *Objective Troy*, 87.

Nâsır el-Evlâkî, San'a Üniversitesindeki bağlantılarını da kullanarak Enver'e San Diego State'de Eğitim Liderliği alanında yüksek lisans yapması için burs almasını sağladı ve onu doktora yapmaya da ikna etti.⁴³ Enver el-Evlâkî, doktorasını George Washington Üniversitesinde İnsan Kaynakları Gelişimi Anabilim Dalında Eğitim ve İnsani Gelişim alanında yapmaya karar verdi.⁴⁴ Enver'in bu kararı almasında birkaç etkenin rolü vardı:

1. Üniversitenin camisinde yarı zamanlı olarak çalışacaktı.
2. Ara sıra dini dersler vermesine izin verilecekti.
3. Öğrencilere danışmanlık yapabilecekti.

Bunları yapması karşılığında üniversite, harç ücretlerinden feragat edecekti.⁴⁵ Üniversitedeki vaizlik göreviyle birlikte doktorasındaki “*Organizasyonlar da Grup Dinamikleri*” ve “*Organizasyonlar da Liderlik*” gibi dersler alarak kendini geliştirmeye devam edecekti. Onunla birlikte vakit geçiren pek çok kişi, onun etkili bir bireye dönüşebilmek için gösterdiği potansiyelini, karizmasını ve zekasını görebiliyordu.⁴⁶

Enver el-Evlâkî, George Washington Üniversitesinde Eğitim ve İnsani gelişim alanında doktora başvurup da kendisinden iki sayfalık bir “*amaç beyanı*” yazması istenildiğinde, aslında kafasında tam olarak bir kariyer planı oluşmuyordu. Evlâkî, o amaç beyanına, liseden mezun olduğu yıl, ulusal lise sınavlarına girdiğini ve 52.000 öğrenciden ilk yirmiye girdiğini yazacaktı. Devamında “Eğilimim insanî ve sosyal bilimlere yönelikti. Ama geleneğe göre yüksek notları alan öğrenciler tıp ya da mühendislik okumalıydı.” demiştir. İnşaat Mühendisliği’ni seçmesinin nedenini de buydu. İkinci sınıftaki notlarının düşmesinin sebebini kendisinin Mühendislik alanına uygun olmamasına bağlayacaktı. “Bölümümden hiç hoşlanmıyordum. Sadece, gerçek arzularımı tatmin etmek için seçtiğim seçmeli derslerden zevk alıyorum ve başarılı oluyordum.” Nitekim ülkesi Yemen’de 4 tane toplum kolejinin kurulması ve buralarda öğretim görevlisi olarak görev yapacaklar için bir Dünya Bankası programı başlatıldığını duyduğunda “Bu bana en çok sevdiğim alana girme fırsatı sağladı: Öğretmenlik.” ifadeleriyle yazısını sonlandırılacaktı. Aslında Evlâkî, danışmanlarının

⁴³ Shane, *Objective Troy*, 61.

⁴⁴ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlakı’s Western Jihad*, 24.

⁴⁵ Shane, *Objective Troy*, 61.

⁴⁶ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlakı’s Western Jihad*, 24.

da tavsiyeleriyle doktorasını bitirdikten sonra “Yemen’in yüksek öğretim sisteminde bir eğitim lideri olabileceğinin” düşüncelerini taşıyordu.⁴⁷ Ancak 11 Eylül olayları, doktorasını tamamlayamaması ve zamanla değişen fikirlerinin ekseninde, Evlâkî’nin, eğitim liderliği hayali sona erecekti. Ama verdiği konferanslar aracılığıyla kendisine, başka kapılar açılacaktı.

1.3.6. Daru’l-Hicret

Evlâkî’nin ses kayıtlarının ülke genelinde yayılması paralelinde ona, Ocak 2001’de bölgedeki en büyük ve en etkili camilerden biri olan Daru’l-Hicret camisinden imamlık görevi teklif edilecekti. Daru’l-Hicret yetkililerin Enver el-Evlâkî’ye imamlık teklif etmelerinin iki ana sebebi vardı: Birincisi; eski imamlarının İngilizcesinin zayıf olması ve gençlerle ilgilenmemesidir ki Evlâkî bu açığı fazlasıyla kapatacaktır. İkinci sebebi ise; Evlâkî’nin ılımlı ve muhafazakâr bir duruş sergilemesidir. Evlâkî’nin bu özelliğiyle aynı bölgede bulunan Daru’l-Erkam camisinin imamı Ali el-Timimi’nin gençleri daha sert bir çizgiye çekmeye çalışmasını engellemek amaçlanmaktadır. Cami yetkilileri, Evlâkî’yi Ali el-Timimi’nin karşısına rakip olarak koymak istediler ki gençler Daru’l-Erkam yerine Daru’l-Hicret’e gelsinler.⁴⁸ Ama bu Evlâkî’nin, Ali el-Timimi’yle görüşmeyeceği anlamına gelmiyordu, zira Evlâkî, bazı meşhur konferanslarını Daru’l-Erkam’da vermiştir. Daru’l-Hicret yetkililerinin bu teklifini kabul eden Evlâkî, Daru’l-Hicret’in yanındaki Washington D.C metro bölgesine yerleşti.⁴⁹

Şubat 2001’de Evlâkî, Mekke’ye hac yolculuğunda bir grup Müslüman Amerikalıya liderlik etti. Hac kafilesinde bulunan San Francisco’lu avukat ve Hale Smith, Evlâkî’yi “Çok Amerikanlaşmış, gösterişsiz, sessiz ve makul, İslâm hukukunun ince noktalarına son derece vakıf ama aynı zamanda açık fikirli” olarak nitelendirmektedir.⁵⁰

Evlâkî, Daru’l-Hicret’te imamlık yapmaya başlamasıyla birlikte hem medyada hem de resmi çevrelerde ilgi odağında olmaya devam edecekti. Temmuz ayında ABD kongre binasında düzenli olarak Müslümanlara vaaz vermeye başladı. Daha sonraları ABD ordusu için Müslüman din adamları yetiştiren yerel bir İslâm Enstitüsü,

⁴⁷ Shane, *Objective Troy*, 92.

⁴⁸ Shane, *Objective Troy*, 62.

⁴⁹ Brachman, “Enver el-Evlaki”.

⁵⁰ Shane, *Objective Troy*, 93.

Evlâkî'den Müslüman Amerikan askerlerine danışmanlık yapacak olan kursiyerlere ders vermesini istedi. Ülke dışından da konuşma davetleri gelmeye başlayacaktı. Ağustos ayında, Birleşik Krallık'taki Leicester Üniversitesinde “Allah'ın İnsanlığa Son Vahyi” isimli bir konferans verdi. Chicago'daki Kuzey Amerika İslâm Cemiyeti konferansında “Hoşgörü: Müslüman Karakterinin Bir Özelliği” başlıklı bir konuşma gerçekleştirdi.⁵¹ 11 Eylül'den sonraki vaazlarından birine bir grup gazeteci katılacak ve kendisiyle röportaj bile yapılacaktı.⁵²

11 Eylül saldırılarından sonra Amerikan televizyonları ve gazetecileri ülkenin en büyük camilerinden biri olan Daru'l-Hicret'e ve onun gözde imamı Enver el-Evlâkî'ye karşı aşırı bir ilgi göstermeye başladılar. Evlâkî ve cami cemaati, 11 Eylül olayının gerçekleşmesiyle birlikte halkın göstereceği tepkiden dolayı tedirgin olup Daru'l-Hicret'i birkaç günlüğüne kapatma kararı alsalar da medyanın bu yoğun ilgisi ve çevredeki gayrimüslim ılımlı insanların Müslümanları olası tepkilere karşı korumaya çalışmaları, Evlâkî'yi ve etrafındaki göçmen ağırlıklı Müslümanları rahatlatmıştı. 11 Eylül olaylarından sonra, Amerika ve Müslümanlar arasında çıkabilecek olası çatışmaları engellemek için Amerika'da yaşayan Müslümanlar isteseler de istemeseler de bir köprü konumundaydılar ve bu rolü üstlenebilecek en uygun kişi de Enver el-Evlâkî'ydi. Çünkü iki dine de iki dile de yeterince hâkimdi. 11 Eylül'den sonraki ilk cuma hutbesinde Evlâkî, bu görevi başarıyla yerine getirecekti.

11 Eylül saldırısının gerçekleşmesiyle bir ara buluculuk görevi üstlenen Evlâkî, 11 Eylül'den sonraki ilk cuma hutbesine Yusuf el-Karadavi'nin saldırıları kınayan “Dünya Ticaret Merkezinin yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri'ndeki diğer kurumları da hedef alan saldırılar için yüreğimiz kan ağlıyor.” metnini okuyarak başlayan Evlâkî, ardından kendi düşüncelerini şu şekilde ifade edecektir: “Biz buraya yıkmak için değil inşa etmek için geldik. Biz Amerika ile dünyadaki bir milyar Müslüman arasındaki köprüyüz.”⁵³

11 Eylül'den birkaç gün sonra Enver'in küçük kardeşi Ammâr el-Evlâkî, abisine 11 Eylül olayları ile alakalı görüşlerine ve Amerikan televizyonlarına çıkıp çıkmayacağına dair bir e-posta gönderdi. Enver el-Evlâkî, 14 Eylül Cuma gecesi kardeşine mesaj göndererek “Ben şahsen bunun korkunç olduğunu düşünüyorum. Bu

⁵¹ Shane, *Objective Troy*, 93-94.

⁵² Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 25.

⁵³ Shane, *Objective Troy*, 82-83.

konuda çok üzgünüm. Neyse, belki yarın beni bir saatliğine çıkarırlar. Devam ederse size haber veririm. Medya tepemizde. Bugün cuma namazında ABC, NBC, CBS ve Washington Post vardı. Umarım bunu hepimizin iyiliği için kullanabiliriz.” sözleriyle kardeşinin sorularını cevapladı.⁵⁴

Evlâkî, 11 Eylül'den sonra daha etkili bir din adamı olarak ulusal medyanın yıldızı haline gelecekti. New York Times'ta yayımlanan bir makalede Evlâkî'nin aniden öne çıkması değerlendiriliyor; “30 yaşında Doğu ile Batı'yı birleştirebilen yeni nesil Müslüman lider olarak gösterilen, New Mexico'da Yemenli bir anne babanın çocuğu olarak doğan, Yemen'de İslâm ve Colorado Eyalet Üniversitesi'nde inşaat mühendisliği eğitimi alan” yükselen bir yıldız olarak tanımlanıyordu. Yine bir muhabir Evlâkî'yi “kendisini İslâm ve Batı arasında köprüler kurmaya yardımcı olabilecek bir Müslüman lider olarak gördüğünü” söyleyecekti.⁵⁵

“*Cihada Teşvik: Enver Evlaki'nin Batıdaki Cihadı*” isimli doktora tezinin yazarı Alexander Meleagrou-Hitchens, Evlâkî'yi tanımlarken; “Onun, eşi benzeri görülmemiş bir vaiz olduğunu söylemek abartı olmaz; bugüne kadar neredeyse hiçbir yabancı vaiz onunla kıyaslanamaz” ifadelerini kullanacaktı.⁵⁶ Aynı yazar yine Evlâkî hakkında;

“Evlâkî, takipçilerini cihada katılmaya çağırmaya başladığında, pek çok batılı Müslüman arasında zaten saygın bir İslâm âlimi olarak görülüyordu. Sadece Amerika'daki ana akım İslâmî kurumlarda üst düzey görevlerde bulunmakla kalmamış, aynı zamanda verdiği dersler İngilizce dilinde İslâm üzerine yazılmış en güvenilir ve popüler eserler olarak görülmüştür.”⁵⁷ ifadelerini kullanmaktadır.

Müslüman bir avukat olan Ahmet Younis, 11 Eylül'den önce Evlâkî'yi birkaç kez dinlediğini ve katı olmasa da muhafazakâr bir selefi olduğunu düşündüğünü belirtmiştir: “Evlâkî'ye ılımlı demezdim. İlimlilik sadece şiddetle ilgili değildir. Her şeyle ilgilidir. Aşırılık yanlısı değildi, sadece biraz politize olmuş, tarihten beslenen biriydi.”⁵⁸

Saldırılarından sonraki haftalarda Evlâkî, hahamlarla ve rahiplerle nezaket ölçüsünde dinler arası diyaloglara ve tartışmalara da katıldı. O zamanlar bir Katolik

⁵⁴ Shane, *Objective Troy*, 79.

⁵⁵ Shane, *Objective Troy*, 83.

⁵⁶ Shane, *Objective Troy*, 71.

⁵⁷ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 10.

⁵⁸ Shane, *Objective Troy*, 85.

kilisesinin rahibi olan ve Evlâkî'yle defalarca görüşen Peder Gerry Creedon "O noktada onu ılımlılığın sesi olarak hatırlıyorum, kişiliği beni nazik, çok iyi okumuş ve zeki bir adam olarak etkiledi." diyecekti. Yine kampüsteki Yahudi topluluğun liderlerinden Simon Amiel, George Washington Üniversitesinde Yahudi ve Müslüman öğrencileri bir araya getirdikleri etkinlikte Evlâkî'yle görüştüğünü ve İslâm ve Yahudiliğinin paralel gelenekleri hakkında konuştuklarını söyleyecek ve Evlâkî'yi "Samimi ve arkadaş canlısı" olarak tanımlayacaktı.⁵⁹

Evlâkî, Kasım ayında ise Washington Post'un video birimi için İslâm'ın ramazan ibadetini anlatan bir videoda rol almayı kabul etti. Videoda ramazanın bereketi anlatılırken aynı zamanda İslâm'ın terörizmle ilişkilendirilmeye çalışıldığını ama bunun doğru olmadığını ve İslâm'ın bir barış dini olduğunu vurguladığı görülmüştür.⁶⁰

Enver el-Evlâkî, Şubat 2002'de Pentagon'da düzenlenen "*İslam ve Orta Doğu Siyaseti ve Kültürü*" başlıklı yemekli öğle programına konuşmacı olarak davet edildi. Savunma Bakanlığında görevli bir avukat, Evlâkî'nin katkılarından dolayı ne kadar memnun kaldığını belirterek

"Kasım ayında sayın Evlâkî'nin konuşmalarından birini dinleme ayrıcalığına sahip oldum ve hem bilgisinin olağanüstü olmasından hem de bu bilgiyi aktarma ve dinleyiciler arasındaki düşmanca bir unsurla başa çıkma şeklinden etkilendim. Özellikle de ortalama bir Ortadoğulu'nun ABD'yi nasıl algıladığı ile ilgili sözleri ve uluslararası medyaya ilişkin görüşlerine değinmesi çok hoşuma gitti." demiştir.⁶¹

Ammâr el-Evlâkî, abisi Enver'i 2002'nin Mart ayı içinde Amerika'da son kez ziyaret ettiğinde, abisine el-Kaide hakkındaki görüşlerini sormuştu. Küçük kardeş Ammâr'a göre abisi Enver el-Evlâkî, el-Kaide'den hiç hoşlanmıyordu ve bu yaptıkları saldırılarla, kendilerinin Amerika'daki yaptıkları İslâmî çalışmalarını yirmi yıl geriye götördüklerini söyleyecekti. Ammar, abisinin konuşmalarından şunları çıkarıyordu: "Tamam, bombalayıp İslâm'ı yayabileceklerine inanan cihatçılar var ama bir de Enver gibi Amerika'da yaşayan ve İslâm'ı barışçıl yollarla yaymaya çalışan, İslâm'ı saldırarak yayamayacağımızı düşünen adamlar var. Usame bin Ladin'den hiç etkilenmediğini hatırlıyorum." O, bu ifadelerle, abisinin el-Kaide hakkında ne

⁵⁹ Shane, *Objective Troy*, 84.

⁶⁰ Shane, *Objective Troy*, 85.

⁶¹ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 28.

düşündüğünün bilgilerini veriyordu. Abi kardeşin bu konuşmaları, Evlâkî'nin Amerika'daki son günlerinde gerçekleşmişti ve Ammâr'a göre, abisi Amerika'dan ayrılmayı hiç düşünmüyordu. Ama birkaç gün sonra Müslümanlara yapılan baskınların sonucunda fikrini değiştirecek ve Amerika'dan ayrılacaktı.⁶²

Çoğu akademisyen de o dönemde Evlâkî'yi Selefî-Muhafazakâr olarak nitelendiriyordu. Bu zaten kabul edilebilir bir vasıflandırmadır, çünkü Enver el-Evlâkî'nin dini inancı (akidesi), kariyeri boyunca selefi düşüncenin çevresinde şekillenecekti. Konuşmalarını yalnızca birincil metinlere dayandırıyor, Müslümanları, Muhammed (s.a.v) ve ashabını rol model almaya çağırıyor ve yorumlamalarında akıl ve felsefenin yeri olmadığını düşünüyordu.⁶³

1.3.7. 11 Eylül Saldırısı ve Evlâkî'nin Düşünceleri

Evlâkî'nin üzerinde bu kadar olumlu düşünceler hâkim iken FBI, Evlâkî'yi 11 Eylül olayları ile bağlantısının olup olmadığını araştırıyordu. FBI'in 11 Eylül'ü gerçekleştiren kişilerin kimliklerini tespit etmek ve Amerika'daki faaliyetlerini araştırmaya başladıklarında olayı gerçekleştirenlerden iki kişinin Suudi Arabistan'lı Nevaf el-Hazmi ve Halid el-Mihdar'ın, Evlâkî'nin San Diago'daki er-Ribat camisinde imamlık yaptığı dönemde belli bir süre ibadet ettikleri tespit edilmişti. Yine Nevaf el-Hazmi ile 11 Eylül'e karışan bir diğer isim Hani Hanjour'un Daru'l-Hicret'de birlikte görünmeleri, FBI tarafından Evlâkî'nin de bu işin içinde olup olmadığının araştırılmasına sebebiyet verecekti. FBI, Evlâkî'ye bu kişileri tanıyıp tanımadığını sorduklarında, Evlâkî, Nevaf el-Hazmi'yi tanıdığını, ancak diğerlerini çıkaramadığını belirtmiştir. El-Hazmi'yi de yumuşak dilli ve utangaç biri olarak hatırladığını ve “Bir tavuğu kesmekte bile zorlanabilecek kadar zayıf yapılı.” biri olduğunu söyleyecekti. FBI kayıtlarında Evlâkî'ye cihat hakkında soru sorulduğunda ise bu konu hakkında yorum yapmak istemediğini söylemiş ve saldırıları kesinlikle şiddetle kınadığını da belirtmiştir.⁶⁴

FBI, Evlâkî'nin bu soruşturmasından herhangi bir sonuç elde edemedi. FBI müfettişlerinin Evlâkî'nin 11 Eylül olayları ile bağlantısı olup olmamasıyla alakalı beyanı da bunu destekler niteliğindedir:

⁶² Shane, *Objective Troy*, 109-110.

⁶³ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 48.

⁶⁴ Shane, *Objective Troy*, 80.

“FBI tarafından yürütülen kapsamlı soruşturmalarda Evlâkî'nin 11 Eylül saldırıları hakkında önceden bilgi sahibi olduğuna ya da bu saldırılara karıştığına dair herhangi bir kanıt elde edilemediği gibi, FBI Awlaki'nin bu komplo çerçevesinde herhangi bir şekilde hava korsanlarına bilerek destek verdiğine dair de bir kanıt elde edememiştir.”⁶⁵

Evlâkî'nin kendi sözlerinde dediği gibi İslâm ve Batı arasında köprü vazifesi görmeye çalışıyordu. New York ve Washington'daki saldırıları kınarken aynı zamanda masum Müslümanların ölümüne neden olan Amerikan eylemlerini de kınıyordu.⁶⁶ Evlâkî, Washington Times'a verdiği röportajda “Teröristlerin yaptıklarına kesinlikle karşıyız. Bunu yapanların adalet önüne çıkarılmasını istiyoruz. Ama biz aynı zamanda Afganistan'da sivillerin öldürülmesini de karşıyız.” ifadelerini kullanacaktı.⁶⁷ Evlâkî'nin bu dönemde bir denge politikası izlemeye çalıştığını yaptığı vaazlardan da görebiliyoruz.

“ABD'nin Irak'ta bir milyondan fazla sivilin ölümünü ve öldürülmesini yönetmiş olması, ABD'nin binlerce Filistinlinin ölümünü ve öldürülmesini destekliyor olması, New York'ta veya Washington DC'de bir ABD'li sivilin öldürülmesinin haklı çıkarmaz ve New York ve Washington DC'de 6.000 sivilin ölümü, Afganistan'da bir sivilin ölümünü haklı çıkarmaz. İşte herkesin bahsettiğini iddia ettiği doğru ile yanlış, kötü ile iyi arasındaki fark budur.” sözleriyle iki tarafı da eleştiriyordu.⁶⁸

2001'in sonlarına doğru Evlâkî, Amerika'ya karşı tavrını değiştirmeye başlayacaktı. Washington Post'un yayımladığı bir videoda Evlâkî, Afganistan savaşını şiddetle kınayarak Amerikan medyasına güvenmediğini söyleyecek ve savaşla ilgili gerçekleri öğrenmek için Arap ve Avrupalı haber kanallarına güvendiğini belirtecekti. Üniversite zamanlarındaki Körfez Savaşı'nın kendisini çok üzdüğünü ve şimdi de tarihin tekerrür ettiğini söyledi:

“Irak'la ilgili anılarımız zihnimizde taze. 1990'da bize bunu Saddam Hüseyin'e karşı bir savaş olacağı söylenmişti. 10 yıl sonra hâlâ iktidarda ve acı çekenler Irak halkı, Irak'ta 1 milyon kişi öldü. Şimdi de Afganistan'daki yeni savaşla ilgili olarak, bunun nedeninin teröristleri yakalamak olduğunu duyuyoruz, ama sonra başlıyoruz, yani siviller için kayıplar...” sözleriyle Amerika'nın politikalarını eleştirecekti.⁶⁹

⁶⁵ Shane, *Objective Troy*, 106.

⁶⁶ Shane, *Objective Troy*, 87.

⁶⁷ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 26.

⁶⁸ Shane, *Objective Troy*, 87.

⁶⁹ Shane, *Objective Troy*, 89.

Evlâkî'nin 11 Eylül olaylarından sonraki bu ılımlı ve uzlaşmacı tavrı, FBI ajanlarının özellikle de Daru'l-Hicret cemaatinden Müslümanların evlerine ve iş yerlerine yapılan baskınlarla değişecekti. Ardından Yeşil Görev Operasyonu ve kuzey Virginia'da bulunan İslâmî kurumlara, işyerlerine ve evlere yapılan iki günlük federal baskınları, bardağı taşıran son damla olacaktı. Bu olaylar kendisini, Amerika ve Müslümanlar arasında köprü kurma vazifesinde olduğunu düşünen Enver el-Evlâkî'nin bir hayli canını sıktı. 22 Mart 2002 Cuma günü, Daru'l-Hicret'de hutbenin konusu her zamanki temaları olan İslâm Tarihi ya da iyi bir Müslüman olarak yaşamının gerekliliklerinden değil, kendi cemaatinden Müslümanlara yapılan baskınlarla ilgiliydi. Evlâkî, birçok ofisin ve evdeki bilgisayarların, belgelerin ve kitapların toplandığını söylemekte, en acı veren tarafın ise Müslüman bir liderin eşini ve kızını silah zoruyla kelepçelemeleri ve dört saat boyunca tutmaları olduğunu ifade etmektedir. Hutbede Evlâkî çok öfkeli ve sesi titreyerek;

“Yani bu artık terörizme karşı bir savaş değil, hepimizin bu konuda net olması gerekiyor. Bu Müslümanlara karşı bir savaş. Müslümanlara ve İslâm'a karşı bir savaş. Sadece dünya çapında değil, tam da burada özgürlük uğruna bu savaşı verdiğini iddia eden ama kendi vatandaşlarının özgürlüğünü sırf Müslüman oldukları için, başka hiçbir sebep olmaksızın ihlal eden Amerika'da gerçekleşiyor.”⁷⁰ demiştir.

Evlâkî, Daru'l-Hicret'de verdiği bu hutbeden birkaç gün sonra kısa süreliğine İngiltere'de yaşamak üzere ABD'den ayrılacaktı. Birkaç kez eğitimiyle alakalı geri dönse de bir daha ABD'de ikamet etmeyecekti. Yıllar sonra Evlâkî, ABD hükümetinin Müslümanlara uyguladığı zulmü dayanılmaz boyutlara ulaştığını ve kendisini ve diğer Müslümanları ciddi tehlikeye attığını düşünerek ABD'den ayrıldığını söyleyecekti.⁷¹

1.4. BİRLEŞİK KRALLIK YILLARI

Kolluk kuvvetlerinin, 11 Eylül olaylarından sonra kendisine ve Müslüman Amerikalılara artan baskısını hisseden Evlâkî, 2002'de Birleşik Krallığa taşındı.⁷² Daru'l-Hicret'deki yetkililer ise Evlâkî'nin ani ayrılma kararı karşısındaki şokunu atlattıktan sonra imamlarını geri döndürebilme umuduyla Evlâkî'nin ayrılışından yaklaşık üç hafta sonra 20 Nisan'da imamlarının nereye gittiğine dair soruları yanıtlamak için bir bildiri hazırladılar. Bildiride şu ifadeler yer alıyordu: “Bay

⁷⁰ Shane, *Objective Troy*, 97-98.

⁷¹ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 29.

⁷² Brachman, “Enver el-Evlaki”.

Evlâkî'nin İslâmî bilgi ve deneyimi olağanüstüdür ve merkezimiz onu istihdam etmeye devam etmek istemektedir. Bu bağlamda İmam Evlâkî'yi İslam hukukunu öğretebilecek nitelikteki âlimlerden, kapsamlı İslâm hukuku dersleri alması için Yemen'e göndermeye karar verdik.”⁷³

Evlâkî zamanının çoğunu İngiltere'de geçirmekle birlikte ara sıra Yemen'e de gidiyordu. Bu süre zarfında Amerikalı bir terörizm uzmanı olan Jarret Brachman; “Batı İslâm dünyasında öne çıkmaya başladı. Rahat tarzı, günlük konuşma dilinde kullandığı İngilizce ve derslerinin erişilebilir içeriği, kapsamlı bir resmi dini eğitim almamış olmasına rağmen onu farklı kitleler arasında popüler hale getirdi.”⁷⁴ demektedir.

Evlâkî, ABD'de olduğu gibi İngiltere'de de vaaz ve konferanslarıyla insanları etkilemeye devam ediyordu. Bangladeş kökenli Rahman, 2003 yılında Evlâkî'yle tanışmış ve ondan çok etkilenmişti: “Akşam namazı vaktindeydi. Onun yanında duruyordum ve Evlâkî yanımda durduğu ve gülümsediği için oldukça mutluydum. Çok gurur duydum... Normal biriydi, çok yumuşak konuşurdu ve insanlarla birlikte otururdu. Mesajını iletme konusunda oldukça zekiydi.”⁷⁵ O, Evlâkî'den övgüyle bahsediyordu.

Bu dönemde Evlâkî kendisini, ABD'de yaşadığından çok daha hoş görümlü bir ortamda buldu. İngiliz Müslümanlardan oluşan özel bir takipçi kitlesi oluşturdu. Aslında Evlâkî, Britanya'daki Müslümanların tanımadığı bir isim de değildi. İngiliz Müslümanlar için bir tür şöhret haline gelmiş ve oraya taşınmadan önce de Birleşik Krallık'ta zaman geçirmişti.⁷⁶

İngiltere'de “JIMAS”⁷⁷ isminde klasik cihada sempati duyan, ancak o dönemde el-Kaide tarafından geliştirilen küresel cihat projelerini desteklemeyen bir grup vardı. JIMAS, tanınmış pek çok kişiyi namaz kıldırarak ve Britanyalı Müslümanlara ders vermeleri için düzenli olarak ağırlandılar. Enver el-Evlâkî de bunlardan biriydi. JIMAS'ın kurucu üyelerinden Ebû Muntasır, Evlâkî hakkında “Ondan çok etkilenmişim, dinlerini ebeveynlerinin kuşağının İslâm'ından farklı bir şekilde ifade

⁷³ Shane, *Objective Troy*, 114.

⁷⁴ Brachman, “Enver el-Evlaki”.

⁷⁵ Shane, *Objective Troy*, 136.

⁷⁶ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 31.

⁷⁷ JIMAS, “Peygamberin Yolunu Canlandırma Derneği” anlamına gelen Arapça kelimelerin kısaltmasıdır.

etme arayışında olan batılı Müslümanlar için bir boşluğu dolduruyordu.” diyerek bahsediyordu.⁷⁸

Evlâkî, İngiltere’de geçirdiği iki yıl boyunca ABD’deki gibi herhangi bir caminin sorumluluğunu üstlenmediği için imamlık yapmamıştır. Bu süre zarfında JIMAS başta olmak üzere, Britanya Müslüman Birliği (MAB), İslâmî Öğrenci Toplulukları Federasyonu (FOSİS) gibi önde gelen İslâmcı derneklerde konferanslar vermiştir. Yine çeşitli üniversitelerde Britanya Müslüman Birliği (MAB) öncülüğünde İslâm'a karşı savaştan ve Müslümanların yerel toplumdaki rolüne kadar çeşitli konularda konferanslar düzenlemiştir. Cemâati İslâmî ve kurucusu Mevdûdî’den etkilenen Doğu Londra camiinde (ELM) de konuşmalar yapmıştır. 2002’nin Aralık ayında Hz. Ömer bin Hattab’ın hayatını konu alan popüler konferans serisini de burada vermiştir. Doğu Londra, Leyton’ndaki Tevhid camiinde imamlık yapan Usame Hasan “Batı selefiliğinin ikonlarından biri olduğunu ve konuştuğu her yeri doldurduğunu, insanların onu görmek için heyecanlandığını” söylemektedir.⁷⁹ Birçok genç Britanyalı Müslümanlar için “Evlâkî’nin tarzı tamamen farklıydı. Gösterişsiz, akademik bir üslupla ama sıcaklık, mizah ve renk katarak konuşuyordu.”⁸⁰

Enver el-Evlâkî, 2003 yılında eşi ve çocukları Yemen’deyken, Birleşik Krallık’ta yazmak ve konuşmak için bolca zamanı vardı. Doğu Londra camiinde ve İngiltere’nin çeşitli yerlerinde konferanslar veriyordu. Konuşma konularını, genel olarak İslâm Tarihi ve Müslümanların toplumdaki rolüne kadar konulardan seçtiği gibi cihat konusuyla ilgili konferanslar serisi de düzenliyordu. İlk olarak 14. yüzyılda yaşamış ve Mısır’da şehit edilen İslâm âlimi ve Mücahidi olan İbn Nehhâs ed-Dimyeti⁸¹ tarafından yazılan, bir tür Cihat kitabı⁸² olarak da bilinen eseriyle başladı.⁸³ Evlâkî, İngiltere’de böyle bir konuyu ulu orta konuşmanın sıkıntılarının farkındaydı. Sözlerini özenle seçecek ve konferansa yumuşak bir girişle başlayacaktı:

⁷⁸ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki’s Western Jihad*, 31.

⁷⁹ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki’s Western Jihad*, 35.

⁸⁰ Shane, *Objective Troy*, 135.

⁸¹ Asıl ismi; Ebû Zekerriyya Muhyiddin Ahmed b. İbrahim b. Muhammed ed-Dimeşki ed-Dimyeti (ö. 814/1411) Bkz. Ferhat Koca, “İbnü’n-Nehhâs ed-Dimeşki”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 18 Mayıs 2025).

⁸² Kitabın Orjinal ismi; Meşariu’l Eşvak ila Mesairu’l Uşşak fi Fedaili’l Cihad. Türkçeye de tercüme edilen bu eser kısaca “Cihad” ismiyle bilinir. Bkz. İbn Nehhâs, *Cihad*, çev. Erhan Okumuşlar (Konya: Neda Yayınları, 2011).

⁸³ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki’s Western Jihad*, 34.

“Şimdi, başlangıçta belirtmek ve çok açık bir şekilde ifade etmek isterim ki, bu kitap üzerindeki çalışmamız bir bireye, bir topluma ya da bir devlete karşı şiddete teşvik ya da şiddete davet değildir; bu tamamen akademik bir çalışmadır. Biz 600 yıllık bir kitabı inceliyoruz. Bu tamamen eski, geleneksel bir kitabın akademik bir çalışmasıdır.”

Evlâkî, toplamda 16 saat süren, 12 derslik bir zaman diliminde ilk defa ana teması cihat olan bir konuya değinecekti.⁸⁴ *Objective Troy*'un yazarı ve *The New York Times* 'da savaş muhabirliği yapan Scott Shane göre

“Evlâkî, tarihi geçmişin kahramanca cihadının, bugünün kahramanca cihadını öğretmek ve teşvik etmek için kullandığı bir tür kod olarak kullanıyordu. Evlâkî için artık İslâm tarihindeki ilk Müslümanların hikayeleri ve pasajları sadece tarihi eserler olarak değil, aynı zamanda bugün ve gelecek için ileri görüşlü rehberler gibi görünüyordular.”⁸⁵

Evlâkî, 2002'nin Ekim ayında kayıtlı olduğu George Washington Üniversitesi'ndeki doktora programı için Amerika'ya gitti. Bu Evlâkî'nin Amerika'ya son ziyaretiydi. Bir daha bu ülkeye dönmeyecekti.⁸⁶

Enver el-Evlâkî, 2002-2004 yılları arasındaki zamanını Londra ve San'a arasında paylaşıyordu. İngiltere'deyken genelde Londra'da ikamet ederken, bazen de babasının kuzeni olan amcası Salih bin Ferit el-Evlâkî'nin yanına Bournemouth kasabasına giderdi. Zengin amcası Salih bin Ferit, yeğeni Enver el-Evlâkî'ye 11 Eylül'den sonra yaşananları kendisine sorduğunda, Enver, amcasına FBI tarafından sorgulandığını ama hiçbir zaman gözaltına alınmadığını ya da suçlanmadığını, seyahatlerine de hiçbir kısıtlama getirilmediğini söyleyecekti: “Ona burada, Londra'da ne işin var, diye sordum. O da burada birkaç hafta geçirip camilerde ve üniversitelerde vaaz vermek istediğini söyledi. Böylece Londra'ya gitti. Özgürce hareket ediyordu ve kendisine karşı bir şey yapılmasından da korkmuyordu.”⁸⁷ San 'a'dayken ise ailesiyle birlikte babasının lüks evlerinde kalıyorlardı. Nâsır el-Evlâkî, oğlunun İngiltere gibi bir yerde vaiz olarak artan şöhretinden dolayı gurur duyuyordu. Nâsır “Doktorasını

⁸⁴ Shane, *Objective Troy*, 134.

⁸⁵ Shane, *Objective Troy*, 135-141.

⁸⁶ Shane, *Objective Troy*, 115.

⁸⁷ Shane, *Objective Troy*, 114.

İngiltere'de tamamlaması için onu teşvik ettim ama İngiliz üniversitelerindeki yüksek ücretler nedeniyle bunu yapamadı.” diye hatırlıyor.⁸⁸

1.5. EVLÂKÎ’NİN YEMEN YILLARI ve VEFATI

Enver el-Evlâkî, 2002-2004 yılları arasında Birleşik Krallıkta gidip geldiği ve gençliğinin 11 yılını geçirdiği Yemen’e kesin olarak dönüş yaptı. Kısa bir süre sonra Evlâkî, Yemen’in başkenti San’a’da yer alan ve Yemen’in önde gelen din adamlarından Abdülmecid el-Zindâni başkanlığında yönetilen el-İman Üniversitesi bünyesinde, Endülüs Emevileri konulu dersleri vermeye başladı. El-İman Üniversitesi, muhafazakâr-selefî müfredatıyla biliniyor ve Evlâkî’ye istediği derslere katılabilme imkânı sunuyordu. Bu dönemde Evlâkî, kendini daha ziyade dinî eğitime verdi. Bu minvalde Suudi Arabistan’da bulunan Selman el-Avde’den dersler aldı. Yine Yemen’in başka bir üniversitesi olan Hudeyde Üniversitesinde üç aylık bir eğitim için İslâm Hukuku Fakültesi’nde kaldı.⁸⁹ Yine bu dönemde; Şeyh Hasan Makbuli el-Ahdal, Şeyh Hüseyin b. Mahvuz, Şeyh Abdurrahman Şumeyleh el-Ahdal ve Şeyh Hamud Şumeyleh el-Ahdal’ın bulunduğu Yemen’in ünlü alimlerden Kur’an, Kur’an ilimleri, Hadis, Hadis ilimleri, Tefsir, Fıkıh, Fıkıh Usulü ve Arapça’da çeşitli icazetler almıştır.⁹⁰

1.5.1. Evlâkî’nin Fikirsal Değişimi

Enver’in kardeşi Ammâr el-Evlâkî, o yıllarda abisinin kendisini dini çalışmalara fazla kaptırdığını söylemektedir:

“Aile evinde kitaplarla dolu bir ofiste çalışıyordu. Her zaman meşguldü, o zamanlar tam gaz çalışıyordu; vaazlar veriyor, kitapları tercüme ediyor, klasik İslâm metinlerin İngilizce versiyonlarını hazırlıyordu. Böylece onları kaydedebiliyordu. Enver arkadaşlarının ya da akrabalarının evine davet edildiğinde on beş ya da yirmi dakika kadar kalır ve ayrılmak isterdi. Aile üyeleriyle, akrabalarla öğle yemeği yerdik, büyük bir ziyafet çekerdik ve ofisine dönmek ya da bir randevusu olduğu için ilk ayrılan o olurdu.”⁹¹

⁸⁸ Shane, *Objective Troy*, 141.

⁸⁹ Shane, *Objective Troy*, 145.

⁹⁰ Enver el-Evlâkî, *Resûlullah’ın Hayatı*, çev. Heyet (Konya: Yedi Sema Yayınları, 2023), 1/4.

⁹¹ Shane, *Objective Troy*, 145.

Küçük kardeş bu durumun biraz sinir bozucu olduğunu da sözlerine eklemektedir. Ammâr el-Evlâkî'ye göre abisi Enver, o yıllarda kritik bir dönemden geçiyordu ve bir arayış içerisindeydi.

“Enver Irak savaşı hakkında Müslüman dünyasında kaynak ve kısa yoldan cihada karşı fitne olarak ifade edilebilecek politik-teolojik bir tartışmayla meşguldü. Irak'ta Amerikalılara ve müttefiklerine karşı verilen mücadele cihat mıydı? İslâm için meşru bir savaş mıydı? İnananlar için zorunlu muydu? Yoksa hiçbir tarafın haklı olmadığı anlamsız bir anlaşmazlık olan fitne miydi?”

Ammâr, herkes bu savaşı siyasî olarak tartışırken, Enver öncelikle dinî olarak meseleyi ele alıyordu. Savaşın şeriat ya da İslâm hukukuna göre nasıl değerlendirilmesi gerektiği ve hangi din adamlarının savaşla ilgili hangi fetvaları ya da dinî hükümleri yayımladığının merakı içerisindeydi.⁹²

Ammâr el-Evlâkî devamında ise abisinin görüşlerinin nasıl değiştiğinden bahsederek Enver'in kendisine 2001 yılında net bir duruşu olduğunu ama şimdilerde bunu tartıştığını söylemişti. Ammâr, Amerika Irak savaşından dolayı “Enver için 2004'ün bir dönüm noktası olduğuna inanıyorum.” diyecekti.⁹³

Evlâkî için bu dönüm noktalarından biri olarak düşünebileceğimiz, 2005 yılında hazırladığı beş saatlik “*Cihat Yolunda Değişmeyen Esaslar*”⁹⁴ isimli ders dizisidir. Aslında bu çalışma Afganistan'da Sovyetlere karşı savaşmış Yusuf el-Uyeyri'nin, 11 Eylül sonrası bir incelemesinin Evlâkî tarafından yapılmış İngilizce çevirisidir.⁹⁵ Ocak 2009'da ise kendisinin hazırladığı “*Cihadı Desteklemenin 44 Yolu*” isimli çalışması gelecektir. Bu çalışmalarla birlikte Enver el-Evlâkî'nin, muhafazakâr-selefilikten, cihadî-selefilige⁹⁶ geçtiğinin emârelerini görmekteyiz.

Enver el-Evlâkî, 2006 yılında Yemenli bir kadınla ikinci evliliğini yaptı ve yeni eşini San'a'da ayrı bir apartmana yerleştirdi. Üçüncü evliliğini de 2008'de Yeni Zelanda'dan Yemen'e gelen dindar Müslüman bir kadınla yaptı, ancak bu evlilik fazla uzun sürmedi ve dört ay sonra ayrıldılar.⁹⁷

⁹² Shane, *Objective Troy*, 145.

⁹³ Shane, *Objective Troy*, 145-146.

⁹⁴ Yusuf el-Uyeyri, *Cihad Yolunda Değişmeyen Esaslar*, (İstanbul: Küresel Kitap Yayınları, 2013).

⁹⁵ Shane, *Objective Troy*, 147.

⁹⁶ Selefilik ile ilgili detaylı bilgi için Bkz. Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar* (İstanbul: Klasik Yayınları, 2015), 59-87.

⁹⁷ Shane, *Objective Troy*, 150.

Evlâkî, geçimini sağlamak için birkaç girişimde bulunsa da istediği sonuçları elde edemedi. İlk olarak babasının parasıyla emlak işine girdi ama başarılı olamadı. Yine arkadaşlarıyla dinî bir televizyon programı yapmak istedi, ancak herhangi bir teklif alamadı. San'a'da bir dil okulu açmayı planlıyordu. Yemen'de Arapça öğrenmek isteyen batılılar ile İngilizcelerini geliştirmek isteyen genç Yemenlilerin sayısı hiç de az değildi, ama bu iş, sadece düşünme aşamasında kalacaktı.⁹⁸

1.5.2. Yemen'de Hapishanede Kılması

31 Ağustos 2006'da Evlâkî başkent San'a'da yaşarken Yemenli yetkililer tarafından tutuklanıp hapse atıldı.⁹⁹ Evlâkî'nin tutuklanma sebebi, kendisinin “*yereî bir suçlama*” diye ifade ettiği, bir adam kaçırma olayı üzerine aşiret anlaşmazlığına müdahale etmesidir. Baba Nâsır el-Evlâkî de bu suçlamayı doğrulamıştır.¹⁰⁰ Ama Evlâkî, tutukluluğunun uzamasının sebebi olarak, ABD'yi sorumlu tutuyordu. Çünkü iki FBI ajanı, hapisteyken onun sorgusuna girmişti. ABD yetkilileri de kendi vatandaşının tutukluluğuna, hiçbir şekilde itiraz etmemişlerdi.¹⁰¹

Evlâkî'nin hapishane arkadaşı olan Hâris el-Nadari koğuş hayatının Evlâkî'yi değiştirmedini hatta “*daha kararlı*” bir karaktere büründürdüğünü söylüyordu: “Daha önceden tanıdığım aynı adamdı. Nazik bir gülümsemesi vardı. Allah'a ve onun hükmüne güvenen sakin bir benlik. Diğerleri baskı altında olduklarını bahane ederek tutumlarını yumuşatırken o yumuşatmayı reddetti.” Bunun neticesinde, hapishane memurları onu tek kişilik hücreye koydular.¹⁰²

Evlâkî, hapiste kaldığı 18 ayın 16 ayını bu tek kişilik hücrede geçirmiştir. Zamanının çoğunu Kur'an-ı Kerim okuyarak geçiriyordu. İslâmî kitaplar da istemişti ama bu istek, hapishane müdürü tarafından kabul edilmedi. Bunun üzerine annesinden İngilizce kitaplar istedi. İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu olan annesi, oğlunun ilgisini çekebilecek, Charles Dickens ve Thomas Hardy'nin romanlarını getirdiği gibi hiç hoşuna gitmeyen ve hapishanede okuduğu en kötü kitap olarak nitelendirdiği, Shakespeare'nin oyunlarını da getirmişti.¹⁰³ Sonraları ise Evlâkî'nin İslâmî kitap

⁹⁸ Shane, *Objective Troy*, 142.

⁹⁹ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 36.

¹⁰⁰ Shane, *Objective Troy*, 152.

¹⁰¹ Scott Shane, “İmamın Terörü Kınamaktan Cihadi Vaaz Etmeye Giden Yolu”, *The New York Times* (Erişim 24 Aralık 2024).

¹⁰² Shane, *Objective Troy*, 155.

¹⁰³ Shane, *Objective Troy*, 155.

yasağı kalktı ve İbn Teymiyye başta olmak üzere, kendisi gibi bir dönem Amerika'da yaşayan, Seyyid Kutub'un kitaplarını inceleme fırsatı buldu. Evlâkî, Kutub'un kitaplarının etkisine kendisini öyle kaptıracaktı ki "Seyyid'in akıcı üslûbu nedeniyle günde 100-150 sayfa arasında okurdum, aslında gözlerim yorulana kadar okurdum, hatta kapanana kadar. Yazarla o kadar içli dışlı oldum ki Seyyid'in hücremde benimle doğrudan konuştuğunu hissedirdim. Bu yüzden hücre hapsinde iken asla yalnız değildim." ifadelerini kullanacaktır.¹⁰⁴

Evlâkî, yine o dönemi anlatırken "Hapishane, dışarıda mümkün olmayacak bir şekilde Kur'an'ı tedebbür etme, üzerinde çalışma ve okuma fırsatıydı. Tutukluluk günlerim, bu dünyadan bir inzivaydı. Tutukluluğumu halen bir rahmet olarak görürüm ve şu ana kadar bu rahmetin meyvelerinden, istifade ettiğime inanıyorum." diyecekti.¹⁰⁵

Enver el-Evlâkî'nin tutuklanma haberi batılı takipçileri arasında büyük bir öfke ve endişeye neden oldu. Popüler batılı İslâmî internet sitelerinde "İmam Enver el-Evlâkî, derslerini dinleyen pek çok insan tarafından çok seviliyor, Allah onu ve tâğutun altında boş yere acı çeken diğer kardeşlerimizi en kısa zamanda kurtarsın." yazıları yazılıyordu. Terör suçuyla hapiste bulunan Müslümanlara destek amacıyla kurulan Cagebrisoners (CAGE) grubu,¹⁰⁶ Evlâkî'nin serbest bırakılması için bir kampanya başlattı. Kampanya materyallerinde "Raporlar; İngilizce konuşan, İslâmî çevrelerde önde gelen, oldukça saygı gören bir âlim olan İmam Enver el-Evlâkî'nin son iki aydır Yemen'de iletişimsiz bir şekilde gözaltında tutulduğunun ve gözaltında işkence veya kötü muamele ile karşı karşıya kalabileceğini göstermektedir." ifadeleri yer almaktadır. CAGE yetkilileri kampanyaya destek olanlardan, ABD Dışişleri Bakanı Condeleezza Rice ve Yemen Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih'e vaizin serbest bırakılmasını içeren mektuplar yazmalarını talep ettiler.¹⁰⁷

Nâsır el-Evlâkî ile amcası Salih bin Ferit el-Evlâkî, suçsuz olduğunu düşündükleri oğullarının serbest bırakılması için ülkelerindeki yetki ve bağlantılarını da kullanarak onu hapisten çıkarmaya çalışıyorlardı. Yemen Devlet Başkanı Ali

¹⁰⁴ Shane, "İmamın Terörü Kınamaktan Cihadı Vaaz Etmeye Giden Yolu".

¹⁰⁵ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/2.

¹⁰⁶ Daha önce Guantanamo'da hapis yatan ve bir İngiliz vatandaşı olan Moazzam Begg tarafından kurulmuştur.

¹⁰⁷ Cagebrisoners (CAGE), "İmam Enver El Evlaki-Muhtaçlık İçinde Bir Lider" (Erişim 26 Aralık 2024).

Abdullah Salih ve İstihbarat Müdürü Galib el-Kamiş ile defalarca görüştüler. Onlara sadece Enver'in, Amerikalıların baskısı nedeniyle suçsuz yere hapis yattığını en içten samimiyetleriyle itiraf edebileceklerdi. Salih bin Ferit yeğeni Evlâkî için yine Galip el-Kamiş ile görüşmeye gittiğinde, Galip el-Kamiş, Evlâkî için “Onunla oturduk, konuştuk ve düşüncelerini, inandıklarını değiştirebileceğimizi düşündük, ama biz bu genç adamda, dinî bir lider olması dışında, yanlış bir şey bulmuyoruz. Bizim onu eğitmemiz yerine, o bizi eğitiyordu. Biz de ondan çok etkilenmeye başladık.” ifadeleriyle, amcayı teselli etmeye çalışıyordu. Ancak bu sözler amca Salih'i tatmin etmiyor ve yeğenin bir an önce serbest bırakılmasını talep ediyordu.¹⁰⁸ Sonuçta Aralık 2007'de Evlâkî'nin hapis hayatı, herhangi bir suçlama olmaksızın sonlandırıldı. Ölümüne kadar da başka bir suçlama ya da mahkumiyetle karşılaşmadı.

Enver el-Evlâkî, serbest bırakıldıktan birkaç hafta sonra CAGE'nin kurucusu Moazzam Begg ile bir röportaj yaptı. Evlâkî, ilk olarak tutuklanmasına sebebiyet veren suçun, kabile içi bir anlaşmazlıkta ara bulucu olarak bulunduğunu, ama hapisteyken iki FBI ajanının sorgusuna girdiğini ve kendisine 11 Eylül saldırılarıyla ilgili sorular sorduğunu, bu yüzden de tutukluluk süresinin uzamasının, ABD'nin emri olduğunun düşüncesini paylaşıyordu.¹⁰⁹

1.5.3. Mesajlarını İnternet Aracılığıyla Tüm Dünya'ya Ulaştırması

Enver el-Evlâkî, Yemen'de bulunduğu dönemde, interneti daha aktif kullanmaya başlayacaktı. İngiltere'deki bağlantılarını korumak ve canlı konuşmalar yapmak için kullandığı gibi popüler bir blog sitesi (www.anwaralawlaki.com) kurarak kendisiyle iletişim kurulmasını da sağlıyordu.¹¹⁰ İnterneti çok aktif kullandığından dolayı batı medyası tarafından “İnternetin Bin Ladin'i” olarak isimlendirilmiştir.¹¹¹

Evlâkî'nin makaleleri, düzenli olarak yüzlerce yorum alıyordu ve bunların çoğu Evlâkî'yi İslâm hakkında en güvenilir bilgi kaynağı olarak gören, batılı Müslümanlar oluşturuyordu. Evlâkî'nin blogunu takip eden, eski bir İç Güvenlik Bakanlığı istihbarat analisti olan Howard Clark, blogun günlük trafik istatistiklerinin

¹⁰⁸ Shane, *Objective Troy*, 156.

¹⁰⁹ Cagebrisoners (CAGE), “Moazzam Begg, İmam Enver El-Evlâkî ile Röportaj Yapıyor” (Erişim 26 Aralık 2024).

¹¹⁰ Steve Emerson, “Awlaki Etkisi”, *Family Security Matters* (Erişim 27 Aralık 2024).

¹¹¹ Enver el-Evlâkî, *Kalplerin ve Akılların Savaşı*, çev. Miraç Karaaslan & Kerem Balta (Ankara: Beyaz Minare, 2015), 12

çok yüksek olduğunu ve ziyaretçilerin çoğunun İngiltere ve ABD'den geldiğini doğruluyordu:

“O zamana kadar el-Kaide; mesaj ve propagandaları için mükemmel bir kanal olarak internete büyük önem vermeye başlamıştı. Ağustos 2008’e gelindiğinde Evlâki, Youtube ve internetin geri kalanının her yerindeydi ve web sitesinin okuyucu sayısı hızla artıyordu. İstatistikler, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’den gelen ziyaretçi sayısı son derece kaygı vericiydi.”¹¹²

Militanların internet faaliyetlerini takip eden Washington'daki SITE Intelligence Group’un kurucusu Rita Katz, Evlâki için “İnternetin gücünü takdir etti ve diğer cihat alimlerinden daha fazla kendini genç Müslüman erkek ve kadınlarla çevrim içi diyaloga açtı. Onları soru göndermeye ve e-posta yoluyla kendisiyle iletişime geçmeye teşvik etti.” demiştir.¹¹³

Özellikle batıdaki İngilizce konuşan Müslümanlara hitap edecek tarzda hazırlanmış içeriklerle dolu olan Enver el-Evlâki’nin bloğu; kendisinin selefî-cihatçılığına tam olarak dönüşmesinin açıkça bir ilanıydı. Web sitesinde güncel olayların hızlı bir şekilde analizini yapabiliyor ve mümkün olduğunca geniş bir ağ oluşturma arzusunu yansıtıyordu. En önemli blog yazılarından biri de “*Cihadı Desteklemenin 44 Yolu*” çalışmasıdır.¹¹⁴ Bir kişinin, cihada amelî olarak hazırlanmasını ve neler yapması gerektiğini, maddeler halinde sıralayan Enver el-Evlâki, 29. sırada “Online Cihad” başlığı altında internetin, cihat çağrısını yaymak ve mücahitlerin haberlerini takip etmek için harika bir araç haline geldiğini söyleyecekti.¹¹⁵

2009 yılında FBI tarafından hazırlatılan bir raporda, Enver el-Evlâki’nin 2008’de terörle mücadele yetkilileri için büyük bir endişe kaynağı haline geldiği belirtilmektedir. Evlâki’yi “*radikalleşmenin en iyi örneği*” olarak tanımlayan rapor, Evlâki’nin “vaazlar, dersler, yayınlar, kayıtlar ve bir web sitesi aracılığıyla İngilizce olarak İslâmî rehberlik sağlayan özlü, karizmatik bir imam olarak nasıl uluslararası bir

¹¹² Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki’s Western Jihad*, 116.

¹¹³ Shane, *Objective Troy*, 164.

¹¹⁴ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki’s Western Jihad*, 116.

¹¹⁵ Enver El-Evlâki, *Cihadı Desteklemenin 44 Yolu*, çev. Davud Yolcu (İstanbul: Küresel Kitap, 2013), 65.

itibar elde ettiği ve bunu sürdürdüğüne” değinilecek, ayrıca internet aracılığıyla da ABD’ye yönelik şiddet çağrılarını arttırdığı belirtilecekti.¹¹⁶

2008’in Haziran ayında Evlâkî, Yemen’li yetkililerin sürekli kendisini takip ettiklerini amcası Salih bin Ferit’e söyleyecekti:

“Kendimi güvende hissetmiyorum ve özgür değilim. Nefes alışımı sayıyorlar ve nereye gidersem gideyim iki kişi beni takip ediyor. Camiye gittiğimde sağımda ve solumda oluyorlar. Bir taksiye atlasam, başka bir arabayla beni takip ediyorlar. Eğer bir restoranda yemek yemeye gidersem ya da bir kafede çay içersem etrafımda oluyorlar. Bir arkadaşımı görmeye gitsem beni takip ediyorlar,”

Bu takiplerden son derece rahatsız olan Enver el-Evlâkî, başkent San’a’dan ayrılarak Yemen’in başka bir vilayeti olan Şebva’nın güneyine taşınmaya karar verdi. Önce el-Atak’a yerleşen Evlâkî, sonra da ailesinin aşiretine ait olan Evâlik topraklarında, yaklaşık yüz kişinin yaşadığı Nisab köyüne yerleşti. Amerikalıların, Yemen’in istihbarat şefi Galip el-Kamiş aracılığıyla, amca Salih bin Ferit’e yeğeninini daha göz önünde bulunabileceği bir yere geçmesini söylese bile Evlâkî, amcasını kibarca reddederek burada kalmak istediğini söyleyecekti.¹¹⁷

Bu dönemde Evlâkî’nin el-Kaide’ye ve küresel cihat hareketine verdiği desteği açıkça hissettirmeye başladığı görülmekte ve çok ilgi gören “Inspire” isminde bir internet dergisinde özellikle cihatla ilgili blog yazıları yazmaya başlamaktadır. Bu arada Evlâkî, Yemen’de bulunduğu süre zarfında bile İngiltere’deki kardeşleriyle bağını koparmamış, onlara video konferans sistemiyle vaazlarını ve derslerini vermeye devam etmiştir. İlk olarak Eylül 2008’in Ramazan ayında CAGE tarafından Londra Wandsworth konseyinde düzenlenen programda video bağlantısıyla konuşma yaptı. Konuşmasının içeriği o dönem evrildiği cihadî söylemler değil batıdaki Müslüman mahkumların içinde buldukları kötü durumlarıyla ilgiliydi. Etkinliği gerçekleştiren CAGE yetkilileri; “İmam Enver büyük bir ilgi gördü ve bize Allah’ın mahkumlara bahsettiği nimetleri, onların Allah katındaki konumlarını ve mahkumlar için duanın gücünü hatırlattı.” dediler. Sohbetin sonunda Evlâkî; “Müslümanlardan bildikleri her mahkûma yardım ederek harika bir iş çıkararan” (CAGE) için fon toplamaya devam etmelerini teşvik etti.¹¹⁸

¹¹⁶ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki’s Western Jihad*, 38.

¹¹⁷ Shane, *Objective Troy*, 161.

¹¹⁸ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki’s Western Jihad*, 38.

Enver el-Evlâkî, İngiltere'deki telekonferanslara 2009 yılında da devam etti. 2009 Ocak ayında Doğu Londra Camiinde “*Zamanın sonu*” isimli bir etkinliğe katıldı. Nisan ayında Sahihi Müslim'de geçen “*Sahabenin Faziletleri*” bölümünden faydalanarak hazırladığı “*Sahabenin Faziletleri*” isimli bir kurs düzenledi. Ağustos ayında ise CAGE önderliğinde “*Guantanamo'nun Ötesinde*”¹¹⁹ başlıklı bir etkinlikte yer aldı. Bu son etkinlik planlandığı gibi yapılamadı. Ancak CAGE, konuşmanın kaydını “*Yasaklı: Enver el-Evlâkî'nin Kafes Mahkumları Etkinliği için Yaptığı Konuşma*” video başlığıyla Youtube'da yayımladı.¹²⁰

Bu Evlâkî'nin 2009 yılı içinde iptal edilen tek etkinliği değildi. Nisan 2009'da Londra'daki City Üniversitesi İslâm Topluluğu, yıllık yemeklerinde Evlâkî'nin “*Peygamberin ashabi*” videolu konuşmasını yayımlayacaklardı, ama üniversitenin rektör yardımcısının kararıyla video gösterimi iptal edildi. Ancak İslâm Topluluğunun kıdemli üyeleri, dinleyicilere Evlâkî'nin konferansının DVD'lerini vermeyi taahhüt ettiler.¹²¹

¹¹⁹ Enver El-Evlâkî, *Zafer ve Yenilgi Kuralları*, çev. Heyet (İstanbul: Anlatı Yayınları, 2017), 97-102.

¹²⁰ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 41.

¹²¹ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 42.

Enver el-Evlâkî'nin, 2009'da "Sahabenin Faziletleri" isimli yapacağı konferansın broşürü.

Evlâkî'nin, Londra City Üniversitesi'nde yapacağı ve son anda iptal edilen kursun reklamı.

Evlâkî'nin, yine iptal edilen "Guantanamo'nun Ötesinde" yapacağı konferansın broşürü.

Kaynak; Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 43.

1.5.4. El-Kaide'ye Katılması

Enver el-Evlâkî'nin, el-Kaide'nin Arap yarımadasındaki kolu olan AQAP (AYEK)¹²² ile yollarının nasıl kesiştiği ile ilgili net bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Evlâkî'nin 1 Mart 2009'da yaptığı konuşmada, hem Yemen'i ve diğer İslâm ülkelerini yöneten liderleri (Tiranları),¹²³ hem de ABD ve Avrupa'daki "Yahudi ve Hristiyanları" hedef olarak göstererek, cihadı açık bir şekilde kabullenmesi, Evlâkî'nin dünya görüşüyle, el-Kaide'nin fikirlerinin paralellik arz ettiğinin güçlü bir göstergesidir.¹²⁴

AQAP'ın, Yemen hükümetine karşı açtığı savaşı destekleyen Enver el-Evlâkî, 1 Ağustos 2009'da blogundaki yazısında, AQAP'ın Yemen'in Mağrib vilayetinde

¹²² "Arap Yarımadası El-Kaidesi" kısa ismiyle (AYEK) AQAP, 20 Ocak 2009'da Yemen'de cihadı benimseyen Suudi ve Yemenli bir grup Müslümanlardan oluşarak kurulan bu örgüt, El-Kaide'nin Yemen kolu olarak da bilinir.

¹²³ Evlâkî'nin çağımızda İslâm ülkelerini yöneten liderler için kullandığı bir ifadedir.

¹²⁴ Shane, *Objective Troy*, 219.

rejime yaptığı baskınını övgüyle bahsederek mücahitlerin büyük bir zaferle ayrıldığını yazacaktı. Bu artık Evlâkî'nin, cihadı teorik olarak benimsemesinin dışına çıkararak, fiili operasyonları da desteklediğinin habercisidir.¹²⁵

Enver el-Evlâkî'nin cihatçı kimliğini açıkça ilan etmeye başlaması, aile içi huzursuzluğa sebebiyet verdi. Prof. Dr. Nâsır el-Evlâkî, geleneksel olarak dindar biriydi ve kuzeni Salih bin Ferit ile Yemen'de İngilizler tarafından yönetilen Aden Kolejinde eğitim almışlardı. Ardından 1966'da Fulbright bursuyla Amerika'da eğitim almaya gittiğinde ABD'de gördüklerinden dolayı çok etkilenmişti. Sonuçta ülkesine hizmet etmek için geri dönmüş ve olağanüstü bir şekilde başarılı olarak kariyerinin zirvesine çıkmıştı. Üç oğlunun ikisini, önce Enver'i sonra Ammâr'ı kendisinin gittiği yolu takip ederler beklentisiyle Amerika'ya gönderdi. Nâsır el-Evlâkî, oğullarının dini konularda aşırıya gitmelerini hiç istemiyordu. Ortanca oğlu Ömer, San'a'da sıklıkla camiye gitmeye başladığında, Yemen'de siyasi bir kolu olan Müslüman Kardeşlere meyletmesinden korktuğu için ona camiye gitmesini bile yasaklamıştı.¹²⁶ Ancak büyük oğlu Enver'i istediği gibi yönlendiremedi. Hapis yatmasından önce ve sonrasında, en azından konuşmalarını biraz daha yumuşatması için çok dil dökmüştü ama bu bir işe yaramamıştı. Hem babasıyla hem de Enver ile samimiyeti bulunan Danimarkalı Morten Storm; "Babası onu cihat hakkında konuşmayı bırakmaya ikna etmek için birkaç girişimde bulundu." diye bahsetmekte ama aynı konuyu Enver ile konuştuğunda ise "Bana bundan bahsetti. Ama dedi ki, babama saygı duyuyorum ama bunu kabul edemem, çünkü Allah'ın emri olan cihat emri, babama itaatimden üstündür." demişti.¹²⁷

Enver el-Evlâkî'nin, 2004 yılında Yemen'e yerleşmesiyle birlikte artan cihat söylemleri, 2009'da el-Kaide'nin Yemen kolu AQAP'a katılmasıyla birlikte zirveye ulaştı, özellikle de Amerika yönetimine karşı yapılan sözlü ya da fiilî eylemleri destekler niteliğinde açıklamalar yapmaya başlamıştı. Bunların başında ise Kasım 2009'da ABD ordusundan Binbaşı Nidal Malik Hasan'ın Fort Hood Teksas'taki üssünde gerçekleştirilen ve 13 askerin ölümüyle sonuçlanan eylem yer almaktadır.¹²⁸ Nidal Malik Hasan, Evlâkî'nin Daru'l-Hicret'de imamlık yaptığı dönemde camide

¹²⁵ Shane, *Objective Troy*, 220.

¹²⁶ Shane, *Objective Troy*, 50-51.

¹²⁷ Shane, *Objective Troy*, 211.

¹²⁸ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 42.

ibadet etmiş, annesinin cenaze namazı da Daru'l-Hicret'te kılınmıştır. Nidal Malik Hasan, eylemini gerçekleştirmeden önce Evlâkî'nin kendi web sitesinde “*Şeyhle İletişime Geçin*” linkinden birkaç soru yöneltti. Bu sorulardan biri evlilikle alakalıydı, Enver el-Evlâkî bu soruların bazılarını cevapladı. Evlâkî, sanıldığı gibi Nidal Malik Hasan'ı kişisel e-posta mesajlarında, Amerikan askerlerini öldürmeye teşvik etmemiştir.¹²⁹ Ama saldırıdan beş gün sonra Evlâkî kendi bloğunda; “*Nidal Hasan Doğru Olanı Yaptı*” başlıklı bir makale yayımlayarak, Binbaşının eylemini doğruladı:

“Nidal Hasan bir kahramandır. Müslüman olmanın ve kendi halkına karşı savaşan bir orduda görev yapmanın çelişkisini yaşamaya dayanamayan vicdanlı bir adamdır. Bu, birçok Müslümanın bir kenara ittiği ve var olmadığını iddia ettiği bir çelişkidir. Hiçbir düzgün Müslüman, yaratıcısına ve diğer Müslümanlara karşı görevlerini doğru bir şekilde yerine getirmekle birlikte aynı zamanda bir ABD askeri olarak hizmet etme düşüncesinde olamaz. ABD, gerçekte İslam'a karşı bir savaş olan teröristlere karşı savaşı yönetmektedir. Ordusu doğrudan iki Müslüman ülkeyi işgal etmekte ve dolaylı olarak da kuklaları aracılığıyla geri kalanını işgal etmektedir.”¹³⁰

Evlâkî, bu ifadeleriyle Binbaşının eylemini açıkça desteklemekte ve yeni saldırılar için çağrıda bulunmaktadır.¹³¹ Yine kayıtlara “*iç çamaşırı bombacısı*” olarak geçen Ömer Faruk Abdülmuttalib'in de Evlâkî'nin öğretilerinden etkilendiği düşünülmektedir.¹³² Ayrıca Ömer Faruk Abdülmuttalip, 2004-2005 yıllarında San'a'da İman Üniversitesinin Arap Dili Enstitüsü'nde Evlâkî'nin öğrencilerinden biriydi.¹³³ Sonuçta Ömer Faruk bombayı, 2009'un Noel'inde Amsterdam'dan Detroit'e giden 253 sefer sayılı uçakta patlatmayı denedi ama başarılı olamadı.¹³⁴

¹²⁹ Shane, *Objective Troy*, 177.

¹³⁰ Adrian Morgan, “Özel: Enver El-Evlâkî Kimdir?”, *Family Security Matters* (Erişim 01 Ocak 2025).

¹³¹ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 42.

¹³² Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 180.

¹³³ Shane, *Objective Troy*, 180.

¹³⁴ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 44.

1.5.5. Ölüm Emrinin Verilmesi

Evlâkî, Amerika Birleşik Devletleri'nde işlenen bu saldırıları bizzat emretmiş olmasa da saldırıları düzenleyenlere vaazlarıyla ilham kaynağı olmakla suçlanmaya başlandı.¹³⁵ 2010 yılına gelindiğinde, dönemin ABD Başkanı Barack Obama tarafından yetkilendirilen ve Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından onaylanan, ABD hükümetinin resmi hedefli öldürme listesine alındı.¹³⁶ ABD hükümetinin almış olduğu bu karar, ilk defa kendi vatandaşının yargısız bir şekilde infaz edilmesine sebep olacaktı.¹³⁷ ABD Adalet Bakanı Erik Holder, kendi vatandaşı olan Enver el-Evlâkî'nin "El-Kaide lideri Usame b. Ladin kadar büyük bir tehdit oluşturduğunu, ABD'nin Evlâkî'yi etkisiz kılmak için elinden geleni yapacağını" belirtti.¹³⁸ ABD Dışişleri Bakanlığı da Evlâkî'yi "Arap yarım adasındaki el-Kaide için ya da onun adına hareket ettiği... ve terör eylemlerine malî, maddi ya da teknolojik destek sağladığı ya da bu eylemleri desteklediği gerekçesiyle özel olarak belirlenmiş küresel terörist olarak tanımladı."¹³⁹

Nâsır el-Evlâkî, oğlunun ölüm emrinin verilmesiyle birlikte karara anayasal gerekçelerle itiraz etmek için Amerikan mahkemelerine başvurdu.¹⁴⁰ Çünkü Nâsır el-Evlâkî, o çok sevdiği Amerika'da şüphelinin suçluluğu kanıtlanana kadar masum olduğunu öğrenmişti. Eğer Enver'in bir suçu varsa, bırakın da suçlamalarla mahkemede yüzleşsin diyordu. Baba Nâsır'a göre oğlunun el-Kaide ile bir bağlantısı yoktu. "el-Kaide ile hiçbir ilgisi yok. Ama dindar bir Müslüman. Hiçbir zaman kimseye karşı bir şeye karışmadı."¹⁴¹ Eğer kendisine zaman verilirse oğlunu Yemenli ya da Amerikalı yetkilere teslim olması için ikna edebileceğini söylüyordu. Ancak Amerika, kendisine bu zamanı vermeyecekti.¹⁴²

¹³⁵ Miraç Karaaslan, "Şehid Şeyh Enver El-Evlâkî'nin Hayatı ve Fikirleri", *İslam Dünyası* 1 (Aralık 2011-Ocak 2012), 21.

¹³⁶ Brachman, "Enver el-Evlaki".

¹³⁷ Greg Miller, "Müslüman Din Adamı Awlaki, CIA'nin Öldürülmesine İzin Verilen Kişiler Listesindeki İlk ABD Vatandaşıdır" *Washington post* (Erişim 26 Aralık 2024).

¹³⁸ Karaaslan, "Evlâkî'nin Hayatı ve Fikirleri", 22.

¹³⁹ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 45.

¹⁴⁰ Shane, *Objective Troy*, 5.

¹⁴¹ NBC News, "Yemen'de El-Kaide Bağlantıları Nedeniyle ABD İmamı Aranıyor" (Erişim 01 Ocak 2025).

¹⁴² Shane, *Objective Troy*, 44.

Evlâkî, el-Cezire Tv'ye verdiği bir röportajda el-Cezire muhabirinin “Washington Post ve Wall Street Journal gazeteleri, CIA ajanlarının size muhtemel bir insansız uçak saldırısıyla öldürme hesapları yaptığını iddia etti. Amerikalılar sizi neden öldürmek istiyor?” sorusuna Evlâkî şöyle cevap verir:

“Çünkü ben bir Müslüman'ım ve İslâm'la şereflendim. Bana yöneltilen suçlama Nidal Hasan, Ömer Faruk ve bazı 11 Eylül saldırganlarını teşvik etmem. Şu anda ABD beni 14 ayrı olaydan dolayı suçluyor. Bütün bunlar sesimizi susturma gayretinin bir parçasıdır ki bu ses, İslâm ümmetinin haklarını savunma çağrısıdır. Onlar, onur ve adalet talebini reddediyorlar ve İslâm ümmetinin boyun eğmesini ve zilleti kabul etmesini istiyorlar. Onlar demokratik ve barışçıl ‘ABD İslâm'ı’nı pazarlamak istiyorlar. Bu (sahte) İslâm, işbirlikçi ve hain olsalar bile yöneticilere itaati öngörüyor. Onlar işgalleri tanıyan ve tepki vermeyen bir İslâm’ı istiyorlar. Onlar şeriatın, cihad'ın ve İslâm hilafetinin olmadığı bir İslâm'ı istiyorlar. Bizler ise cihadın ve şeriat kurallarının olduğu bir İslâm'ı, Peygamber Muhammed’e (s.a.v) gönderilmiş İslâm diye kabul ediyoruz. Amerika bu gerçek İslâm'ı kabul eden herkesi öldürüyor, hapsediyor ya da medya lincine tabi tutuyorlar.”¹⁴³

Enver el-Evlâkî, AQAP'ın medya birimi el-Malahem aracılığıyla ise ne Yemenli ne de Amerikalı yetkililere teslim olmayacağını belirterek kaderini daha yüce bir otoriteye emanet ettiğini belirtti: “Eğer Amerikalılar beni istiyorsa, bıraksınlar arasınlar, Allah en iyi koruyucudur. Eğer yüce ve münezzeh olan Allah beni onlardan kurtarmak isterse, yeryüzündeki her şeyi harcasalar bile bana ulaşamazlar ve eğer Allah benim ölümümü onların ve onların ajanların elleriyle takdir etmişse, o zaman bu benim kaderim olur.”¹⁴⁴Evlâkî bunları söylerken bile, Amerika'ya kafa tutmaya devam ediyordu: “Sizin B-52'leriniz, Apache'leriniz, Abrams'larınız ve Cruise füzeleriniz varsa, bizim de küçük silahlarımız ve basit el yapımı patlayıcılarımız var. Ama bizim adanmış ve samimi, aslan yürekli adamlarımız var ve ne mutlu uysal olanlara, çünkü onlar dünyayı miras alacaklar.” Aynı zamanda Evlâkî, Batı'da özellikle de Amerika'da yaşayan ve Müslüman kardeşlerin öldürülmesine seyirci kalarak Amerikan halkı ve hükümeti ile barışçıl bir şekilde bir arada duran Müslümanları da eleştiriyordu:

“Vicdanımız, kendi kardeşlerinize karşı işlenen zulüm ve suçlardan sorumlu olan bir ulusla barış içinde bir arada yaşamınıza nasıl izin verebilir? İslâm'a ve Müslümanlara

¹⁴³ Karaaslan, “Evlâkî'nin Hayatı ve Fikirleri”, 21.

¹⁴⁴ Enver El-Evlâkî, *Allah İslâm'a Bir Zafer Hazırlıyor*, çev. Büşra Lana (İstanbul: Anlatı Yayınları, 2014), 98.

karşı savaş yürüten bir hükümete nasıl sadakat duyabilirsiniz? Amerika'daki Müslüman toplumu, temel İslâmî ilkelerde kademeli bir erozyona ve gerilemeye tanıklık etmektedir. Bu nedenle bugün birçok aliminiz ve İslâmî kuruluşunuz, Müslümanları öldürmek için ABD ordusunda görev yapılmasına ve Müslümanlara karşı casusluk yapılması için FBI'a katılımları açıkça onaylamaktadırlar.”¹⁴⁵

Bu dönemde Evlâkî, ailesini San'a'daki babasının evine gönderecekti. Babasına gönderdiği mesajda; “Baba, benim ailemi senin yakın ailen olarak gör ve onlarla ilgilen, çünkü bu şartlar altında onlara bakacak durumda değilim.” diyecek; Babası da bu durumu “Enver’in ailesi için okul ve yaşam koşulları zordu ve Enver, ailesinin normal koşullarda yaşamasını gerçekten istiyordu, bu yüzden benden San'a'da benimle kalmalarını istedi.” sözleriyle ifade edecekti. Nâsır, önceden de akrabaları bulunan ilk gelini ve beş torununu başkentteki kendi evine götürdü. Enver'in ikinci eşi de Yemen'deki kendi ailesine geri döndü. Bu süreçte Enver, durumundan dolayı ailesinden ve akrabalarından uzakta yaşamayı tercih edecekti.¹⁴⁶

El-Kaide'nin Arap yarımadası kolu olan AQAP'da Evlâkî'ye sahip çıktı. Haziran 2010'da liderleri Nâsır el-Vuhayşi, AQAP'ın resmi medya kanalı el-Malahem aracılığıyla Enver el-Evlâkî'ye desteğini belirtti:

“İslâm ümmetinin içinde bulunmasından gurur duyduğumuz Enver El-Evlâkî'ye gelince, o terk edilmedi ve Allah'ın izniyle de terk edilmeyecek. Çünkü o Amerika'nın baskıcı zulmüne kin besleyen Müslüman kitlelerin arasında bulunmaktadır. Batıdaki Müslümanlar onu asla teslim etmeyeceklerdir. Onu kâfirlere teslim etmenin küfür ve şirk olduğunu, onu terk etmenin ise zillet ve utanç olduğunu çok iyi bilirler.”¹⁴⁷

AQAP'ın lideri Nâsır el-Vuhayşi, Evlâkî'yi o kadar önemsiyordu ki AQAP'a katılmasından belli bir süre sonra, Usame bin Ladin'e bir talepte bulunarak Evlâkî'yi el-Kaide'nin Yemen kolunun liderliğine geçip geçemeyeceğini sordu. Ancak Evlâkî'nin etkili bir iletişimci olmasına rağmen liderlik için gerekli deneyim ve ciddiyete sahip olmadığı düşünülüyordu. Bununla birlikte Usame bin Ladin, Evlâkî'nin çalışmalarından ve öneminin farkındaydı: “Kardeşimiz Enver el-Evlâkî'nin bazı karakteristik özelliklerinin varlığı; cihada hizmet etmek için iyi bir şeydir ve bize, onunla daha fazla tanışma şansı verirse ne kadar mükemmel olur.” diyecekti.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Shane, *Objective Troy*, 33.

¹⁴⁶ Shane, *Objective Troy*, 219.

¹⁴⁷ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 45.

¹⁴⁸ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 46.

Yemenli hükümet yetkilileri ise Evlâkî'yi Amerika'ya teslim etmek isteseler bile, Yemen halkı, Enver el-Evlâkî'yi korumaya çalışıyordu. Evlâkî bunu şöyle anlatmaktadır:

“Kabilemin bulunduğu bölgeler ile Yemen'in diğer bölgeleri arasında rahatlıkla gidip gelebiliyorum ve bunun nedeni de Yemen halkının, Amerikalılardan nefret etmesi, Yemen halkının adalet istemesi ve adalet yanlıların mazlumları desteklemesidir. Allah'a hamdolsun, Amerika'nın peşlerine düşmesi nedeniyle risk ve tehlike altında olduklarını bildikleri halde çok sayıda iyi insan var. Buna rağmen nezaketle ve mutlulukla gelip bizi en zarif misafirperverlikle ağırlıyorlar.”¹⁴⁹

CIA yetkilileri ise Ammâr el-Evlâkî'ye abisinin yerini söylemesi karşılığında kendisine 5 milyon dolar teklif ettiler. Ajanlar, Ammâr'a “Amerika'da yaşadın, Amerikan kültürünü biliyorsun, bizim dürüst insanlar olduğumuzu biliyorsun ve kardeşin için 5 milyon dolar var. Enver'in başını en iyisi siz alın ve o parayla başkası yerine onun çocuklarını okutun.” dediler. Ammâr, bu küstahça teklifi istese bile kabul edemeyecekti, çünkü abisinin nerede olduğuna dair hiçbir bilgisi yoktu.¹⁵⁰

Prof. Dr. Nâsır el-Evlâkî, oğlunun el-Kaide ile bağlantısının olmadığını düşünüyordu. Evâlik kabilesinden, el-Kaide'ye katılanlar vardı ama Enver el-Evlâkî'yi, el-Kaide'ye katıldığından dolayı değil Evâlik kabilesinin bir üyesi olduğu için onu, Amerika'ya karşı koruyorlardı. Evâlik kabilesinin Yemen'de geniş bir alana sahip olduğunu ve oğlunun atalar diyarında kabilesi içinde korunaklı olacağını umuyordu. Aynı zamanda oğlu Enver'in aşırılık yanlısı görüşlerinin de olduğuna inanmıyordu:

“Enver'in çalışmaları ünlü, dersleri ve kasetleri iyi biliniyor. Dünyanın her yerinde satılıyor. Üç gün önce CNN'nin Londra'daki muhabirleri, bir kitapçıya gitti ve Enver el-Evlâkî'nin kasetlerini sattıklarını gördü. Her yerde satılıyorlar, aşırı kasetler değil, ana akım İslâm. Son iki yıldaki genel çalışmalarına bakarsanız, Enver'in ılımlı bir Müslüman olduğunu görürsünüz. İslâm'ın ilkelerine inanıyor. Aşırılıkçı değil. Onu köşeye sıkıştırıyorlar ve bu onun için bir sorun. Amerika'da ders veriyordu, özgürdü.”¹⁵¹

¹⁴⁹ Evlâkî, *Allah İslâm'a Bir Zafer Hazırlıyor*, 96.

¹⁵⁰ Shane, *Objective Troy*, 244.

¹⁵¹ Hakim Al-Masmari, “Dr. Nasır Awlaki Şeyh Enver Evlaki'nin Babası”, *Yemen Post* (Erişim 4 Şubat 2025).

Usame bin Ladin'in 2 Mayıs 2011'de Pakistan'da öldürülmesinden yaklaşık bir hafta sonra ABD İnsansız Hava Araçları, Yemen'de Enver el-Evlâkî'yi öldürmeye çalıştı. Ancak İHA'lar, Evlâkî yerine Yemen'in devlet başkanı Ali Abdullah Salih'in bir elçisini yanlışlıkla öldürdü.¹⁵² Bu suikasttan kıl payı kurtulan Evlâkî kendini daha da koruma altına almaya çalışmıştır.¹⁵³ O dönemde mensubu olduğu büyük ve güçlü Evâlik kabilesinin koruması altında, Şebva ve Mağrib'in dağlık vilayetlerinde saklandığı düşünülüyordu.¹⁵⁴

Haziran 2010'da Enver el-Evlâkî ve bir başka Pakistan asıllı Amerikalı arkadaşı Samir Khan, "Inspire" ismini verdikleri İngilizce bir AQAP dergisinin ilk sayısını yayımladılar. Bu dergi Evlâkî'nin mesajını yankı uyandıracak bir şekilde iki katına çıkardı. Dergiyi yakından takip eden üst düzey Amerikalı Yemen uzmanı "*Bu Evlâkî'nin bebeğiydi.*" diyecekti.¹⁵⁵

ABD'de Özel Operasyonlar Komutanlığında dört yıl görev yapan Amiral Eric T. Olson, Temmuz ayında yaptığı bir açıklamada Evlâkî'yi değerli bir düşman olarak tanımlamaktadır: "Karizmatik, çok zeki bir adam. Kendi adamlarıyla oldukça iyi iletişim kurmasına rağmen bizden nasıl saklanacağını çok iyi biliyor. İngilizce bir dergi (Inspire) yayımlıyor ve bu oldukça korkutucu... Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşamış çifte pasaport sahibi bir kişi. O bizi, bizim onu anladığımızdan çok daha iyi anlıyor." ifadeleriyle, Evlâkî hakkında övgü dolu cümleler kuruyordu.¹⁵⁶

Enver el-Evlâkî, aslında hiçbir zaman bomba ya da patlayıcı madde yerleştirmekle suçlanmamıştır. Terör uzmanlarına göre onun günlük konuşma diliyle ve Amerikan aksanı İngilizcesiyle şiddeti destekleyen dinî söylemlerde bulunarak Batılı Müslümanları, şiddet içeren eylemlere sürüklediğini düşünmektedirler.¹⁵⁷

Prof. Dr. Nâsır el-Evlâkî, oğlunun görüşlerini benimsemese bile onu savunmaya devam edecekti. 30 Ağustos 2010 yılında Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği ve Anayasal Haklar Merkezi'nin avukatları ile beraber oğlunu, ölüm listesinden çıkartabilmek için Amerikalı yetkililere karşı dava açtı. Anayasal Haklar Merkezi'nin

¹⁵² ABC News, "Anwar al-Awlaki ABD İHA'ları Tarafından Hedef Alındı" (Erişim 1 Şubat 2025).

¹⁵³ Shane, *Objective Troy*, 263.

¹⁵⁴ BBC News, "Ölüm İlanı: Anwar Al-Awlaki" (Erişim 8 Ocak 2025).

¹⁵⁵ Shane, *Objective Troy*, 226.

¹⁵⁶ Shane, *Objective Troy*, 262.

¹⁵⁷ Scott Shane, "ABD'de Doğdu, Radikal Bir Din Adamı Teröre İlham Veriyor", *The New York Times* (Erişim 27 Aralık 2024).

yönetici direktörü Vince Warren, yazılı bir bildiri; “Amerika Birleşik Devletleri, kendi vatandaşları da dahil olmak üzere, dünyanın hiçbir yerinde insanları, kendi sözlerine dayanarak idam edemez. Hükümetin bürokratik bir sürecin ardından insanları öldürme listelerine eklemesi ve onları aylarca listelerde tutması, anayasa ve uluslararası hukuka aykırıdır.” ifadeleriyle Evlâkî'nin öldürülme listesinden çıkarılmasını istedi.¹⁵⁸ Aralık ayında görülen bu davada yargıç John D. Bates, 83 sayfalık bir kararla davayı reddettiğini açıkladı. Bunun için iki gerekçesi vardı:

1. Enver el-Evlâkî'nin, dava işlenirken babasını destekler nitelikte somut deliller yoktu, aksine Amerikalıların öldürülmesini açıkça teşvik eden, cihatçı söylemlerini yayımlamaya devam ediyordu.
2. Barack Obama hükümetinin, en azından bu kararda, yargı denetimine yer olmadığı ve kararı, yürütme organına bırakılması gerektiği yönündeki beyanları, kabul edildi.¹⁵⁹

ABD yasalarına göre, suç işlemiş herhangi bir ABD yurttaşı yargılamaya tabi tutulmadan infaz edilemez yasası, Evlâkî için söz konusu bile değildi.¹⁶⁰ Nihayetinde ABD Başkanı Barack Obama tarafından verilen ölüm emrinden yaklaşık bir buçuk yıl sonra 30 Eylül 2011'de Merkezi İstihbarat Teşkilatı, Yemen'in kuzeyindeki Mağrib ve Cevf arasında bir çölde arabasıyla seyahat ederken iki insansız hava aracıyla “*İnternetin Bin Ladin'i*” olarak isimlendirilen Enver el-Evlâkî'yi hedef aldı. Onu ve bir başka Amerikalı el-Kaide üyesi olan Samir Khan'ı öldürdü...¹⁶¹

1.5.6. Ölümünden Sonraki Etkisi

Enver el-Evlâkî'nin öldürülme fikri ilk ortaya atıldığında Amerika Birleşik Devletleri'nde, bazı yorumcular tarafından endişeyle karşılanmıştı. Çünkü onlara göre, Amerikalı yetkililerin ve medyanın Evlâkî'nin önemini abartılarak büyüttüğünü ve şu anda onu öldürmenin, verdiği mesajlara, daha da bir değer kazandıracağını vurguluyorlardı. Yine onlara göre; “Evlâkî'nin bedenini öldürebilirsiniz ama vermiş olduğu bu mesajları hiçbir silahla etkisiz hale getiremezsiniz. Eğer Evlâkî'ye karşı bir çözüm yolu arıyorsanız, bunun doğru yolu; onu öldürerek şehit statüsü kazandırmak

¹⁵⁸ Spencer S. Hsu, “İnsan Hakları Grupları ABD'nin Terör Öldürme Listesi Kullanma Yetkisine Karşı Dava Açtı”, *Washington Post* (Erişim 4 Şubat 2025).

¹⁵⁹ Shane, *Objective Troy*, 213.

¹⁶⁰ Karaaslan, “Evlâkî'nin Hayatı ve Fikirleri”, 23.

¹⁶¹ Brachman, “Enver el-Evlâkî”.

değil, bilakis selefler de dahil olmak üzere İslâm din adamlarını, Evlâkî'nin akidesinin yanlışlığına karşı konuşmaya teşvik etmektedir.”¹⁶²

Nitekim dedikleri gibide oldu, onun öldürülmesiyle birlikte, internetteki dersleri, vaazları ve röportajları şeklindeki mirası, insanlar arasında daha çok dinlenmeye başlanacaktı. Sadece YouTube'da “Evlâkî” araması yapıldığında, on binlerce video çıkıyor ve bu sayı ölümünden sonraki yıllarda da artmaya devam ediyordu. YouTube'un yöneticileri, Evlâkî'nin materyallerini kaldırmayı deneseler bile Evlâkî'nin takipçileri, kaldırılan materyallerden daha fazlasını siteye yüklüyorlardı. İnternete giren herkes rahatlıkla, her yerde Evlâkî'nin yüzünü ve sesini bulabiliyordu. Bir insanı öldürebilirsiniz ama insanlara iletmek istediği ideolojileri öldüremezsiniz. CIA'nin Evlâkî'yi Hellfire füzesiyle şehit etmesi, ona sadece daha yüce bir makam kazandırdı. Amerikalı Müslüman Ahmet Younis, “*O şimdi hayattayken olduğundan daha büyük bir marka*” ifadeleriyle Evlâkî'nin etkisinin ne kadar da geniş kitlelere ulaştığını açıklayabiliyordu.¹⁶³

1.5.7. ABD Tarafından İki Çocuğunun Öldürülmesi

Enver el-Evlâkî'nin ölümünden kısa bir süre sonra babasını bulmak umuduyla Şebva vilayetinde bulunan 16 yaşındaki Abdurrahman el-Evlâkî de babasıyla aynı kaderi paylaşacaktı.¹⁶⁴ 14 Ekim 2011'de kuzeniyle beraber bir kafede akşam yemeği yerken ABD İHA'larının hedefi oldu... Her ne kadar ABD, bunun yanlış bir operasyon olduğunu kabul etse de Abdurrahman el-Evlâkî'nin cesedinin parçaları, kendisiyle birlikte kafede bulunan yedi kişiyle beraber, beyaz kefeneye sarılmadan boş bir çimento çuvalına konularak defnedilecekti.¹⁶⁵

Oğlunun ve torununun ölüm haberleriyle sarsılan Prof. Dr. Nâsır el-Evlâkî, İngiliz Müslümanlara hazırladığı duygusal bir sesli mesajda “Enver, öğretileri nedeniyle suikasta uğradı. Ona karşı hiçbir kanıt sunulmadı. Oğlum Enver zeki, keskin zekalı, güzel konuşan, eğitilmiş, karizmatik ve cesur biriydi. Onu bu dünyada bir yerlere getirebilecek niteliklere ve özelliklere sahipti, ama o bu yolu seçti ve elinden gelenin en iyisini yaptı.”¹⁶⁶

¹⁶² Shane, *Objective Troy*, 259.

¹⁶³ Shane, *Objective Troy*, 275-276.

¹⁶⁴ Mepa News, “Enver el-Evlâkî Kimdir?”.

¹⁶⁵ Shane, *Objective Troy*, 269.

¹⁶⁶ Shane, *Objective Troy*, 272.

Torunu Abdurrahman'a gelince, el-Kaide ile uzaktan yakından ilgisi yoktu. Eylül 2011'de babasını bulmak için izinsiz bir şekilde evden ayrıldı ve "Memleketimiz olan Şebva vilayetinde genç arkadaşlarıyla akşam yemeği yiyordu. Obama yönetiminin yalan söylemeye devam ettiği gibi, yüksek değerli bir hedefle seyahat etmiyordu." Yaşanan bu olayların üzüntüsüyle, o çok sevdiği ABD'yi "Çıldırılmış bir devlet" olarak nitelendirecekti.¹⁶⁷

Prof. Dr. Nâsır el-Evlâkî, çocuklarının ölümünden sonra ikinci bir kez ABD'de federal bir mahkemeye gitti. İlk mahkemede oğlu Enver'i ölüm listesinden çıkarmaya çalışmış ama başarılı olamamıştı. Şimdi ise Enver el-Evlâkî ile birlikte öldürülen Samir Khan'ın annesi Sarah Khan ile beraber, Obama hükümetini kamuoyu önünde açıklama yapmaya zorlamayı düşünüyordu, ama ilk mahkemede olduğu gibi bu da başarısızlıkla sonuçlanacaktı. Nisan 2014'te Yargıç Rosemary M. Collyer, Abdurrahman ve Samir Khan'ın ölümlerinin kasıtsız olduğunu ve itiraz edilemeyeceğini söyledi. Kasten öldürülen Enver el-Evlâkî'ye gelince ise "ABD'nin aktif ve son derece tehlikeli bir düşmanı ve Noel Günü bombalamasındaki rolünün yanı sıra video ve yazılarının da açıkça ortaya koyduğu gibi, doğduğu ülkeye karşı savaş açan bir AQAP lideri" nitelemesiyle ölümü hak ettiğinin kararını verecekti.¹⁶⁸

Prof. Dr. Nâsır el-Evlâkî, Amerikan İHA'larının oğlunu ve torununu öldürmesine rağmen Amerikan halkına karşı herhangi bir kin ya da öfke beslemediğini söyleyecekti:

"Ne de olsa ben de bir Amerikan ürünüydüm. Tüm eğitimim, tüm düşüncelerim, dünyaya bakışım, biliyorsunuz Amerika'da gelişti. Amerikan yaşam tarzına kendimi o kadar kaptırmıştım ki. Ona çok bağlıydım. Yıllar sonra oğlumun ve torunumun başına böyle bir şey geldi. Bir gün Amerika'nın bana karşı bir şey yapacağını asla hayal etmemiştim ama olan oldu. Amerika'yı seviyordum, her şeye rağmen Amerika'yı halen seviyorum."¹⁶⁹

Maalesef "o çok sevdiği Amerika'nın" kendisine son bir sürprizi olacaktı. Evlâkî'nin 8 yaşındaki küçük kızı Nevvar el-Evlâkî de 29 Ocak 2017 tarihinde ABD'li askerler tarafından Yemen'in Beyda vilayetinin Yekla bölgesinde bir gece baskınında yakın mesafeden, hedef alınarak öldürülmüştür.¹⁷⁰ ABD'nin yeni göreve başlamış olan

¹⁶⁷ Shane, *Objective Troy*, 272.

¹⁶⁸ Shane, *Objective Troy*, 273.

¹⁶⁹ Shane, *Objective Troy*, 5-6.

¹⁷⁰ Mepa News, "Enver el-Evlâkî Kimdir?".

Başkanı Donald Trump tarafından emri verilen ve el-Kaide'ye karşı başarılı bir operasyon olarak nitelendirildiği şafak baskınında, yeni doğan bir çocuk da dahil olmak üzere, onlarca sivilin öldürüldüğü bu baskında, Enver el-Evlâkî'nin küçük kızı Nevvar el-Evlâkî de öldürüldü. Nâsır el-Evlâkî, torunu için “Boynuna bir kurşun isabet etti ve iki saat acı çekti. Çocukları neden öldürüyorlar? ABD suç işlemeye devam ediyor, özellikle de bu yeni yönetim altında.”¹⁷¹ dedi.

1.6. EVLÂKÎ'NİN ABD'DEKİ BAZI SORUŞTURMALARI ve İDDİALAR HAKKINDA

Enver el-Evlâkî'nin 5 Haziran 1990 yılında Amerika'dayken Sosyal Güvenlik Kartı için başvuru yaptığında, doğum yeri olarak, New Mexico söyleyeceğine, San'a olarak göstermiş ve bu yanlış beyanı Evlâkî'yi yaklaşık on iki yıl sonra pasaport sahteciliğinden dolayı suçlanmasına sebebiyet vermiştir.¹⁷²

Muhtemelen Evlâkî'nin bu yanlış beyanı, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansının, yabancı öğrencilere yönelik verdiği bursu korumak amacıyla idi. Bu davada 10 yıllık zaman aşımı süresi dolsa bile, San Diego'daki Ortak Terörizm Görev Gücü'ne yeni atanan Ray Fournier, Sosyal Güvenlik numarası kullanıldığından, Evlâkî'ye pasaport sahteciliğinden dolayı dava açılabileceğini söyledi ve Haziran 2002'de Evlâkî hakkında tutuklama emri çıkarıldı. Ancak o dönemde Colorado'daki terör soruşturmalarından sorumlu olan federal savcı David Gaouette, Evlâkî'yi tutuklama talebinin geri çekilmesini istedi. Gerekçe olarak da Evlâkî'nin 1996 yılında yeni bir Sosyal Güvenlik numarası alırken bu kez doğum yerini doğru bir şekilde kayıtlara geçirdiğinin tespit edilmesiydi. Sonuçta Evlâkî'nin kendi hatasını düzelttiğini ve en son yaptığı başvurunun geçerli olacağına karar verilerek Evlâkî'nin pasaport sahteciliği soruşturma dosyası kapanmıştır.¹⁷³

Enver el-Evlâkî, San Diego'da imamlık yaptığı dönemde, kâr amacı gütmeyen ve amacı Yemen'deki “yetimler, mülteciler ve ihtiyaç sahipleri” için para toplamak ve Amerikan gençlik kulüplerini desteklemek amacıyla Sosyal Refah için Hayırseverlik Derneği'nin (CSSW) başkan yardımcılığı görevini üstlenecektir. Bu dernek Müslüman kardeşlerin Amerikan şubesi olarak da biliniyordu. Aynı zamanda bu dernek Yemen'in

¹⁷¹ Muhammed Ghobari & Phil Stewart, “ABD'nin Yemen'deki Baskını ve Trump'ın Onayladığı İlk Askeri Operasyon”, *Reuters* (Erişim 4 Şubat 2025).

¹⁷² Shane, *Objective Troy*, 52.

¹⁷³ Shane, *Objective Troy*, 115-116.

önde gelen din adamlarından Abdülmecid el-Zindânî tarafından da desteklenecektir. Zindânî, Şubat 2004'te ABD Hazine Bakanlığı tarafından “*Özel Olarak Belirlenmiş Küresel Terörist*” ve CSSW ise el-Kaide'nin paravanı olarak tanımlandı.¹⁷⁴ FBI ajanı da verdiği ifadede bu derneğin “*teröristlere para aktaran bir yardımcı kuruluş olduğunu*” söyleyecekti. Haziran 1999'da ise Evlâkî hakkında bir terör soruşturması daha açıldı. Bunun sebebi ise Evlâkî'nin kısa bir süre önce New York'un simge yapılarını havaya uçurmayı planladığı için ömür boyu hapis cezasına çarptırılan Kır şeyh lakaplı Ömer Abdurrahman'ın bir arkadaşı olan Ziyad Halil tarafından ziyaret edilmesidir. Bu soruşturmalarda diğerleri gibi herhangi bir kanıt elde edilemediği için Mart 2000'de kapanmıştır.¹⁷⁵

Scott Shane'nin *Objective Troy* kitabında geçtiğine göre, 11 Eylül saldırılarından sonra FBI, Enver el-Evlâkî'yi gizlice takip etmeleri için özel gözetleme memurlarını görevlendirmişlerdir. Bu memurlar, ajan değildir ve silah da taşımazlar, bunların görevleri takip ettikleri kişileri arabayla ya da yaya olarak izlemek, hakkında notlar almak ya da resimlerini çekmektir. Enver el-Evlâkî'yi gizlice takip eden bu memurlar onun hakkında müstehcen bilgiler edindiler. Shane'a göre, Evlâkî'nin Amerika'yı terk etmesinin ana sebebi, Müslümanlara yapılan baskınlar ve soruşturmalar değil, bilakis özel gözetleme memurlarının kendisi hakkında edindikleri bu gizli bilgilerdir. FBI'm, Evlâkî'nin bu gizli hayatıyla ilgili bilgileri, medyayla paylaşmamasının nedeni ise kendisini 11 Eylül saldırılarıyla suçlayabilecek herhangi bir delil elde edememiş olmalarıydı.¹⁷⁶

Bu aslında akla ve mantığa hiç de uygun düşmüyordu. Çünkü Evlâkî, 2002'nin başlarıyla birlikte artık Amerika Birleşik Devletleri'yle arasında gittikçe açılan bir mesafe koyacak ve bu işin sonu kendi ülkesinin insansız hava araçlarıyla ölümüne kadar gidecekti. İşin ilginç tarafı ise Usame bin Ladin'den sonra tehlikeli olarak gördüğü bir düşmanı, onu tüm Müslümanların gözünde bitirebilecek, sözde ahlak dışı bilgilere sahipken bunları paylaşmamasıdır. Özellikle de Evlâkî'nin İngiltere'ye taşınıp konferanslarının dolup taşıdığı, CD'lerinin yok sattığı ve kariyerinin zirve yaptığı bir dönemde bu bilgileri paylaşabilir ve Evlâkî'nin 1994 yılında inşa etmeye başladığı ve 2000'nin sonlarına kadar titizlikle sürdürdüğü, bu yükselen kariyerini alaşağı

¹⁷⁴ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 22.

¹⁷⁵ Shane, *Objective Troy*, 104.

¹⁷⁶ Shane, *Objective Troy*, 100-102.

edebilirlerdi. O yüzden bu olayın bir iftira olma olayı çok yüksek olup ve Müslümanlar arasında az da olsa Evlâkî'nin itibarını zedelemeye çalıştıkları gözlemlenmektedir. Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nin, Evlâkî'yi bu şekilde itibarsızlaştırmaya çabalama girişimleri başarısızlıkla sonuçlanacak ve Evlâkî'nin, taraftarları gözündeki değerini düşürmeyecekti. Ömer Faruk Abdulmuttalib'in görüşleri de bu düşünceleri destekler niteliğindedir. Ömer Faruk Abdulmuttalip, FBI tarafından sorgulandığında Evlâkî'nin bu durumu kendisine sorulduğunda, bunun ya İslâm düşmanlarının büyük bir âlimi itibarsızlaştırmak için uydurdıkları bir uydurma ya da eğer doğruysa, Evlâkî'nin cihada olan bağlılığından, nispeten küçük bir günah olarak değerlendirmiştir.¹⁷⁷

Evlâkî ise kendisine yapılan bu iddiaların ve saldırıların sebebi olarak Müslüman olmasına ve insanları İslâm'a davet etmesine bağlamaktadır. Evlâkî'ye göre, eğer Amerika'nın istemediği bir kişiyse ya şahsınızı öldürür ya da şahsiyetinizi. Şahsınızı öldürmek isteseler, suikast ya da bombalama yöntemini tercih ederler. Yok eğer amaçları şahsiyetinizi bitirmek ise o zamanda hakkınızda birçok asılsız itham ortaya atarlar. Mücahitlerin medyaları olmadığı için de bu ithamlara karşı savunma yapamıyorlar. Amerika'nın bugün izlediği yol tam olarak da budur. Evlâkî, Müslümanların buna çok dikkat etmesi gerektiğinin uyarısında bulunur.¹⁷⁸

Evlâkî'nin yapmış olduğu bu tespitiyle (akidesinden bağımsız olarak değerlendirilerek) kendisinin ölümünden sonra internet aramaları incelendiğinde onun son derece haklı olduğu ortaya çıkacaktır. Çünkü onun ismi, özellikle Batılı sitelerde araştırıldığında, hep karşınıza onun bir terörist olarak lanse edildiği görülecektir. Evlâkî hakkında hiçbir fikri ya da araştırması olmayanın bu siteler sayesinde ona karşı olumsuz düşünceler beslemelerine sebep olacaklardır. Bu konuda Batılı medyanın ve araştırmacıların işlerini iyi yaptıklarını söyleyebiliriz.

¹⁷⁷ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 181.

¹⁷⁸ Evlâkî, *Allah İslâm'a Bir Zafer Hazırlıyor*, 86.

İKİNCİ BÖLÜM

ESERLERİ ve İSLÂM TARİHÇİLİĞİ

Enver el-Evlâkî'nin normalde kendi kaleminden yazmış olduğu bir eseri (internet makaleleri hariç) bulunmamaktadır. Hayatında da bahsedildiği üzere kendisinin Arapça ve İngilizce diline yeterince hâkim olması, hitabet ve dinî konularda kendini geliştirmesi ve o dönemdeki Müslümanların ihtiyaç duyduğu (özellikle İslâm Tarihi) İslâmî yönden eksiklikleri karşılayabilmesi gibi özellikleriyle kendisini diğer vaizlerden ayırabilmiştir. Ayrıca ılımlı bir din adamı olarak görüldüğü yıllarda gerek Müslümanlar tarafından gerekse de gayrimüslim medya tarafından sürekli göz önünde bulundurulmuştur. Evlâkî'nin esas popülerliğinin artmasına katkı sağlayan ise Amerika ve Birleşik Krallık'ta çeşitli cami ve konferans salonlarında vermiş olduğu vaaz ve konuşmalarının kaydedilmesidir. Ülkemizde Evlâkî adına basılan kitapların tümü de bu ses kayıtlarından oluşmaktadır.

Bu bölümde öncelikle Evlâkî'nin İngilizce sohbetlerinden Türkçeye çevrilerek kitaplaştırılan eserlerinden kısaca bilgi vermeye çalışacağız. Ardından onun kariyerinin ilk yıllarında İslâm tarihi vaazlarından kaydedilen “*Peygamberlerin Hayatı, Resûlullah'ın Hayatı, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in Hayatı ve Hilafeti*” gibi derslerinden yola çıkarak onun İslâm tarihine bakış açısını, özellikle yaşadığı gayrimüslim toplumda bir irşat faaliyeti olarak değerlendirdiğine şahit olacağız. Devamında Evlâkî'nin tarih anlayışı, Resûlullah'ın sîreti'ni öğrenmenin hikmetleri, sohbetlerinde ağırlıklı olarak kullandığı kaynakların neler olduğu, metodu ve üslûbu gibi bilgilere temas etmeye çalışacağız. Son olarak da Evlâkî'nin İslâm tarihi derslerinde vermek istediği mesajların ana temalarına değineceğiz.

2.1. TÜRKÇEYE TERCÜME EDİLEN İSLÂM TARİHİ VAAZLARI

1. Peygamberlerin Hayatı (The Lives of The Prophets)

Hz. Âdem'in (a.s) yaratılışıyla başlayıp sırasıyla; Şît, İdrîs, Nûh, Hûd, Sâlih, İbrâhim, Lût, Şuayb, Yûsuf, Eyyûp, Yûnus, Mûsâ, Yûşa b. Nun, Dâvûd, Süleyman, İmrân ailesi, Zekeriyyâ, Yahyâ ve Îsâ'ya (a.s.v.) kadar peygamberlerin hayatlarını ve tevhit mücadelelerini anlatmaya çalıştığı konferanslar serisidir.

Evlâkî, Peygamberlerin hayatlarını anlatmaya çalışırken Kur'an ve hadis merkezli bir anlatım yolunu tercih ederek isrâiliyata genel olarak yer vermemiştir. Çünkü o isrâiliyatı, Kur'an ve sünnet ekseninde tamamlayıcı bir kaynak olarak görüp ana kaynak olarak addetmenin doğru olmayacağı görüşündedir.¹⁷⁹ Bu düşünceyle hareket eden Evlâkî, İdrîs (a.s.) ile ilgili isrâiliyatta bilgiler olduğu halde sadece vefatıyla alakalı bilgileri kullanmıştır. Onu da “*Biz, onu yüce bir makama yükselttik*”¹⁸⁰ ayetini açıklamak için kullanmıştır. Yine Kur'an'da hakkında bilgi verilmeyen bir nebi olan Şît'in (a.s.) hayatını, hadislerde geçen bilgileri vererek bir paragrafta bitirmiştir. Evlâkî'nin böyle yapmasının sebebi, peygamberlerin hayatlarını Allah'ın (c.c.) ayetlerinden başka bir kaynakla öğrenilemeyeceği gerçeğidir.¹⁸¹ Tarihi kayıtlara başvurulamazdı çünkü o dönemlerde tarih yazılmaya başlanmamıştı. Kutsal kitapların özellikle de peygamberler ile alakalı saçma ve anlamsız hikayelerle dolu olan Eski Ahid'in de referans olarak alınamayacağını görüşündedir.¹⁸²

2. Resulullah'ın Hayatı (The Life of Muhammed)

Evlâkî, Resûlullah'ın hayatını anlatmaya başlamadan önce kısaca; sîretin tanımı, sîret okumanın önemi, en muhteşem insanın hayatının anlatılacağı, sîret ilmi ile hadis ilmi arasındaki fark ve Resûlullah'ın hayatını işlerken kullanacağı kaynaklar hususunda malumat verdikten sonra Resûlullah'ın hayatını Hz. İbrâhim'in (a.s) Arabistan'a hicretinden başlatarak önemli anlarını kronolojik bir sırayla vefâtına kadar anlatmaya çalışır.

¹⁷⁹ Enver El-Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, çev. Enes Revan (Konya: Yedi Sema Yayınları, 2023), 34.

¹⁸⁰ *Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, çev. M. Beşir Eryarsoy & Ahmed Ağırakça (İstanbul: Buruç Yayınları, 1999), Meryem 19/57.

¹⁸¹ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 34.

¹⁸² Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 442.

Peygamberlerin hayatına kıyasla biraz daha detaylı bilgilere yer veren Evlâkî, özellikle Resûlullah'ın Kitâb-ı Mukaddes'te müjdelendiğine dair anekdotları dinleyicileriyle paylaşır. Hıristiyanların Hz. İsa ile Hz. Mûsâ arasında benzerliklerinin olduğunu iddia etmelerine karşın, Evlâkî Hz. Mûsâ ile Hz. Muhammed'in (s.a.v) birbirlerine benzerliklerini 13 maddede açıklamaya çalışır.¹⁸³ Ayrıca Resûlullah'ın hayatındaki bazı kesitlerin, Kitâb-ı Mukaddes'te öngörüldüğüne dair bilgilere de yer verir.¹⁸⁴

Genel olarak klasik İslâm tarihi kaynaklarının verdiği bilgilerle ilerlemeyi tercih eden Evlâkî, önemli olarak gördüğü ve içeriğinde dersleri barındıran hâdiselerin üzerinde durmaya çalışmıştır. Örneğin; Kâ'b b. Mâlik'in meşhur Tebük seferinden geri kalma olayını anlatmasıyla Tebük gazvesine değinme süreleri neredeyse birbirleriyle eşittir. Her konuya ne kadar vakit ayrılması gerekiyorsa o kadar zaman ayırmaya çalışıyordu. Aynı zamanda İslâm alimlerinin görüşlerine de atıfta bulunarak konunun anlatımını zenginleştiriyordu. İbn Hacer el-Askalânî ile İbn Kayyim el-Cevziyye'yi bu alimlerin başında zikredebiliriz.

3. Ebû Bekir es-Sıddîk (Abu Bakr as-Siddiq His Life and Times)

Enver el-Evlâkî, Resûlullah'ın ashabına ayrı bir önem atfeder. Çünkü onların her birini rol model ve örnek alınacak değerli şahsiyetler olarak görür.¹⁸⁵ Ona göre bu listenin ilk sırasında da Hz. Ebû Bekir (r.a.) olmalıdır. O ilk Müslümanlardandı, ilk halife idi, Resûlullah ile birlikte ilk ve tek hicret eden kişiydi, o sıddîk ve imanı en mükemmel olanlardandı.¹⁸⁶ Evlâkî, “işte o yarışanlar onun için yarışsınlar”¹⁸⁷ ayeti kerimesi gereğince Müslümanların Hz. Ebû Bekir'in hayatını ve İslâm dini için yaptıklarını örnek alarak ahiretleri için rekabet ortamı oluşturulması gerektiğini söylüyor.¹⁸⁸ Bu bakış açısıyla Hz. Ebû Bekir'in hayatını insanlara aktarmak isteyen Evlâkî, sadece onun başından geçen olayları anlatmakla sınırlı kalmayarak insanları onun cenneti kazanmak için işlemiş olduğu yüce amellerini hayal ettirmeyi ve üzerinde düşündürmeyi amaçlamaktadır.¹⁸⁹

¹⁸³ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/137-140.

¹⁸⁴ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/141-153.

¹⁸⁵ Enver El-Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Sıddîk* çev. Heyet (Konya: Yedi Sema Yayınları, 2023), 26.

¹⁸⁶ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Sıddîk*, 13.

¹⁸⁷ Mutaffifin 83/26.

¹⁸⁸ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Sıddîk*, 14.

¹⁸⁹ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Sıddîk*, 15.

Evlâkî, Hz. Ebû Bekir'in hayatına giriş yaparken onun hayatındaki bazı önemli anları zikrederek başlar. Tereddütsüz bir şekilde İslâm'a girmesi, Miraç olayına verdiği tepki, Resûlullah'ın (s.a.v.) vefatına verdiği tepki ve Usâme b. Zeyd'in (r.anhumâ) ordusunu gönderme kararı alması gibi durumlar ile onun emsalsiz bir şahsiyet olduğunu vurgular.¹⁹⁰ Akabinde Hz. Ebû Bekir'in Resûlullah dönemindeki hayatını kısa ve öz bir şekilde anlatır. Onun odak noktası ise Hz. Ebû Bekir'in halifeliği dönemidir. Ridde savaşlarını ve onun döneminde gerçekleştirilen fetihleri ayrıntılı bir şekilde inceler. Son olarak da Hz. Ebû Bekir'in üstün özelliklerinden bahsederek sohbetini noktalar.

4. Ömer b. Hattâb (Umar ibn al-Khattab His Life and Times)

Enver el-Evlâkî'nin Hıristiyan bir ülkede İslâm tarihi üzerine vermiş olduğu ilk üç konferans serisini, Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirirken bu serinin sonuncusu olan Hz. Ömer b. Hattab'ın hayatı ve zamanlarını anlattığı konferansını ise Birleşik Krallıkta bulunan Doğu Londra camisinde vermiştir.¹⁹¹ Evlâkî, Hz. Ömer'in (r.a.) hayatını diğer serilerde olduğu gibi kişi merkezli olarak değil de olaylar üzerinden anlatmayı tercih etmiştir. Örneğin; Hz. Ömer ve Kur'an başlığı altında Hz. Ömer'in muhaddesliğiyle¹⁹² alakalı gerçekleşen vakıaları açıklamaya çalışırken görülür.¹⁹³ Yine Hz. Ömer'in hilafetini değerlendirirken; Hicri takvimin kabul edilmesini, "Müminlerin Emiri" ifadesinin nasıl ortaya çıktığını, Üveys b. Âmir ile karşılaşmasını, Rıdvan ağacını kestirmesini ve Halid b. Velid'i (r.a.) görevden alması gibi hadiseler eşliğinde Hz. Ömer'in hayatını insanlara anlatmaya çalışır.

Evlâkî, Hz. Ömer'in valilik kurumlarına karşı göstermiş olduğu ilgi ve tutumlarından da ziyadesiyle bahseder; Hz. Ömer'in vali tayin ederken göz önünde bulundurduğu esaslar, valileri seçerken hangi kriterleri değerlendirdiği, tayin ettiği valilerini denetlemesi, halkın valiler hakkındaki şikayetlerini dinlemesi ve valilerini bazı cezalara çarptırmasını örnek olarak verebiliriz. Evlâkî, Hz. Ömer zamanında yapılan fetihlere ise fazla detaylara girmeyerek savaşların önemli anlarından kısaca malumat verir.

¹⁹⁰ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Siddik*, 22-24.

¹⁹¹ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 33.

¹⁹² Kendisiyle konuşulan, haber verilen demektir. Bkz. Mustafa Fayda, *Hulefâ-yı Râşidîn Devri* (İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2021), 58-60.

¹⁹³ Enver El-Evlâkî, *Ömer b. Hattab*, çev. Heyet (Konya: Yedi Sema Yayınları, 2023), 44-48.

2.2. EVLÂKÎ'NİN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN DİĞER ESERLERİ

1. Ahiret Hayatı (The Hereafter)

Enver el-Evlâkî'nin vaazları değerlendirildiğinde onun odak noktasının insanları öze döndürme gayreti içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Yani çağımızdaki insanları asr-ı saâdet döneminde sahabîlerin İslâm'ı yaşadıkları gibi yaşatabilme çabasıdır. Evlâkî, İslâm tarihi konferanslarıyla bu düşüncesinin altyapısını oluştururken ahiret konulu vaazları ile de insanların bu dünyada yapmış olduğu seçimler ile kendilerini nelerin beklediğini Kur'an ve sünnet ışığında izah etmeye çalışır.

Evlâkî ölümünden sonra insanoğlunun başına gelecekleri açıklamaya çalıştığı bu konferans serisinde ölüm anından başlayarak sırayla; kabir hayatı, kabir azabının nedenleri, hangi amellerin kabir azabından kurtaracağı, küçük kıyamet alametleri, büyük kıyamet alametleri, kıyamet vaktinde gerçekleşecek olaylar, cennet ve cehennem, ebedi ve geçici olarak azap görecek olan kimseler ile cennet ehlinin tanımını yapar.

Evlâkî'nin ahiret hayatını anlatırken ana kaynak olarak istifade ettiği kitap ise Ürdünlü alim Prof. Dr. Ömer Süleyman Abdullah el-Eşkar'ın akide üzerine yazmış olduğu kitaplar serisinin son bölümünü teşkil eden el-Yevmü'l-Âhir (Son gün) kitabından faydalanmıştır.¹⁹⁴

2. Kalplerin ve Akılların Savaşı / Allah İslâm'a Zafer Hazırlıyor / Zafer ve Yenilgi Kuralları

Enver el-Evlâkî'nin İngilizce sohbetlerinden Türkçeye tercüme edilen bu üç kitapta içerik olarak Evlâkî'nin aynı sohbetlerini barındırmaktadır. Aralarındaki fark ise Evlâkî'nin fazladan birkaç sohbetini kendi kitaplarına eklemeleridir. Örneğin; Beyaz Minare yayınevini yayınlamış olduğu “*Kalplerin ve Akılların Savaşı*” kitabında bulunan Allah bizi zafer için hazırlıyor başlığı içerisindeki konular, Anlatı yayınları tarafından basılan “*Allah İslâm'a zafer hazırlıyor*” kitabıyla Evlâkî'nin birebir aynı sohbeti tercüme edilmiştir. Aynı şekilde Evlâkî'nin vermiş olduğu bu sohbetin kısaltılmış hâli Anlatı yayınlarından çıkan “*Zafer ve Yenilgi Kuralları*”

¹⁹⁴ Enver El-Evlâkî, *Ahiret Hayatı*, çev. Heyet (Konya: Yedi Sema Yayınları, 2024), 187.

kitabının içeriğinde bulunmaktadır. Yine Evlâkî'nin ılımlı Müslümanların özellikleri konulu sohbeti, “*Kalplerin ve Akılların Savaşında*” tümüyle verilirken “*Zafer ve Yenilgi Kurallarında*” ise kısmen verilmiştir.

Bu üç kitabın içeriğinden biraz bahsedilecek olunursa “*Kalplerin ve Akılların Savaşı*” kitabının ilk konusu; RAND¹⁹⁵ şirketinin sunduğu analiz raporunda; özellikle ABD tarafından 11 Eylül olaylarından sonra istedikleri İslâm ve onun özelliklerini sıralayarak günümüz Müslümanların inançsal yönden nasıl olmaları gerektiği sunulmaktadır. Evlâkî de RAND şirketinin sunmuş olduğu bu analiz raporuna son derece karşı çıkarak rapor da yapılan tanımlamaların ve bilgilerin İslâm da yeri olmadığını ifade etmeye çalışmıştır. Bu kitabın ikinci kısmında ise Allah bizi zafer hazırlıyor başlığıyla Evlâkî, eğer Allah bir son istiyorsa, mutlaka onun araçlarını da yaratacaktır düşüncesiyle İslâm tarihinden örnekler vererek zaferin yine İslâm'ın olacağını anlatmaya çalışır. Evlâkî'nin çağımızdaki Müslümanlardan beklentisi ise sebeplere sarılarak herkesin üzerine düşen görevi layıkıyla yerine getirmesi ve işin sonucu da rabbine bırakmasıdır.

İkinci kitap olan “*Allah İslâm'a Zafer Hazırlıyor*” kitabının ilk konusunun yukarıdaki konuyla aynı olduğunu söylemiştik. Kitabın ikinci konusu ise 2010 yılında Mardin Artuklu Üniversitesinde İbni Teymiyye'nin ünlü Mardin fetvasının geçersiz olduğunu açıklamak amacıyla düzenlenen sempozyuma Evlâkî tarafından yazılan reddiyeyi içermektedir.

Üçüncü kitap “*Zafer ve Yenilgi Kuralları'nın*” içeriği yayıncı tarafından oluşturulmuş olup Evlâkî'nin bazı sohbetlerinden kısa kesitler şeklinde derlenerek hazırlanmıştır. Bu kitabın içinde diğer iki kitapta geçen konuların özetleri olduğu gibi Evlâkî'nin İslâm tarihi üzerine vermiş olduğu konferanslardan konu başlıklarını da içeriğinde barındırmaktadır. Bunların içinde kâfirlere asla güvenmeyin, milliyetçilik ve Müslüman gençlerin kimlik krizi gibi konuları sayabiliriz.

¹⁹⁵ “RAND şirketi (Araştırma ve Geliştirme anlamında, İngilizce Research And Development baş harflerinden oluşmaktadır) ilk önceleri Amerika Birleşik Devletleri silahlı kuvvetleri için araştırma ve geliştirme yapması maksadıyla 1946 yılında Project RAND ismiyle Douglas Havacılık Şirketi tarafından ABD Santa Monica'da kurulmuş, sonra 1948 yılında ana şirket bünyesinden ayrılmış, kâr amacı gütmeyen dünya çapında siyasi strateji ve düşünce kuruluşudur. Organizasyon, ABD hükümetine Milli güvenlik konularında stratejiler üretme konularındaki çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Şirket, eğitim, sağlık, hukuk ve bilim alanlarında da araştırmalar yapmaktadır.” Bkz. Evlâkî, *Kalplerin ve Akılların Savaşı*, 17.

3. Cihadı Desteklemenin 44 Yolu

Enver el-Evlâkî'nin kendi internet sitesi aracılığıyla 2009 yılında yayınlamış olduğu bir internet makalesidir. Kitabın isminden de anlaşılacağı üzere Evlâkî, Allah yolunda yapılan cihada destek olmanın yollarını 44 madde eşliğinde açıklamaya çalışır. Bu maddelerin belli başlılarını şu şekilde sıralayabiliriz; Halis bir niyete sahip olma, mal ile cihat etme, Batılı medyanın yalanları ile mücadele etme, beden sağlığı, silah eğitimi, ilk yardım eğitimi, cihat fıkhını öğrenme, Vela-Bera akidesini geliştirme, lüks yaşantıdan kaçınma, Düşmanların ekonomilerini boykot etme, Arapça öğrenme, Cihat eserlerini diğer dilleri tercüme etme ve Müslümanlara taifetü'l- mansûra'nın niteliklerini öğretme.

2.3. EVLÂKÎ'NİN TARİH ANLAYIŞI

Enver el-Evlâkî'nin İslâm tarihi ve siyer ilmiyle bu kadar ilgili olmasının ana gayesi, gayrimüslim bir toplumda insanların hidayetlerine vesile olabilmektir. Onun tek düşüncesi insanları Allah'a (c.c.) sahih ve doğru bilgilerle yaklaştırabilmektir. Evlâkî'ye göre bunun yolu ise peygamberlerin ve geçmiş ümmetlerin kıssalarını iyi analiz ederek onlardan dersler ve ibretlerin çıkarılmasından geçer. Biz bu başlık altında Evlâkî'nin tarih ilmine verdiği değeri, niçin bu ilimle iştiğal olunması gerektiğine dair onun perspektifinden bakarak değerlendirmeye çalışacağız. Aynı zamanda siyer ilminin onun için ne anlamları ifade ettiğini, bu ilim dalıyla ilgilenenlerin nasıl kazanımlar elde edeceğini yine onun düşüncelerinden istifade ederek yansıtmaya gayret edeceğiz.

2.3.1. İslâm Tarihi Okumalarının Önemi

Enver el-Evlâkî, tarih kitapları veya cihad fıkhı üzerine kitaplar okumanın kişiye bakış açısı (teori) kazandıracağına kanısındadır.¹⁹⁶ Yine o kıssaların güçlü bir öğretim yöntemine sahip olduğunu, akılda daha kalıcı ve derslerle dolu olduğunu söyler.¹⁹⁷ Bu mantaliteyle Evlâkî, Peygamberler ve sahâbîlerin hayat hikayelerini anlatarak, batıda İngilizce konuşan Müslümanlar arasında İslâm'ın daha iyi öğrenilmesini hedeflemiş ve bu anlatım tarzının yaygınlaşmasına da katkıda bulunan ilk vaizlerden biri olmuştur. Amerika'da İslâmî ilimlerin, İngilizce olarak daha geniş

¹⁹⁶ Evlâkî, *Cihadı Desteklemenin 44 Yolu*, 47.

¹⁹⁷ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 65.

kitlelere ulaşması için çalışan Yasir Kadhi, Evlâkî'nin kıssalarla İslâmiyet'i anlatma metoduna değinerek “Başka hiçbir kimsenin İslâm'ı İngilizce olarak bu şekilde sunmadığını, en azından Amerika'da sunmadığını” söyler. Evlâkî'nin sürekli olarak kıssalara odaklanması, kendisini Amerika'daki diğer vaizlerinden ayırdığı gibi popülerliğinin artmasına da etkisi olmuştur.¹⁹⁸ Evlâkî, kıssalardan hisseler çıkarılarak günümüzle kıyas yapılmasını isterdi. Tarihi şahsiyetleri anlatmasının nedeni; tarihi olaylardan haberdar olmak için değil bilakis tefekkür edilip öğüt alınması içindi.¹⁹⁹

Evlâkî'ye göre peygamberlerin hayatlarını öğrenmek ve insanlara bu bilgileri aktarmak, İslâm ümmetinin her bir bireyi için zaruri bir görevdir. Bu vazifeyi ibadet derecesinde kabul etmeli ve Allah'ın (c.c.), Resûlü'ne “*Artık sen kıssayı (Onlara) anlat*”²⁰⁰ emrini, bize emredilmiş gibi yerine getirme bilinciyle hareket etmeliyiz. Ayrıca bu kıssaları öğrenmemizin bir başka nedeni de “*Belki iyice düşünürler*”²⁰¹ ayeti gereğince tefekküre vesile olmalarıdır. Ümit edilir ki okuduğumuz ya da dinlediğimiz tarihi olaylardan kendimize hisseler çıkararak nasihat kabul eder ve buna mukâbil amel edebileceğimizin düşüncesini taşır.²⁰² O yüzden herhangi bir peygamberin kıssasından çıkarılabilecek hisseler ve anlamlar, hayatımızın her anı için birer yardım niteliğindedir.²⁰³

Evlâkî'nin vaaz ve konferanslarında İslâm tarihinin öncü şahsiyetlerini anlatmasının en büyük nedenlerinden birisi de onları rol model olarak görmek istememizi ve onların izlerini takip etmemizin gerekliliği düşüncesinde olmasındandır. Ona göre eğer küçük çocuklarımızın ve gençlerimizin peygamberleri, Resûlullah'ı (s.a.v.) ve sahâbe efendilerimizi örnek almalarını sağlayamazsak kendi rol modellerini başka yerlerde arayacaklardır. Bu değerli şahsiyetlerin hayatlarını öğrenerek onlara gereken sevgi, saygı ve muhabbeti beslemeliyiz ki onları bu geçici dünya hayatımızda kılavuzumuz olarak belirleyebilelim, der.²⁰⁴

Evlâkî, tarihten en iyi şekilde istifade edebilmek için “Etki-Tepki kuralının” geçerliliğine inanmamız gerektiğinin düşüncesindedir. Tarihte cereyan eden bazı

¹⁹⁸ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 66.

¹⁹⁹ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 261.

²⁰⁰ el-A'râf 7/176.

²⁰¹ el-A'râf 7/176.

²⁰² Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 10.

²⁰³ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 138.

²⁰⁴ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 12.

sebeplerin belirli sonuçlara götürdüğüne inanmak zorundayız, der. Ona göre, eğer buna inanılmıyorsa o zaman tarih üzerinde bir çalışma yapmanın faydası olmayacaktır. Çünkü tarihî olayların seyri, belli neticelerle sonuçlanmaktadır. Bu fikre göre, önceki ümmetlerdeki mü'minlere bakıp onları taklit etmeye çalışarak, onların elde ettiği kazanımları kazanmaya tâlip olabiliriz; keza önceki ümmetlerdeki kâfir toplumlara bakıp onların yaptıklarından da kaçınmaya çalışabiliriz. Çünkü sonumuzun onlar gibi olmasını istemeyiz. Evlâkî'ye göre eğer tarihten gerçek manada istifade edilmek isteniyorsa izlenilmesi gereken yol budur. Ona göre, Kur'an'daki kıssalar hikâye anlatımı değildir. Allah bize kendimizi oyalayalım diye bu kıssaları anlatmıyor diyerek "Andolsun ki onların kıssalarında olgun akıl sahipleri için bir ibret vardır."²⁰⁵ ayeti kerimesinde de buyrulduğu gibi bu kıssalardan öğrenilecek birçok dersler vardır.²⁰⁶ Evlâkî, bu kıssaları sadece kendimizi avutmak için değil, bilakis onlardan dersler çıkarmalıyız, der.²⁰⁷

2.3.2. Sîret'i Öğrenmenin Önemi

Enver el-Evlâkî'ye göre, Resûlullah'ın (s.a.v.) güzide hayatını okumanın birçok faydası vardır. Bunlardan ilki, belki de en önemlisi, İslâm tarihinin ana karakteri olmasıdır. Onun hayatını okumakla, eşittir İslâm tarihini okumuş oluruz. Yani Resûlullah'ın hayatı bizzat İslâm tarihinin ta kendisidir. Biz yalnızca Resûlullah'ın hayatını okumakla bir şahsın biyografisi üzerinde durmuş olmayız. Aynı zamanda dinimizin tarihini, davet hayatımızda yapmamız ve bilmemiz gerekenleri onun sîretinde bulabiliriz, ifadelerini kullanır.²⁰⁸

Sîret okumanın bir başka nedeni de kalplerimizdeki Muhammed'e (s.a.v) olan sevgiyi daha da artırmaktır. Onu sevmek bir ibadettir ve dinimizden bir cüz'dür.²⁰⁹ Kendisini İslâm'a nispet eden herhangi bir kişiye "Peygamberini seviyor musun?" diye sorsak cevabı elbette evet olacaktır. Ancak bu sadece yüzeysel bir sevgidir. Hayatıyla alakalı en ufak bir bilgiye sahip olmadığımız kişiyi gerçekten çok sevemeyiz. O kişiyi sevmemiz için, onun hakkında daha fazla malumat edinmemiz gerekir ki sevgimiz gerçekçi olsun. Özellikle de bu kişi Allah'ın Resûlü olursa onun hayatını derinden

²⁰⁵ Yûsuf 12/111.

²⁰⁶ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/39.

²⁰⁷ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/305.

²⁰⁸ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/2.

²⁰⁹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/3.

araştırmamız gerekir ve onu tanıdıkça, daha da hayran kalırız. Bundan dolayıdır ki ümmet olarak Resûlullah'ın hakkında yüzeysel bir bilgiye sahip olsak bile onu severiz. Fakat onu yeterince tanımadığımızdan ona karşı derin bir sevgi besleyemeyiz.²¹⁰ O halde eğer Muhammed'i (s.a.v.) gerçekten sevmek istiyorsak onun hakkında daha fazla bilgi edinmemiz gerekir. Resulullah'ın hayatını öğrendikçe de ona olan sevgimiz katlanacaktır,²¹¹ sözleriyle Resûlullah'a olan esas sevgisinin nasıl olması gerektiğini bizlere açıklar.

Evlâkî'ye göre, sîret okumanın gerekliliğinin bir başka sebebi de Resûlullah'ın yoluna tâbi olmaktır. O güzel ahlakın beden bulmuş halidir. Onun yoluna ittibâ edebilmemiz için de hayatını detaylıca bilmemiz gerekir.²¹² Ayrıca onun hayatını öğrenerek Kur'an'ı daha iyi kavrayabiliriz. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de indirildiği ortamdan bağımsız ayetler olduğu gibi Peygamberin zamanında vuku bulan hadiselerle bağlantılı ayetlerde mevcuttur. Yani bazı ayetlerin olay anında, olaydan önce ya da sonra indiğini biliyoruz. Örnek olarak Ahzâb sûresinde geçen Ahzab (Hendek) savaşıyla ilgili ayetler ya da Âl-i İmrân suresinde Necranlı Hıristiyanlarla alakalı ayetleri müşahede edebildiğimiz gibi yine aynı sûrede Uhud savaşıyla ilgili bilgilere de ulaşabiliriz. İşte sîret ilmi, bu tür ayetlerin daha iyi anlaşılmasına bize olanak sağlar.²¹³

Evlâkî, siyer ilmine yeterince hâkim olmanın, bizlere İslâmî davet metodunun nasıl uygulanması gerektiğine dair bilgilere sahip olmamızı sağlar. Allah Resûlü'nün İslâm'a daveti belli aşamalardan geçmiştir. Adım adım ilerlemiş, önce gizli davet yapmış, sonra açık davete geçmiş, her şeyini bırakıp muhacir olmuş, ardından İslâm devletini kurmuş ve kafirlerle cihat etmiştir. Kutlu sîreti öğrenmek, Resûlullah'ın geçmiş olduğu bu safhaları tetkik ve analiz ederek üzerine derinlemesine düşünmek, İslâmî hareketler için çok önemlidir. Evlâkî, Reşit Rıza'dan alıntı yaparak sîret ilminin önemine dikkat çeker: *“Değil mi ki bu, eğitim ve öğretim içindir; işte bu yüzden sözlü yönlendirme yeterli gelmeyecekti. Kendileri Kur'an tarafından nasıl rehberlik edileceğini ve her meselede âdil ve vasat olmayı sîret ile öğreneceklerdi.”* Bu yüzden sîret ile iştilig olmak gerekir ki bizim, İslâm'ı yeniden tesis etme girişimlerimiz de bize

²¹⁰ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/4.

²¹¹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/7.

²¹² Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/8.

²¹³ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/9.

rehberlik edebilsin.²¹⁴ Yine Evlâkî'ye göre, Siyer okumak bir ibadet çeşididir. Sîreti okumak, kişinin sadece bu bilgileri aklında bulundurulması anlamına gelmez. Aynı zamanda bu bir ibadettir ve ecir kapısıdır. Biz her ne zaman peygamberin hayatını öğrenmek için bir araya gelsek Allah'a (c.c.) ibadet eden bir zikir halkası oluşturmuş oluruz, der.²¹⁵ Enver el-Evlâkî'ye göre Sîreti Nebeviyye'yi okumanın en büyük faydası ise kişiye İslâmî bir kimlik kazandırmasıdır.

“Fakat biz Müslümanlar olarak (özellikle batıda yaşayan Müslümanlar) ciddi bir kimlik krizi içindeyiz. Bazı kardeşleri ve bacıları, hatta İslâmî ibadetleri yerine getiriyor olsalar bile İslâmî kimlikten yoksun bulabiliyorsunuz. Hatta İslâm'ı uygulayan ancak İslâmî kimliğini kaybetmiş genç kardeşleri görebilirsiniz; öyle ki o kişi veya kişiler bir rock yıldızı veya bir futbolcu bile Resûlullah'ın (s.a.v.) sahâbesinden daha çok ortak noktalara sahiptir. Müslüman gençliğin, Resûlullah'ın (s.a.v.) sahâbesinden daha çok bir pop yıldızının hayatını bildiğini görürüz. Hatta bazen peygamberlerden bile çok. Allah'ın nebilerinin isimlerini kaç kişi bilebilir? Gençlerimizden kaç tanesi sahâbenin adını biliyor? Fakat aynı kişiye tuttuğu takımdaki futbolcuların ya da basketbol oyuncuların adlarını sorun, size listeyi sıralasın. Yani Müslümanlar arasında devam eden ciddi bir kimlik krizi var ve bizim bununla mücadele etmemiz gerekiyor.”²¹⁶

Bu ifadeleriyle Evlâkî, Resûlullah'ın sîretini öğrenmenin, bizler için ne kadar da önemli olduğunu, eğer kendimizi bu alanda yeterince geliştiremezsek, dilimizle Müslüman olduğumuzu söylesek bile İslâmî bir kimlikten yoksun olacağımızı belirtmek ister.

2.4. KULLANDIĞI KAYNAKLAR

Enver el-Evlâkî'nin Amerika Birleşik Devletleri'nde imamlık yaptığı dönemde ve Birleşik Krallık'tayken yapmış olduğu bazı vaaz ve konferans serilerinin ana tema konuları, İslâm tarihi üzerine olmuştur. 1990'lı yılların sonlarıyla 2000'li yılların başlarında vermiş olduğu bu konferans serilerinin en popülerleri, “*Peygamberlerin Hayatları, Resûlullah'ın Hayatı, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in Hayatı ve Hilafeti*” üzerine verdiği dersler silsilesidir. Evlâkî'nin bu konferansları, kaset ve CD'ler üzerinden kaydedilmiş ve özellikle İngilizce konuşan batılı ülkelerde yoğun ilgi

²¹⁴ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/9.

²¹⁵ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/9.

²¹⁶ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/12.

görmüştür. Kendisinin İslâm tarihiyle alakalı yazmış olduğu müstakil bir eseri bulunmamaktadır. Kendisinin vermiş olduğu bu konferanslar çerçevesinde, onun İslâm tarihi anlatımında başvurduğu kaynaklara değinmeye çalışacağız.

2.4.1. Kur'an ve Sünnet

Enver el-Evlâkî'nin vaazlarında kullandığı kaynaklar incelendiğinde, diğer tarihçilerde olduğu gibi ilk sırayı Kur'an-ı Kerim almaktadır. Özellikle Peygamberlerin hayatlarını işlerken, Kur'an ve Hadis kaynaklarının neredeyse hiç dışına çıkmamıştır. Çünkü yaşadığı toplumda Eski Ahit ve Yeni Ahit gibi tahrif edilmiş kitaplar vardı. Bunların birincil kaynak olarak kullanılması mümkün değildi.²¹⁷

İslâm tarihçileri için Kur'an'dan sonra başvurabilecekleri en güvenilebilir ikinci kaynakları ise Hz. Peygamber'in hadisleridir. Evlâkî de İslâm tarihi anlatımlarında Kur'an'dan sonra Resûlullah'ın hadislerini kaynak olarak kullanmaktadır. Evlâkî'nin Resûlullah'ın hayatını anlatırken, kaynak seçiminde, içeriğinde hadisleri barındıran eserleri tercih etmesi, onun hadislere ne kadar da önem atfettiğinin göstergesidir. Evlâkî'nin vaazlarına genel olarak bakıldığında ise herhangi bir hadis imamını öncelediği görülmemektedir. Anlattığı konuyu destekleyen bir hadisin varlığı onun için kâfidir.

Aynı zamanda Evlâkî senesinde şüphe barındıran hadislerin delil olarak sunulamayacağı görüşündedir. Çünkü hadisin doğru olabileceği gibi uydurma olma ihtimali de vardır. Resûlullah'ın (s.a.v.) Hz. Meryem ve Hz. Asiye ile cennette evleneceğine dair gelen rivayetlerin zayıf olması gibi. Evlâkî'nin bu rivayetlere değinmesinin sebebi ise tarih kitaplarının ve İbn Kesîr'in bu konuyu ele almalarıdır.²¹⁸

2.4.2. Kaynak Olarak Kullandığı Tarih Kitapları

İslâm tarihiyle ilgili araştırmalar için en önemli kaynağın tarihçilerin eserleri olduğuna şüphe yoktur. Enver el-Evlâkî de İslâm tarihiyle alakalı vermiş olduğu konferanslarda klasik İslâm tarihçilerinin eserlerinden istifade etmiştir. Sohbetlerinde İbn İshak (ö.151/768), İbn Hişâm (ö.218/833), Vâkîdî (ö.207/823), İbn Sa'd (ö.230/845), Taberî (ö.310/923), İbnü'l-Cevzî (ö.597/1201), İbnü'l-Esîr (ö.630/1233), Zehebî (ö.748/1348), İbn Haldûn (ö.808/1406), İbn Hacer el-Askalânî (ö.852/1449) ve

²¹⁷ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 417.

²¹⁸ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 415.

Suyûtî (ö.911/1505) gibi klasik tarihçilerin eserlerine atıflarda bulunmuştur. Ancak Enver el-Evlâkî'nin vaazlarında kaynak olarak kullandığı tarih kitaplarının başında İbn Kesîr'in (ö.774/1373) tarih kitabı, el-Bidâye ve'n-Nihâye'si ile tefsiri Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm gelmektedir. Özellikle Resûlullah'ın hayatını anlattığı konferans dizisinde ana kaynak olarak bu eserlerden istifade etmiştir. Evlâkî için çok değerli bir âlim olan İbn Kesîr'in kitaplarının ana kaynak olarak seçilmesinin nedeni, içeriğinin bünyesinde hem sîret kitaplarından hem de hadis kitaplarından bilgileri barındırmış olmasındandır. Böylece onun İmam Buhari'den de (ö.256/870) İbn İshak'tan da rivayetlerde bulunduğu görülür. Ona göre, İbn Kesîr'in Sîreti'ni de emsalsiz yapan bu özelliğidir.²¹⁹ Ayrıca Evlâkî, İbn Kesîr'in el-Bidâye ve'n-Nihâye eserini içeriğinden dolayı Müslüman bir âlim tarafından derlenmiş en iyi tarih çalışmalarından biri olarak görür.²²⁰ Bundan dolayı Evlâkî'nin tarihi çalışmalarının birçok yerinde İbn Kesîr'in eserlerinden faydalandığına şahit oluruz.

Evlâkî vaazlarında sadece tarihçilerden istifade etmeyerek ana branşı tarih olmayan ama eserlerinde tarihle ilgili bilgilere yer veren çeşitli âlimlerden de anekdotlarda bulunmuştur. Bunların içinde; Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö.430/1038), Mâverdî (ö.450/1058), İbn Abdülber en-Nemerî (ö.463/1071), Kurtubî (ö.671/1273) ve Nevevî (ö.676/1277) gibi âlimleri zikredebiliriz. Enver el-Evlâkî selefi inancına sahip olduğu için İbn Teymiyye (ö.728/1328) ve öğrencisi İbn Kayyim el-Cevziyye'nin (ö.751/1350) eserlerine yakından ilgi duyar. Evlâkî'ye göre özellikle İbn Kayyim el-Cevziyye kendisine hayran bırakan bir âlimdir. İbn Teymiyye'nin en seçkin talebesidir. Evlâkî, İbn Kayyim el-Cevziyye'yi bereketli mahsul vermiş biri olarak tanımlar. Zâdü'l-Meâd eserini, Hz. Peygamberin etrafındaki her şeyi ele aldığı için çok beğenir. Vahyin farklı biçimlerini, güzide eşlerini, çocuklarını, aile hayatını, hacda iken ne yaptığını ve namazları ile ilgili hemen hemen her şeyi içine alan bir eser olarak değerlendirir.²²¹

Enver el-Evlâkî, Resûlullah'ın hayatını konu aldığı konferanslarında çağdaş âlimlerin kitaplarından da bilgiler sunmuştur. İbrahim Muhammed el-Ali'nin Sâhîhü's-Sîreti'n-Nebeviyye eseri de bu kaynaklardandır. Hadis Usulü kurallarına dayanan bu eserin tercih edilmesinin sebebi, Hadis âlimlerinin yazmış olduğu

²¹⁹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/17.

²²⁰ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Siddik*, 48.

²²¹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/164.

kitapların, sîretle alakalı bölümlerini toplayıp Hadis tabanlı Resûlullah'a (s.a.v.) ait bir sîret inşa etmeleridir. Yani İbn İshak'ın kitabına gitmek yerine Buhari'ye (ö.256/870) gitmişlerdir. İbn Hişâm ya da Vâkîdî'ye gitmek yerine Sahih-i Müslim'e (ö.261/875) başvurmuşlardır. Said Havva'nın (ö.1410/1989) hadis üzerine bina edilmiş eseri olan "el-Esas Fi's-Sünne" kitabı da bu minvalde yazıldığından Evlâkî'nin konferanslarında tercih ettiği kaynaklardandır.²²²

Evlâkî'nin bu kaynakların dışında 21. yüzyılda yazılmış tarih kitaplarından istifade etmesi ve tercih etme sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

- Münir el-Gadban'ın, "el-Minhâcü'l-Harakî'si" (Nebevi Hareket Metodu) Sîret'ten hareketle, alınacak dersleri ortaya koyan bir eserdir.
- Muhammed Gazali'nin "Fıkhu's-Sîre'si" içinde terbiye dersleri bulunan bir çalışmadır.
- Muhammed Said Ramazan el-Bûtî'nin "Fıkhu's-Sîre'si" özellikle fıkıh üzerinde durur ve Sîret'ten birçok fikhî ders ortaya koyar.
- Selman el-Avde'nin "Tuba el-Gurabâ'sı" Resûlullah zamanındaki guraba ile günümüzdekiler arasında bir bağ kurar.
- Muhammed el-Abdah'ın "et-Tarîk ile'l-Medîne" (Medine'ye Giden Yol) Sîret'ten çeşitli dersler sergiler.²²³

Enver el-Evlâkî, Birleşik Krallıkta'yken Doğu Londra Camiin'de Hz. Ömer b. Hattab'ın hayatını anlatan bir konferans serisi vermiştir.²²⁴ Bu konuşmalarında tercih ettiği kaynaklar, klasik eserlerden Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî'nin "Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk" eseridir. Ayrıca çağdaş tarihçilerden Prof. Dr. Ali Muhammed Sallâbi'nin Hz. Ömer'in hayatını kaleme aldığı ve klasik sahih kaynaklar ile uyumlu olan eserini, temel kaynak olarak kullanmıştır.²²⁵

Evlâkî'nin İslâm tarihi içerikli vaazlarında kullandığı tarih kitaplarına genel olarak bakıldığında onun, Kur'an ve sünnet üzerine bina edilmiş eserleri daha çok tercih ettiği görülmektedir. Bu da bizlere Evlâkî'nin kaynak seçiminde ne kadar titiz davrandığını özellikle İslâm âlimlerince temel kaynak olarak kabul görülen eserlere yöneldiğini göstermektedir.

²²² Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/17.

²²³ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/18.

²²⁴ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlakî's Western Jihad*, 33.

²²⁵ Evlâkî, *Ömer b. Hattab*, 2.

2.4.3. Kitab-ı Mukaddes

Bilindiği üzere Allah'ın resûlu, biset'inin ilk yıllarında ashabına Benî İsrâil ve eski mukaddes kitaplara dayanarak onlara ait hikayeler hakkında konuşmayı yasaklamıştı. Hz. Ömer'in hâdisesinde bu yasaklama görülür.²²⁶ Ancak Resulullah, hayatının sonlarına doğru isrâiliyat hakkında konuşulmasını serbest bırakmış ve "O hikayelere ne tamamen inanın ne de tamamen reddedin."²²⁷ buyurarak ashabını bu konuda orta yolu tercih etmelerini tavsiye etmişlerdir.

Evlâkî ömrünün yarısını Amerika, Kanada ve İngiltere gibi Hıristiyan ülkelerde geçirdiği için Tevrat ve İncillerdeki bilgilere son derece hâkimdi. Evlâkî'nin vaazlarına Müslümanlarla birlikte gayrimüslimlerden de katılanlar oluyordu. O yüzden Evlâkî, Kur'an-ı Kerim, sünnet ve sahih kaynaklarla zıtlaşmayan, uyum içinde olduğunu düşündüğü İncillerdeki bazı pasajları sohbetlerinde kaynak olarak kullanıyordu. Örneğin; İncil'de İsmail (a.s.) ile alakalı "*ve İsmail'e gelince, seni işittim; işte onu mübarek kıldım ve onu semereli edeceğim ve onu ziyadesiyle çoğaltacağım; 12 beyin babası olacak ve onu büyük millet edeceğim.*" geçmektedir.²²⁸ Burada Hz. İsmail'in mübarek biri olduğu ve neslinin çoğaltılacağı bildirilmektedir. İncil'de geçen bu pasaj, Resûlullah'ın (s.a.v.) şu hadisiyle benzerlik içermektedir: "Bu din, hepsi Kureyş'ten gelecek olan 12 halifeye kadar aziz ve güçlü olacaktır."²²⁹ Kureyş kabilesi Hz. İsmail'in soyundandır. Evlâkî'ye göre, İncil'de bahsi geçen 12 bey ile hadiste geçen 12 halife kastedilmektedir.²³⁰ Yine Evlâkî sohbetlerinde Kitab-ı Mukaddes'te yer alan, Resûlullah hakkındaki bazı müjdelerden bahsederek İncil'de onun hayatıyla alakalı öngörülerde bulunulduğunu söyler. Bunlar için de Hz. Muhammed'in peygamberliği,

²²⁶ Bir gün Ömer İbnu'l-Hattâb (r.h), Resûlullah'a bir Tevrat nüshası getirdi ve "Ya Resûlallah dedi, bu bir Tevrat nüshasıdır". (Resûlullah) da bir şey söylemedi. Sonra o okumaya başladı. Bu esnada Resûlullah'ın yüzünün rengi de değişiyordu. Bunun üzerine Ebû Bekir (r.h); "Evlât acısı görenler seni kaybedesice! Resûlullah'ın yüzünü hiç görmüyor musun?" dedi. Hz. Ömer o zaman Resûlullah'ın yüzüne baktı ve hemen; şöyle dedi: "Allah'ın gazabından, onun Resulünün gazabından Allah'a sığınırım. Rab olarak Allah'a, din olarak İslâm'a, peygamber olarak Hz. Muhammed'e razı olduk." Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu: "Muhammed'in canı elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki, şayet Musa sizin için ortaya çıksaydı ve siz de beni terk ederek ona uysaydınız, doğru yoldan sapmış olurdu. Şayet o sağ olsa ve peygamberliğime kavuşsaydı bana ittibâ ederdi." Ebû Muhammed Abdullah b. Abdîrahman ed-Dârimî es-Semerikandî, *Sünen-i Dârimî*, nşr. Abdullah Aydın (İstanbul: Madve Yayınları, 1994), "Mukaddime", 39 (No. 441).

²²⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Sahîh-i Buhârî*, nşr. Mustafa Dîb el-Buga (Şam: Dâru'l-Ulûm, 1413/1993), "Tevhid", 51 (No. 7103).

²²⁸ *Kitâb-ı Mukaddes* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 6. Basım, 2003), Yaratılış 17/20.

²²⁹ Buhârî, "Ahkâm", 2 (No. 6721).

²³⁰ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 89.

İsmail'in (a.s) soyundan geleceği, hicreti ve Bedir savaşı hakkındaki bilgileri içerdiğini ifade eder.²³¹

Evlâkî, geçmiş ümmetlerin kıssalarını anlatırken Kur'an-ı Kerim'i referans almaya çalışırdı velev ki aynı bilgiler isrâiliyatta yer alsaydı önceliği Kur'an-ı Kerim'di.²³² Ama önceki kitaplardaki bilgilerin, Kur'an ve sünnetteki bilgilerle paralellik arz ettiğinde kullanabiliyordu. Ama Eski Ahit gibi geçmiş peygamberlerin şanına yakışmayan iftiraları içinde barındırmasını da hazmedemiyordu. Ona göre peygamberlere ilişkin bu tarz hikayeler rastgele oluşturulmuyordu. Gayeleri Allah'ın (c.c.) nebilerinin itibarlarını düşürmek idi. İtibarlarını zedeledikleri peygamberlere daha fazla itimat edilmeyecek ve izlerinden de gidilmek zorunda kalınmayacaktı.²³³

Sonuç olarak Evlâkî, Kitab-ı Mukaddes'deki bilgilerin, İslâm dini ile bütünüyle çelişki içerisinde değilse bir dereceye kadar kabul edilebileceğini ancak İslâm âlimlerinin birçoğunun güvenilirlik açısından bu hikayelerden olabildiğince uzak durma görüşünün daha uygun olacağını kabul etmektedir. Bunun yanı sıra Evlâkî, yaşadığı toplumdaki dolaylı vaaz ve konferanslarında değinmiş olduğu konulara isrâiliyattan da destekleyici rivayetler sunuyordu. Kendisi İbn Teymiyye'nin bu konudaki görüşünü benimsiyordu. İbni Teymiyye'ye göre isrâiliyat, tamamlayıcı bir kaynak olarak kullanılabilir, ancak ana kaynak olarak delil addetmek uygun değildir.²³⁴ Kısaca İslâm'da sabit olan bir şeyi delillendirmek için bu tür rivayetlerden bazılarının kullanılabileceğini söylüyordu.²³⁵ Ama genel olarak isrâiliyattan rivayet edilen hikayeleri kaynak olarak almadığı gibi itibar da etmiyordu.²³⁶

2.4.4. Batılı Kaynaklar ve Farklı Alanlarda Yazılmış Eserler

Evlâkî, Batılı ülkelerde İslâmî davet çalışmaları yaptığından dolayı, onların kaynaklarından da alıntılar yaparak konunun daha iyi anlaşılmasına olanak sağlıyordu. Bunların başında ABD'li yazar Michael Hart'ın "Dünya Tarihine Yön Veren En Etkin 100 Kişi" isimli kitabı gelmektedir. Evlâkî günümüzdeki Hıristiyanlığın şekillenmesinde Hz. İsa'dan çok Pavlus'un rolü olduğunu söyler. Michael Hart'ın

²³¹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/136-153.

²³² Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 334.

²³³ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 442-444.

²³⁴ Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm el-Harrânî, *Tefsir Usûlüne Giriş*, çev. Yusuf Işıcık (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2018), 97-100.

²³⁵ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 34.

²³⁶ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 374.

kitabında da Pavlus'un Hz. İsa'dan daha etkili bir birey olduğu ve Hıristiyanlık dinine daha çok etki ettiği şeklindeki ifadelerini kullanarak anlatımını destekliyordu.²³⁷ Yine Evlâkî, “*Resûlullah'ın Hayatı*” konferans serisinin başında, en muhteşem insanın hayatının anlatılacağını, Muhammed Peygamber'in en büyük insan olduğu ve büyüklük için kullanılan tüm kıstaslara haiz olduğunu belirterek, Michael Hart'ın kitabındaki listenin başında da Hz. Muhammed'in geldiğini söyler.²³⁸ Bu belki bize İslâm kültürüyle yetiştiğimiz için normal gelebilir. Çünkü biz Resûlullah'n hayatının hangi yönünü ele alırsak zirve bizim için değişmeyecektir. O bizim üsve-i hasene'mizdir. Ama İslâm'ı anlattığımız karşınızdaki insanlar Hıristiyan bir toplum ise onlara kendi kültür ve sanatlarıyla yaklaşılması, konunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Evlâkî de vaaz ve konferanslarında Amerikalı ve batılı yazarlardan alıntılar yapıyordu ki hem muhatabını etkileyebiliyor hem de anlatımını zenginleştirebiliyordu.

2.5. METODU

Enver el-Evlâkî, nebîlerin ya da resullerin hayatlarını incelerken onları kendimize birer rol model olarak seçmemizin gerekliliğini vurgulamaktadır. Nuh'un (a.s) kıssasını anlatırken, Nûh sûresinde geçtiği üzere, kavmini gece gündüz imana davet ettiğini, sonra onları hem açıktan hem de gizli bir şekilde kavmiyle iletişime geçmeye çalıştığından bahsedilir. Evlâkî, Nuh'un (a.s) insanları İslâm'a davet etme metodunda mümkün olan bütün yöntemleri kullandığına değinir. Gece gündüz, açık veya gizli her zaman insanları davet etmiştir. Evlâkî bizlerin de Nuh'un (a.s.) davet metodunu kullanarak mümkün olduğunca elimizin altındaki her kaynaktan istifade etmemizi söyler. “Telefonlar, CD'ler, kasetler, internet, bireysel düzeyde ikna, ziyaretler, ahlakımızla örnek olarak, kitaplar ve diğer her şey. Elimizi güçlendiren her yöntemi muhakkak kullanmalıyız ve işe yaramayacağı hissine kapılmamalıyız. Çünkü Nuh (a.s) da mümkün olan bütün yolu denemişti.”²³⁹

²³⁷ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 427.

²³⁸ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/14.

²³⁹ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 37.

2.5.1 Tarihi Olayları Değerlendirme Metodu

2.5.1.1. Tarihle İlgili Her Şeyi Konuşması

Evlâkî, Resûlullah veya sahâbenin hayatıyla ilgili her şey hakkında alenen konuşulması ve hiçbir şeyin saklanmaması gerektiği düşüncesindedir. Kendisinin dinleyici olarak katıldığı konferansların birinde, konuşmacı siyer kitaplarında birkaç cümleyle anlatılabilecek bir konuya 20 dakika ayırmış, akabinde ise Resûlullah (s.a.v.) ve Yahudi kabilesi Benî Kurayza arasında yaşanan ve siyer kitaplarında sayfalarca yer kaplayan Benî Kurayza gazvesi hakkında sadece 4 dakikasını ayırabilmişti. Böylesi önemli bir gazveyi birkaç dakikaya sığdırmak ve silip atmak Evlâkî'ye göre hiç de adil bir davranış değildi. Ona göre, konuşmacının böyle yapmasının sebebi; Benî Kurayza savaşının oryantalistler ve İslâm düşmanlarıyla ihtilafı bir mesele olmasıdır. Bu mesele, oryantalistlerin Peygamberimize saldırdıkları meselelerden birisidir. Ancak bu bir tarihtir. Resûlullah (s.a.v.) ve sahâbenin hayatıyla ilgili saklanacak hiçbir şey yoktur ve bizler Resulullah'ın yapmış olduğu şeylerle ancak gurur duyarız ifadelerini kullanır.²⁴⁰ Sahâbe konusunda da kapsamlı bir bilgi sahibi olmanın gerekliliğine inanır. Yani sahabe hakkında konuşurken tarihî gerçeklerin bir bütün olarak ele alınmasının doğru olacağını düşünür. Tarihî rivayetlerin bir kısmının alınıp bir kısmını saklamanın hata olduğunu söyler. Örneğin; maneviyata aşırı bir şekilde ilgi duyan birileri, Hz. Ebû Bekir'in sadece maneviyatını ön planda tutar, onun cihadını ya da başka yönlerini göz ardı edebilir. Cihat konusuna ilgi duyan bir başkası da Hz. Ebû Bekir'in aile babalığını, fakir insanları koruyup kollamasını görmezden gelebilir. Buna binaen tarihle ilgilenirken, özellikle de sahâbîler konusunda yanılığa düşmemek için tüm gerçekleri söylemenin daha isabetli bir görüş olacağını savunur.²⁴¹

2.5.1.2. Karşılaştırmalar Yapması

Evlâkî, vaazlarında tarihi olayları anlatırken geçmişte yaşamış fert ya da toplumlarla günümüzü kıyaslardı. Konunun dinleyicinin zihninde daha kalıcı olması için, daha önceki olaylarla karşılaştırmalar yaparak hâdiseler arasındaki benzerlikleri açıklamaya çalışıyordu. Örneğin peygamberlerin davetlerinden yüz çeviren milletlerin ortak noktaları; kurdukları medeniyetin, zenginliğin ve güç sahibi olmalarının

²⁴⁰ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Siddik*, 36-37.

²⁴¹ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Siddik*, 36.

kendilerini, Allah'ın (azze ve celle) onlar için hazırladığı sondan koruyacağını düşünmeleridir. Bu düşünce yapısı, Allah'a inanmayan ve gücü elinde bulundurduğunu düşünen bütün medeniyetlerin hepsinde görülebilir. Ad, İrem ve Semûd kavmi bunların en bilinen örnekleridir. Evlâkî, geçmiş ümmetlerde olduğu gibi çağımızda da bunun değişmediğini göstermek amacıyla Titanik gemisini ve Challenger uzay mekiğini örnek verir. Bilindiği üzere İngilizler tarafından yapılan Titanik gemisiyle denizlere hükmedebilecekleri yanılıgısına kapınılmıştı. Challenger uzay mekiği ise bir Amerikan ürünü olup anlamı ise “Meydan Okuyan” demektir. 21. yüzyılın bu iki medeniyeti, sahip oldukları teknoloji, bilim ve güç ile Allah'a (azze ve celle) önceki milletlerin yaptığı gibi meydan okuyabileceklerini düşündüler ama sonuç değişmedi. Allah'a yapılan bu iki meydan okuma girişimi de başarısızlıkla sonuçlandı.²⁴²

Medyen (Eyke) halkının Şuayb'ın (a.s) davetine karşılık olarak “*Ey Şuayb! Babalarımızın tapındıklarından yahut kendi mallarımızda dilediğimiz gibi tasarruf etmekten vazgeçmemizi sana namazın mı emrediyor?*”²⁴³ sözlerindeki “*sana namazın mı emrediyor*” cümlesinden Evlâkî, çağımızın sekülerizm ile birebir aynı olduğunu söyler. Onlara göre namaz, insan ve yaratıcısı arasında olan bir ibadetti, ticaretle ne işi olabilirdi? Bu ikisi birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmeliydi. Evlâkî'ye göre günümüzde de aynı mantık devam ettiriliyor. İman etmeyenler, kendilerine nasihatte bulunanlara dinlerini içlerinde yaşamalarını ve kimseye bulaşmamalarını söylüyorlar. Bu da bizlere her iki dönemin cahiliyesi arasında bir fark olmadığını göstermektedir.²⁴⁴

2.5.1.3. Gereksiz Bilgilerden Uzak Durması

Evlâkî'ye göre, bizlere faydalı olan bilginin tâlibi olmalı, işe yaramayan ve tatbik edemeyeceğimiz bilgilerden ise kaçınmalıyız. Evlâkî, özellikle “*Peygamberlerin Hayatı*” konferans serisi boyunca, öğrenildiğinde kimseye faydası olmayacak bilgilerden uzak durmuştur. Referans olarak Kur'an-ı Kerim ve Hadislere sadık kalmıştır. Nitekim Allah (azze ve celle) tarafından, Hz. İsa'nın havarilerine indirilen sofranın içindeki menüden bizlere fayda sağlayacak bir bilgi çıkmaz. Eski tefsir kitaplarında bu menünün balık, beş somun ekme, zeytin ve peynir olduğuna dair bilgiler vardır. Bizim bu bilgileri öğrenmemizin faydası nedir? Kaldı ki bu

²⁴² Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 53-54.

²⁴³ Hûd 11/87.

²⁴⁴ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 122.

bilgilere Kur'an-ı Kerim'de değinilmemiştir, çünkü işe yarar bir bilgi değildir.²⁴⁵ Yine Süleyman (a.s.) ile Sebe kraliçesi Belkıs'ın hikayesi, Kur'an-ı Kerim'de bizlere aktarılırken Belkıs'ın Müslüman olmasıyla bitiriliyor. Bunun ötesinde kıssanın sonrası hakkında kaynağı güçlü olmayan birçok masalsı anlatım mevcuttur. Bunlardan bir tanesi de Süleyman (a.s.) ile Belkıs'ın romantik bir şekilde evlendiklerini anlatan hikayelerin varlığıdır. Evlâkî, böyle kıssaların anlatılmasını doğru bulmamaktadır. Çünkü Allah'ın (azze ve celle) nebîlerinin bizlere bıraktıkları mirasa karşı bir saygısızlık olduğunu düşünmektedir. Ona göre, Kur'an'da buyurulan kıssaların her biri ders çıkarmamız ve ibret almamız içindir. Herhangi bir kıssanın Kur'an'da değinilmemesinin nedeni bizler için ders niteliği taşıyan öğretilerin olmamasıdır. Neml sûresinde geçen bu kıssanın özü, inanmayan bir toplum olan Sebe halkının Allah'ın (azze ve celle), Süleyman (a.s.) vesilesiyle bahsettiklerine şahit olduktan sonra Müslüman olmalarıdır. Evlâkî'ye göre bizim odak noktamız bu bilgiler olmalıdır. O yüzden sahîh kaynaklarda hiçbir dayanağı olmayıp bizim işimize yaramayan ve öğrenildiğinde bize hiçbir katkısı olmayacak bilgilerden kaçınmalıyız, der.²⁴⁶

2.5.1.4. Oryantalistlere Cevaplar Vermesi

Enver el-Evlâkî'nin batı toplumunda yaşadığını söylemiştik ve kendisi Yahudiler, Hıristiyanlar ve oryantalistlerle iç içe ortamlarda bulunuyordu. Onların Resûlullah hakkındaki olumsuz düşüncelerine bizzat şahit oluyordu. Konferanslarında özellikle oryantalistlerin Resûlullah hakkındaki iddialarına cevaplar vererek batılı Müslümanların zihinlerinde Resûlullah'a karşı oluşabilecek olumsuz düşünceleri bertaraf etmeye çalışıyordu. Evlâkî'ye göre, Oryantalistler İslâm'ın mütchassis düşmanı kimselerdir. Resûlullah'ın şahsına saldırmaya gayret ederler ve bunu İslâm'a olan kinlerini kusmak için yaparlar. Onların Peygamber'e saldırdığı sahalardan biri de onun evlilik hayatıdır. Hz. Aişe ve Zeynep binti Cahş (r.anhuma) ile olan evliliklerinden çok söz sarf ederler, 12 kadınla evlenmiş olduğu gerçeğinden bahsederler ve Resûlullah'ı kadın düşkünü olmakla suçlarlar. Evlâkî bu iddiaların asılsız olduğunu, Peygamber'in 25 yaşına kadar ifsat olmuş bir çevrede zinaya bulaşmadığını belirterek ilk evliliğini de kendisinden 15 yaş büyük ve dul bir kadınla yapmasının ve bu evliliğin Hz. Hatice'nin ölümüne kadar tek evlilik olarak devam etmesine değinir. Kaldı ki Hz.

²⁴⁵ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 438.

²⁴⁶ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 377.

Hatice'den sonra yine dul ve yaşlı bir kadınla Hz. Sevde ile nikahlanmıştır. Bir erkeğin, kadınlara karşı en fazla iştियakının bulunduğu yaş aralığı olan gençlik ile 50 yaş arasında Resûlullah'ın bu evlilikleri yapması, onun kadınlara karşı bir düşkünlüğü olmadığını ispatıdır.²⁴⁷

Evlâkî, Resûlullah'ın çok evlilik yapmasındaki hikmetin de siyer kitaplarında geçtiği üzere, farklı kabilelerle dış ittifaklar, ashabıyla ilgilenmesi, yakın sahabesi ile bağları kuvvetlendirmesi ve dinin iletilmesi gibi konularla ilişkilendirildiğini ifade eder.²⁴⁸ Evlâkî, Resûlullah'ın Hz. Aişe ve Hz. Zeynep binti Cahş ile evliliklerine gelince, bu iki evliliğin de Allah (azze ve celle) tarafından yapıldığını belirterek, Allah resûlünün kendisine emredileni yaptığını söyler. Evlâkî bu iki evliliğin de (özellikle Hz. Aişe) sadece oryantalistlerin değil, imanını zayıf Müslümanların da kalbinde şüpheler barındırdığını söyleyerek bu evliliklerin Allah'ın (azze ve celle) talimatları olduğunu bilmemizi ve o şekilde iman etmemizi tavsiye eder. Resûlullah'ın Hz. Aişe'nin yaşı küçük olduğu halde onunla evlenmesinin sadece ona münhasır olduğunu, diğer Müslümanlara ise böyle bir evliliğin caiz olmadığını sözlerine ekler.²⁴⁹ Evlâkî, Peygamber'in Hz. Aişe ile evliliğinin ise biz Müslümanlar için birçok hikmeti barındırdığını ifade ederek Hz. Aişe'nin bir âlimin zihin yapısına sahip olduğunu, çok parlak bir zekaya ve sorgulayan bir doğasının bulunmasının, biz Müslümanlar için Allah (c.c.) tarafından en büyük lütuflardan biri olduğunu bilmemizi ister. Hz. Aişe'nin en çok hadis rivayet edenler arasında dördüncü sırada bulunmasının ve herhangi bir fıkıh kitabında Hz. Aişe'nin ismi olmaksızın belli başlı konuların işlenemeyeceğinden bahsederek Hz. Aişe'den çok şey öğrendiğimizin altını çizer.²⁵⁰

2.5.1.5. Hidayet Öyküleri Anlatması

Enver el-Evlâkî, vaaz ve konferanslarında hidayet öykülerine fazlaca yer verir. Zeyd b. Amr b. Nufeyl, Varaka b. Nevfel, Amr b. Abese, Selmân-ı Fârisî ve Ebû Zer el-Gıfârî gibi Cahiliye Dönemi'nde hidayeti arayanları uzun uzadıya anlatır. Özellikle Selmân-ı Fârisî'nin hayatını "*Hakikat Arayışı; Selmân-ı Fârisî*"²⁵¹ isminde müstakil bir konu olarak detaylıca anlatmaya çalışır. Evlâkî'nin bu tarz hikayeleri anlatmasının

²⁴⁷ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/87-89.

²⁴⁸ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/90-92.

²⁴⁹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/95.

²⁵⁰ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/98-99.

²⁵¹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/119-134.

sebebi, Müslümanlar için birtakım dersleri içlerinde barındırıyor olmalarıdır. Selmân-ı Fârisî'nin hayatında olduğu gibi hakkın peşinden gitmekten asla vazgeçmemenin gerekliliğinden bahseder. Bilindiği üzere Selmân-ı Fârisî, hak arayışında yaşadığı toprakları terk ederek Suriye, Irak, Nusaybin, Anadolu'ya gider ve en sonunda Medine'ye ulaşarak İslâm'la şereflenir. Ayrıca Evlâkî kendi yaşadığı toplumdan da yeni Müslüman olan insanların hidayet hikayelerine vaazlarında anlatır.²⁵²

2.5.1.6. Güncel Bilgilerle Anlatımlarını Desteklemesi

Evlâkî, yaşantısında şahit olduğu ya da medyada görüp duyduğu bazı bilgileri, bahsi geçen konularla ilişkilendirmeye çalışarak anlatımını zenginleştirebiliyordu. Örneğin; Yusuf'un (a.s.) buğdayları başaklarında tutup o şekilde depolama yöntemiyle ürünlerin bozulmayacağına ispatı olarak çağımızdan örnek verir. Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri tarafından Sudan'a uygulanan ambargo, 1997 yılında başlayıp uzun yıllar sürmüştü. Ülkede bolca tahıl ürünü yetişse de uygulanan ambargodan dolayı ihracat yapamadılar. Yerin altında depolamalarına rağmen mahsuller birkaç yıl sonra bozulmaya ve çürümeye başlıyordu. Tarım uzmanı Müslüman bir profesörün tavsiyesiyle Yusuf'un (a.s.) yöntemini denediler. Sonuçta ürünlerin, önceden olduğundan daha fazla dayanabildiklerine şahit oldular.²⁵³

2.5.1.7. Sorular Sorması

Evlâkî, vaaz ve konferanslarına katılan kişilerin dikkatlerini konunun ana temasında tutabilmek için soru sorma tekniğini kullanmaktadır. Böylece dinleyiciler konudan kopmadığı gibi bilgiler zihinlerinde daha kalıcı hale gelebiliyordu. Evlâkî, Yusuf'un (a.s) "*Hüküm ancak Allah'a aittir.*"²⁵⁴ sözüyle bizleri muhâtaplandırarak "Günümüzde bizler ticarete, mahkemede, uluslararası ilişkilerde, siyasette, ekonomide ve sosyal hayatta Allah'ın (azze ve celle) şeriatını düşünüyor muyuz? Bunların hiçbirinde Rabbimizin hükmü üzere hareket etmiyorsak bizler hangi dinin mensuplarıyız?"²⁵⁵ ifadeleriyle ayetten kastedilen hüküm lafzından neleri anlamamız gerektiğini bizlere bildirmektedir.

Aynı zamanda Evlâkî'nin konferanslarında tarihî olayları anlatırken, çok boyutlu değerlendirmelerde bulunduğu görülmektedir. Tarihî konulara birden fazla

²⁵² Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/225-230.

²⁵³ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 161.

²⁵⁴ Yûsuf 12/40.

²⁵⁵ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 155.

perspektiften yaklaşılarak dinleyicilerine sadece tarihi bilgileri vermiyor aynı zamanda fıkıh, tarih analizleri ve dinler tarihi gibi birçok alana dair bilgileri de veriyordu.

2.5.2. Üslûbu

Enver el-Evlâkî'nin sahip olduğu selefi akîdesinin onun üslûbuna da yansıdığını söyleyebiliriz. Genel olarak anlattığı konuları mezhepsel bir bakış açısıyla değerlendirdiği için üslûbunda bir miktar sertlik gözlemlenmektedir. Örneğin; selefliğin öğretilerinden biri olan el-velâ ve'l-berâ inancını hemen hemen her konuda görmek mümkündür. Evlâkî'nin sohbetlerine katılan birisi, artık kimleri dost olarak görmesi gerektiğini ya da kimlerden uzaklaşması gerektiğini gayet iyi bilir.

Evlâkî'nin üslûbunun bir özelliği de her şeyi rahatlıkla söyleyebilmesidir. İslâm tarihi konularındaki fikhî meselelere rahatlıkla değinebiliyor, her şeyi açık bir şekilde ifade edebiliyordu. Bunu da onun İslâm tarihinin dışında İslâm Hukuku'yla da ilgilenmesine bağlayabiliriz. Özellikle ömrünün sonlarına doğru, çeşitli âlimlerden ya da üniversitelerden, İslam Hukuku'na dair dersler almıştır. Evlâkî'nin bu açık sözlülüğüne örnek olarak, Benî Mustalik gazvesi dönüşü sahâbilerin, esir olarak aldıkları bedevi kadınlar ile azıl²⁵⁶ yaptıklarını ve bunun fetvasını da Resûlullah'a sorarak olumlu yönde cevap aldıklarını söyleyebiliriz.²⁵⁷

Aynı zamanda Evlâkî, kendisine has bir üslûbuyla anlatımlarına renk katarak konuyu muhataplarının daha iyi kavrayabilmesi için Batılı ve İslâmî olmayan kaynaklardan da rahatlıkla atıfta bulunabiliyordu. Evlâkî'nin bu tür batılı kaynakları kullanması, Amerika'daki diğer selefi vaizlere kıyasla kendisini batılı Müslümanlar arasında daha cazibeli kılabilirdi.²⁵⁸

2.6. EVLÂKÎ'NİN TARİHÇİLİĞİNDE ÖNE ÇIKAN KONULAR

Tasavvuf ehlinin sohbetlerine iştirak edildiğinde Davud'un (a.s.) zâkirliğinden, Hz. Peygamberin ve sahâbilerinin âbidliğinden ya da evliyaların kerametlerinden bahsedildiğine şahit oluruz. Bu olağan bir durumdur. Çünkü akîdevi inançları bu temeller üzere kuruludur ve kendilerine çizilen bu sınırları aşmazlar. Enver el-Evlâkî de fikirsel olarak selefi inancın doktrinlerini paylaşan bir vaizdi. İmamlık kariyerinin

²⁵⁶ Bir tür doğum kontrol çeşidi.

²⁵⁷ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/115.

²⁵⁸ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 67.

başlangıcından, ülkesi Yemen'e yerleşinceye kadar muhafazakâr-selefliliği kabul ederken ömrünün son yıllarında ise cihatçı- selefliliğe geçtiğini görürüz. Onun İslâm tarihiyle alakalı vaazlarının birçok bölümünde ilk üç nesile tabi olmanın gerekliliğine, el-Velâ ve'l-Berâ inancına sahip olunulmasına ve fisebilillah için cihat kavramına vurgu yaptığı görülür. Her ne kadar hayatının sonlarına doğru cihatçı-selefliliği benimsese de Amerika'da ve Birleşik Krallık'ta verdiği konferanslarda cihat konusuna üstü kapalı olsa da değiniyordu. O dönemlerde, Evlâkî herkes tarafından sevilen ve saygı gösterilen dini bir liderdi. Konuşmalarından ise kendisinin cihatçı olduğu izlenimini vermiyordu. Enver el-Evlâkî'nin hakkında araştırmaları bulunan *The New York Times*'in savaş muhabiri Scott Shane'e göre, Evlâkî'nin kariyerinin ilk yıllarında vermiş olduğu ve ülke genelinde tanınmasına vesile olan "*Peygamberlerin Hayatı, Resûlullah'ın Hayatı, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in Hayatını*" anlattığı konferans dizilerinden Evlâkî'nin cihadı benimsediği anlamına varılamazdı. Shane göre, Evlâkî'nin ilk dersleri ve vaazları daha sonraki konuşmaları ve açıklamaları ile karıştırılıyordu. Bunun bir hata olduğunu söyleyen Shane, tarihî şahsiyetleri ve olayları anlatmanın tamamen geleneksellikten geldiğini ifade eder. Ona göre, Evlâkî'nin yaptığı sadece İslâm'ın ilk günlerinden kalma klasik hikayelerin ilgi çekici yönlerini İngilizceyle yorumlamasından ibarettir. Evlâkî'nin bu durumunun, İncil hikayelerini anlatan herhangi bir Hıristiyan vaizden farksız olduğu kanısındadır. Bu tıpkı bir hahamın, Davut peygamberin Calut'u öldürmek için sapan kullanmasını anlatmasının, hahamın terörizmi desteklediğinin kanıtı olamayacağı gibidir. Evlâkî'nin de bu tarz tarihi bilgileri vaazlarında kullanmasının onun terörizmi desteklediği anlamı çıkarılamazdı.²⁵⁹

Enver el-Evlâkî'nin yapmış olduğu konuşmaları bütüncül olarak ele alındığında, insanları sözleriyle etkilediği ve bir takipçi kitlesi oluşturduğu inkâr edilemez. Bu takipçi kitlesi, kendisinin ılımlı ve muhafazakâr olduğu dönemde konuşmalarının kapsayıcılığından dolayı sayısal olarak daha fazlayken Amerika'ya karşı fiilî cihadı desteklemesiyle birlikte belirli bir kesimde sınırlı kalmıştır. Ama Evlâkî'nin akidevi düşünceleri değişse de insanları etkilediği gerçeğini değiştirmeyecektir. Ölümünden sonra bile bu etkileşim, kendisinin ses kayıtları ve internet görüntüleriyle de devam edecektir.

²⁵⁹ Shane, *Objective Troy*, 95.

Fort Collins saldırısını düzenleyen psikiyatrist Binbaşı Nidal Malik Hasan'a Evlâkî'nin vaazlarından hangisinin kendisini en çok etkilediği sorulduğunda, “*Peygamberlerin Hayatı ve Resûlullah'ın Hayatı*” üzerine verdiği iki konferans serisini göstererek “Kur'an öğretilerinin temellerini açık ve kolay anlaşılır bir şekilde ve aynı zamanda dinlemesi keyifli bir şekilde öğretti. Kıssaları anlatma yeteneğine sahipti. Ancak bu kıssalar uydurma değil, Kur'an'dan ve Peygamberimizin güvenilir geleneğinden geliyordu. Vaazları Kur'an'ın öğrettikleri ile tam bir uyum içinde görünüyordu.”²⁶⁰ cevabını vermiştir.

Müslüman bir İngiliz olan Nussabiah Younis ise Evlâkî'nin konferanslarına katıldığını ve ondan çok etkilendiğinden şu şekilde bahseder:

“17 yaşına geldiğimde 10 günlük bir İslâmî çalışmalar kursuna katıldım ve programın merkezinde Evlâkî'nin olduğunu keşfettiğimde çok heyecanlandım. Bize günde üç saat boyunca Muhammed Peygamber'in hayatını öğretti ve bu büyüleyiciydi. Hikayeler anlatarak öğretti. Muhammed'den, eşlerinden, ashabından ve onların hayatlarından öylesine tutkuyla, samimiyetle ve hoş bir üslûpla bahsetti ki sanki onları ilk elden tanıyormuş gibiydi.”²⁶¹

Enver el-Evlâkî'nin kişiliği ve konuşmaları hakkında birinci bölümde Müslümanlar ve gayrimüslimlerin kendi ifadeleriyle Evlâkî'den övgüyle bahsettiklerine işaret edilmişti. Bunun dışında Evlâkî'nin etkisi, ölümüyle birlikte sadece ABD, Birleşik Krallık ve Yemen'le sınırlı kalmamış, internetin gücüyle her yere ulaşmıştır. Evlâkî'yle alakalı internet sitelerine girildiğinde, Evlâkî'nin sözlerinden alıntılar yapan yüzlerce Evlâkî takipçisi karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında Evlâkî'nin konuşmaları, internet ortamında sınırlı kalmayarak yazıya da geçirilmiştir. Şu anda Türkiye'de Evlâkî adına basılan kitapların tümü İngilizce ses kayıtlarından Türkçe'ye çevrilmiş versiyonlarıdır. Yalnızca Evlâkî'nin internet makalesi olarak kendi bloğunda paylaştığı “*Cihadı Desteklemenin 44 Yolu*” Türkçe'ye çevrilen küçük bir risâledir. Bu veriler bizlere Evlâkî'nin ölümünden sonra bile özellikle de İslâm tarihiyle alakalı vermiş olduğu konferanslarıyla insanları etkilediği, kişilik ya da akidevî yönden değiştirdiği bilgilerini vermektedir. Biz de Evlâkî'nin “*Peygamberlerin Hayatı, Resûlullah'ın Hayatı, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in Hayatı*” konferanslarını göz önüne alarak Evlâkî'nin sıklıkla üzerinde durduğu ve

²⁶⁰ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 191.

²⁶¹ Shane, *Objective Troy*, 114.

takipçilerinden uygulamalarını istediği bazı konular üzerinde durmak istedik. Enver el-Evlâkî'nin İslâm tarihiyle alakalı dersleri incelendiğinde, 21. yüzyılın bireylerini, ilk üç nesli örnek almalarını isteyerek asıllarına döndürmeyi amaçlamaktadır. Evlâkî sohbetlerinde, kimlik krizi, rol model, İslâm için fedakârlık yapmak ve ümmet bilinciyle kişiliği oluşturmayı hedeflerken Tâifetu'l-Mansûra ve el-velâ ve'l-berâ gibi akidevî meseleler ile de takipçilerinden hangi inancı özümsemeleri gerektiğini açıklamaya çalışmaktadır. Aşağıda sıraladığımız başlıklar incelendikten sonra Evlâkî'nin dinleyicilerine ya da okurlarına İslâm tarihi vasıtasıyla iletmek istediği mesajların ana temalarına ulaşılmış olacaktır.

2.6.1. Kimlik Krizi Sorunsalı

Enver el-Evlâkî, Resûlullah'ın sîreti'ni niçin okumalıyız başlığı altında yedinci sırada; İslâmî bir kimliğin ortaya çıkması için onun okunması gerektiğinden bahseder.²⁶² Evlâkî bugün Müslüman gençliğin bir kimlik sorunuyla karşı karşıya kaldığını, özellikle de Batı'da yaşayanların kimliklerinden habersiz olduğundan dem vurur. Müslüman olmaları ve İslâmî ritüellerini yerine getiriyor olsalar bile İslâmî kimliğini kaybetmiş genç kardeşlerin ciddi bir kimlik krizinin içinde bulduklarını söyler.²⁶³ Batıda yetişmiş genç erkeklere ve kızlara Peygamberler ve sahâbîler ile ilgili sorular sorulduğunda hayal kırıklığına uğrayacağımızı, kendi yaşadığı bir olayı örnek vererek açıklamaya çalışır:

“Bir defasında batıda bir grup genç erkek ve kız kardeşlerimizin önünde, Haccâc b. Yûsuf es-Sekâfî hakkında konuşma yaptım. Haccâc b. Yûsuf es-Sekâfî, Emevîler Dönemi'nde Irak'ın lideriydi ve Resulullah'ın vefatından onlarca sene sonra öldü. O acımasız bir diktatördü ve barbar bir yöneticiydi. Tâbiinden olan birçok Müslümanı öldürmüştü. Sohbeti bitirdikten sonra gençlerden biri ayağa kalktı ve ‘Haccâc b. Yûsuf, Eğer Yusuf’un (a.s.) oğlu ise nasıl bu kadar kötü ve korkunç olabilir?’ dedi. Şimdi o gencin her iki şahsiyet hakkında ne kadar da cahil olduğunu tahmin edebilirsiniz. İkisi arasında binlerce yıl geçtiğinden haberi bile yok! Eğer o gence bir şarkıcı, bir aktör veya bir futbolcuyu sorsam tüm kişiliği ile birlikte hemen her şeyi anlatabilirdi. Yani gençliğimiz kimlik krizi ile karşı karşıyadır.”²⁶⁴

²⁶² Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/11.

²⁶³ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Siddik*, 25.

²⁶⁴ Evlâkî, *Zafer ve Yenilgi Kuralları*, 109.

Evlâkî'ye göre gençlerin kınanması yersizdir. Çünkü ne okullarda ne de medya aracılığıyla peygamberler ve sahâbîlerden bahsedilir. Okullardaki hâkim sistem, bu gençlere ülkelerindeki sivil savaş kahramanlarını, Britanya İmparatorluğu'nu, ülkelerin kral ve kraliçelerini anlatacaktır. Musa veya İsa'dan (a.s.) bahsetmeyeceklerdir. Ebû Bekir es-Sıddık'ı, Ömer b. Hattab'ı veya Halid b. Velid'i (r.anhum) anlatmayacaklardır. Aişe veya Hatice validelerimizden söz etmeyeceklerdir. Evlâkî bizlerin bu ihmalkarlığı yüzünden gençlerin bu eşsiz bilgilerden mahrum kaldıklarını ve çocuklarını böyle bir ortamda yetiştiren ebeveynlerin daha sorumlu davranmalarının gerekliliğinden bahseder.²⁶⁵ Evlâkî, Müslümanlar arasında devam eden bu ciddi kimlik kriziyle mücadele etmenin ve bir Müslüman kimliğinin oluşması için iki tavsiyede bulunur.

1. İslâm Tarihini İyi Bir Şekilde Öğrenmek

Evlâkî, bu kimlik krizinden kurtulmak için ilk olarak peygamberlerin ve sahâbîlerin hayatlarından oluşan İslâm tarihi üzerine güçlü bir okuma yapılmasını, ardından ise genel olarak İslâm tarihinin okunmasını tavsiye etmektedir. Çünkü İslâm tarihinin bizim göbek bağı ile bağımız olduğunu ve bu bağı kurarak bir kimlik inşa edebileceğimizi söyler “Biz belli bir ümmetin uzantısı durumundayız, ayrı ve köklerimizden kopmuş değiliz. Bunu yaptığımız takdirde tarihle bir bağ kurar ve kimliğimizi inşa ederiz.”²⁶⁶

2. Dünya Genelindeki Müslüman Ümmetin Bir Parçası Olmak

Evlâkî, herhangi bir ülkeye ait yerel kimliğimizin, Müslüman kimliğimizin önüne geçmemesinin önemine dikkat çekerek dünya genelindeki ümmetin bir parçası olduğumuzu ve dünyanın her bir köşesindeki kardeşlerimiz hakkında bilgi sahibi olmamız gerektiğini söyler: “Şu durumda biz dünya genelindeki ümmetin bir parçasıyız. Bu nedenle Filistin'de olup bitenler her İngiliz Müslüman'ı ilgilendirmeli, Keşmir'de olup bitenler Amerikalı her Müslümanı ilgilendirmeli, İslâm dünyasının herhangi bir köşesinde olup bitenler de sanki benim kendi evimde oluyormuş gibi beni ilgilendirmelidir.”²⁶⁷

Evlâkî, bu ikisinin Müslüman kimliğin inşasında önemine vurgu yaparak birincisinin derin bir kavrayış ile tarih bilgisini verdiğini, ikincisinin ise ümmetin bir

²⁶⁵ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Sıddık*, 26.

²⁶⁶ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/12.

²⁶⁷ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/13.

parçası ve ümmete karşı sorumluluk bilincinin oluşmasına katkıda bulunduğunu ifade eder.²⁶⁸ Evlâkî, sahip olunan bu Müslüman kimliğinin daima korunması gerektiğini, rüzgârın estiği yöne giden bir gemi gibi olamayacağımızı ve kuru kalabalığın gittiği yoldan gitmememiz gerektiğini söyler. Aynı zamanda kişinin kendisini fiziksel olarak toplumdan uzakta tutmasına da karşı çıkar. Çünkü her birimiz, muhtelif toplumların bir parçası konumundayız. Kalben birlikteliğimiz olmasa da fiziksel olarak beraber yaşamak zorundayız. Bu düşünceyle amel edildiğinde Müslüman kimliğinin en sağlıklı bir şekilde korunacağına inanır.²⁶⁹

2.6.2. Kendimize Rol Model Belirlemek

Enver el-Evlâkî, insanların hayatlarında yaratılışının bir kaidesi olarak kendilerine bir rol model belirlediklerini ve akabinde o kişileri örnek aldıklarını söyler. Ne var ki örnek alınacak bu kişiler eğer hayırlı kişiler değilse onun yolundan gidenler de sâlih amellerden mahrum kalacaklardır. Eğer küçük çocuklarımıza ve gençlerimize, peygamberleri ve sahâbe efendilerimizi örnek almaları sağlanamazsa kendi rol modellerini başka yerlerde arayacaklardır. Çünkü bu kural olmadan kimse hayatını idame ettiremez. Evlâkî, Allah'ın (azze ve celle) resûlüne "*Onlar (o peygamberler) Allah'ın doğru yola erıştirdiği kimselerdir. O halde (resulüm! sen de) onların (o tevhit esasına dayalı) yoluna uy...*"²⁷⁰ ayetinde emrettiği üzere, resûlünün kendisinden önceki nebilerin yolundan gitmesini emrediyor ise bizlerin de bu buyruğa icabet etmemiz gerektiğinin altını çizerek peygamberlerin bizler için örnek alınacak hüviyetlere sahip olduklarını, bilhassa hayatımızın ilk safhalarından itibaren onların izlerinin takip edilmesinin oldukça önem arz ettiğini vurgulamak ister.²⁷¹

Evlâkî, aynı şekilde sahâbe efendilerimizin de bizler için birer rol model olduklarını ifade ederek gurur duymamız gereken kişiler ve kendilerini örnek alacağımız şahsiyetler olarak belirler. Bilindiği gibi İslâm, en iyi şekilde sahâbîler tarafından anlaşılıp yaşanmıştı. Onlar en hayırlı nesil ve hakka en yakın olanlardı. Bunun neticesinde onların İslâm'ı yaşama biçimleri, hak dinin en güzel surette hayata geçirilmesi oldu.²⁷² Ama sadece onların isimlerini bilmenin yeterli olmayacağını, onlar

²⁶⁸ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/13.

²⁶⁹ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 74.

²⁷⁰ el-En'âm 6/90.

²⁷¹ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 11.

²⁷² Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/32.

hakkında daha derin okumalar yapılmasının gerekeceğini de söyler. Eğer bir insan temiz bir fitrata sahipse, onlar hakkında ne kadar fazla bilgi edinirse onları o kadar sevecektir.²⁷³ Bu okumalar sonucunda onların her birinin, İslâm adına farklı rolleri üstlendiklerine şahit olunacak ve kendi kişiliğimize en yakın sahâbîyi örnek alarak ona benzemeye çalışabiliriz. Bu durum hanımlar için de geçerlidir. Onlar da müminlerin annelerini ve sahâbe hanımlarını kendilerine örnek alabilirler. Böylece herkes kendi kişiliğine göre sahâbenin içinden uygun bir rol model bulabilecektir diyerek genç kardeşlerine tavsiyelerde bulunmuş olur.²⁷⁴

Evlâkî, sahâbîlerin de bizler gibi birer insan olduğunu ve hata yapabilecekleri gerçeğinin de unutulmamasını, aynı zamanda sahâbîlerin hayatlarının toz pembe, hatasız ve mükemmel olarak da düşünülmemesi gerektiğini savunur. Çünkü böyle bir düşünce mantıksız olmakla birlikte gerçekçi de değildir. Eğer onları meleklerle eşdeğer tutarsak ya da onların insanüstü varlıklar olduklarını düşünürsek asla onlar gibi olmaya çalışmayız, umudumuzu kaybeder ve vazgeçeriz. Bunun için sahâbîlerin de bizim gibi birer insan olduğunu ve Allah tarafından çeşitli imtihanlarla sırandıklarını, devam eden hayat mücadelelerinde son ana kadar ellerinden gelenin en iyisini yaptıklarını, cihada katılmaya, hacca gitmeye, gece namazlarını kılmaya vakit buldukları gibi rızıklarını kazanmak için günlük işlerini yapmak zorunda olduklarını düşünürsek onlar gibi olamasak bile en azından çabalamamız gerektiği inancındadır.²⁷⁵ Ona göre

“Bizim bunu yapmamız elzemdir. Eğer mirasımızla bağımızı gevşetir ve tarihimizden ayrılırsak bir hiç oluruz. Bu yüzden her birimiz için asıl kahramanlarımızla ilgili kapsamlı bilgi sahibi olmamız çok önemli ve hayatidir. Sahâbîler bizim peygamberlerden sonra gurur duymamız gereken kişilerdir. Eğer biz sahâbîlere karşı gereken ilgi ve alakayı gösterirsek, bugünkü özellikle Batı'da yaşayan Müslüman gençliğin kimlik krizi ortadan kalkar. Böylece süper starlar, film artistleri ve futbolculara özen göstermeyi bırakıp tarihimizin asıl kahramanlarına sempati duyacaklardır.”²⁷⁶

²⁷³ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Siddik*, 26.

²⁷⁴ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Siddik*, 19.

²⁷⁵ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Siddik*, 38.

²⁷⁶ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Siddik*, 25-26.

2.6.3. İslam Dini için Fedakârlık Yapmak

Enver el-Evlâkî'nin İslâm tarihiyle ilgili yapmış olduğu konferans serilerinde üzerinde durduğu konulardan birisi de İslâm dini için fedakarlıkta bulunmanın gerekliliğidir. Evlâkî, niyetlerimizi halis kılarak asli gayemizin Allah'ın (azze ve celle) rızasını kazanmak olduğunu ve bunun yolunun da onun dini için fedakârlık yapmaktan geçtiğini söyler. Kısmi fedakarlıktan öte tüm kalbimizle sadece onun için fedakârlık yapmak zorundayız, der.²⁷⁷ Allah'ın bizlere cenneti vaat ettiği ve bunun için de bir bedel ödemek zorunda olduğumuzu söyleyerek eğer ki Müslüman olmuştuk tüm benliğimiz ile İslâm'a hizmette bulunmalıyız. Bu din kendisine part time zaman ayrılmasını kabul etmez diyerek ²⁷⁸ “Allah'ın dinini tesis etmek için bir mücadele verilmesi gerekir ve bu çok fedakârlık ister; bu sizden her şeyinizi cennet karşılığında almak üzere vermenizi talep eden bir dindir. Kendimizi bunun için hazırlamalıyız.”²⁷⁹ ifadelerini kullanır.

Evlâkî, fedakârlığın Mekke'de İslâm'ın ilk günlerinden itibaren bir imanın cüz'ü olduğuna dikkatleri çekmek isteyerek o dönemde Allah'ın, yetimlere bakmakla ve muhtaçlarla ilgilenmekle ilgili ayetler indirdiğini ve bu emirlerin hepsinde Müslümanlardan vakitleriyle ve paralarıyla fedakârlıkta bulunulması istenildiği görülmektedir.²⁸⁰ Evlâkî, bizlere dini için fedakârlık yapan sahâbîlerden örnek vermek istediğinde, genellikle Ensar'dan misaller verir. Bunu onların İkinci Akabe Biat'ında her türlü tehlikelere karşı, Resûlullah'ı koruyacaklarını vaat ettiklerinde, mallarından ve canlarından feragat etmeleri gerektiğinin bilincinde olmalarına bağlar.²⁸¹ Sa'd b. Muaz'ı (r.a), genç yaşında Müslüman olarak İslâm yolunda can verene kadar Resûlullah'ın hizmetinde bulunmak için hayatının en güzel döneminden feragat etmiş, büyük bir şahsiyet olarak şöyle tanımlar:

“Fedakârlık bu anlama geliyor işte; dine nusrette bulunmak, dine destek vermek bu anlama geliyor. Evde yatarak kalmanız, 5 yıldızlı otellerdeki İslâmî konferanslara katılmanız, rahat içinde camiye gitmeniz, yazın klimalı araç sürmeniz ve kış olunca da kaloriferi açmanız, sonra da zerre kadar acı çekmeden beş kuruş harcamadan, bir

²⁷⁷ Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Siddik*, 66.

²⁷⁸ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/554.

²⁷⁹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/350.

²⁸⁰ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/404.

²⁸¹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/350.

damla kan akıtmadan Allah'ın dini için elinizden gelenin en iyisini yaptığımızı düşünmeniz değil. Ensar'ın yaptığı bu değil, onların din anlayışı böyle değildi. Allah'a (azze ve celle) ve Resûlü Muhammed'e (s.a.v.) hizmet yolunda hiçbir şeyi esirgemediler ve bu da onların Ensar diye adlandırılmayı hak etmelerinin sebebidir.”²⁸²

Aynı zamanda Evlâkî, ilim talebesinin de ilim tahsil etme uğruna fedakârlık yapmaktan çekinmemesi gerektiğini ifade ederek Musa (a.s) gibi bir peygamber bile nebi olmasına rağmen bildiklerinin yeterli olduğunu düşünmemiş ve bu uğurda uzun ve yorucu bir seyahate çıkmıştır. Tek gayesi ilim öğrenmekti. “Bizler de öğrenmek ve ilim sahibi olmak istiyorsak fedakâr olmalıyız; zamanımızdan, emeğimizden ve paramızdan feragat etmeliyiz.”²⁸³

2.6.4. Ümmet Bilincinde Olmak

Enver el-Evlâkî, Dünya genelinde Müslümanlara dayatılan “ulus/devlet” anlayışının İslâm dinini ortadan kaldırmak için getirilmiş projelerden biri olduğunun düşüncesindedir. Ona göre, kişinin bağlılığı Allah'a ve dinine olması gerekmektedir. Bunun sonucunda bizler yerel kimliğimizin ötesinde dünya genelindeki İslâm ümmetinin bir parçası konumundayız. Kendisi, dünyanın her bir köşesindeki kardeşlerimiz hakkında bilgi sahibi olmamız gerektiğini söyleyerek İslâm dünyasında olup bitenlerin sanki kendi evimizde oluyormuş gibi bizi ilgilendireceğinin vurgusunu yapar.²⁸⁴ Evlâkî, bizlere birer fert olarak, nasıl ümmeti düşünebileceğimizi göstermek amacıyla Ömer b. Hattab'ın Müslümanlığını açıktan ilan etmesini örnek olarak gösterir:

“Ömer b. Hattab (r.a) kendisinden de bekleneceği üzere İslâm'a sımsıkı sarılışının gizli kalmasını istemedi. Onun artık ümmetten biri olduğu herkes tarafından bilinmeliydi. Bazı insanlar sadece namazlarını kılarak ve ferdi ibadetlerin yerine getirerek sakin kalmayı, dertten uzak durmayı ve hiçbir şey yapmamayı tercih ederler. Sadece aileleri umurlarındadır ve kendileri iyi olduğu sürece her şeyin iyi olacağını düşünürler. Hz. Ömer öyle yapmadı. O öyle bir insan değildi. Müslümanların zulüm görmelerine ve işkenceye uğramalarına göz yummadı. Zulme de uğrasa artık onlardan biriydi ve ümmetin selametini önemsiyordu.”²⁸⁵

²⁸² Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/199.

²⁸³ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 298.

²⁸⁴ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/12.

²⁸⁵ Evlâkî, *Ömer b. Hattab*, 30.

Evlâkî, günümüz Müslüman dünyasının da yaygın ama yanlış olan bir inanca sahip olduklarını belirterek şu anda İslâm aleminin muhtelif coğrafyalarında meydana gelen sıkıntılarının kaynağı olarak atalarımızı görmenin, çocuklarımızın ve torunlarımızın da bu sıkıntıları giderecek nesil olarak beklemenin doğru olmadığını ifade etmektedir. Kendimiz ise hiçbir şey yapmadan oturuyor ya da birilerinin gelip bizden bu sıkıntıları gidermelerini bekliyoruz, der. Evlâkî için Müslümanların bu yanlış tutumları, İsrailoğullarının davranışlarıyla uyuşmaktadır. Onlar da hiçbir şey yapmadan oturmayı tercih etmiş ve Allah'ın vaadinin gerçekleşmesinin beklemişlerdir.²⁸⁶ Evlâkî bir uyarıda da bulunur:

“Dünya genelinde kardeşlerimize taciz edilmesine veya kötü muameleye maruz bırakılmasına şahit olmamıza rağmen hiçbir şey yapmadığımız her hadisenin bizleri aynı istismara ve kötü muameleye yaklaştırdığını unutmamamız gerekir. Sessizliğimizden dolayı hesaba çekileceğiz ve emin olunması gereken bir şey daha var ki o da ilahi azabın tecellisinin çok da uzakta olmadığıdır.”²⁸⁷

2.6.5. El-Velâ Ve'l-Berâ

Enver el-Evlâkî'nin İslâm tarihi derslerinde yoğun olarak işlediği konuların başında el-velâ ve'l-berâ inancı gelmektedir. Bilindiği üzere el-velâ ve'l-berâ akidesi selefiliğin temel yapı taşlarından bir tanesini teşkil etmektedir. Evlâkî'nin kariyerinin ilk yıllarından itibaren benimsediği muhafazakâr-selefilik çizgisi, hayatının son dönemlerinde cihâdî-selefilğe kaysa da ölümüne kadar bu inancın ana hatlarına bağlı kalmıştır. Her ne kadar İslâm tarihi konferanslarını muhafazakâr-selefilik döneminde verilmiş olsa da derslerin içeriğinde selefi akidesinin doktrinlerini dinleyicilerine aktarmayı ihmal etmemiştir.

El-velâ ve'l-berâ'nın ilk kelimesi olan “velâ” terim olarak; yardım etmek, zafer, sevgi (muhabbet), ikram, ihtiram, açık veya gizli olsun sevilenlerle beraber olmak demektir. İkinci kelime olan berâ terimi ise; değişik şekildeki uyarılardan, ikazlardan ve tüm ihtarlardan sonra uzaklaşmak, kurtulmak, düşmanlık gibi manaları ihtiva eder.²⁸⁸ Selefi akidesine göre ise el-velâ ve'l-berâ, Allah dostlarına ve emirlerine karşı gerekeni yapmak, onlara dostluk ve sevgi göstermek. Allah düşmanlarına,

²⁸⁶ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 261.

²⁸⁷ Evlâkî, *Ömer b. Hattab*, 154.

²⁸⁸ Muhammed b. Said El-Kahtani, *İslâm' a Göre Dost ve Düşman*, çev. Harun Ünal (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2015), 124.

haramları ve sınırları çiğneyenlere ise buğz etmek esastır.²⁸⁹ Yani el-velâ, mü'minleri dost edinmek, el-berâ ise imansızlardan uzaklaşmak ve onlara karşı düşmanlık göstermek demektir.²⁹⁰

Enver el-Evlâkî, selefiliğinin bu inanç prensibini, tarihî olaylar ve şahsiyetler ile ilişkilendirerek açıklamaya çalışır. Evlâkî'ye göre bu kavram; Allah'a, resûlüne ve iman edenlere dostluk etmek ve küfür içinde bulunanlardan da teberrî etmektir.²⁹¹ Bu konuyla alakalı derslerinden birkaç örnek verecek olursak; Semud kavminin helak olmasında bardağı taşıran son damla, Allah'ın Salih'in (a.s.) kavmine mucizevi olarak gönderdiği deveyi öldürmeleridir. Ayette belirtildiği üzere bu deveyi öldürenlerin sayısı 9 kişidir. İlk kılıcına davranarak deveyi öldürmeye teşebbüs eden de en bedbaht olanlarıydı. Evlâkî burada şöyle bir soru sorar: Semud kavmine mensup dokuz kişinin gizlice kurdukları tuzak yüzünden niçin bütün kavim helak edildi? Cevaben der ki; "Helak edildiler çünkü yozlaşmanın farkında olmalarına rağmen engel olmadılar. Helak edildiler çünkü çoğunluk olmalarına rağmen sessiz kaldılar. Helak edildiler çünkü yedikleri, içtikleri, birlikte oldukları, uyudukları evlerinde güvenli olduklarını düşündüler. Oysaki dinde ne bir tarafsızlık ne de bir gri alan vardır. Ya Allah'ın (azze ve celle) yanındasınız ya da şeytanın tarafındasınız. Bitarafılık yoktur." Evlâkî burada el-velâ ve'l-berâ inancını açıklayarak olmayan gri bölgeye sığınamayacağımızı, iki taraftan birini seçmemiz gerektiğini, merhamet sahibi Allah ile kovulmuş şeytan arasında bir karar vermek zorunda olduğumuzu belirtir.²⁹²

Evlâkî, özellikle Bedir Gazvesi'nin her safhasında el-velâ ve'l-berâ inancı için birçok örnek verir. Baba ile oğulun, kardeşlerin ve akraba olanların birbirleriyle çarpışmaları bu inancın en bariz örneklerindedir. Kaldı ki Hz. Ömer'in Bedir esirleri hakkındaki her Müslüman'ın kendi yakınıni öldürme fikri de el-velâ ve'l-berâ'nın doruk noktasıdır. Yine Mus'ab b. Umeyr'in (r.a.) kardeşi Ebu Aziz'i esirler arasında gördüğünde onun ipini tutan Ensar kardeşine "Ebu Aziz'in ipini sıklaştırmın, çünkü onun annesi zengindir. Onun için fidye ödeyecektir" diye tavsiyede bulunması, velâ ve berâ'nın kan bağıyla değil de İslâm bağıyla bağlandığının tezahürüdür.²⁹³

²⁸⁹ Kahtani, *İslâm' a Göre Dost ve Düşman*, 126.

²⁹⁰ Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, 60.

²⁹¹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/551.

²⁹² Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 67.

²⁹³ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/552.

Ebû Süfyan b. Harb Mekke'nin fethinde Hz. Abbas'ın (r.a) himayesinde Resûlullah'a getirilirken Hz. Ömer'in, Müslümanlarla müşrikler arasında bir eman akdi kalmadığı için Ebû Süfyan'ı öldürmek istemesi ve Hz. Abbas'ın da Hz. Ömer'e (r.a) Ebû Süfyan'ın kendi akrabası olması halinde böyle bir girişimde bulunmayacağını söylemesi üzerine, Hz. Ömer (r.a) "Eğer babam Hattab, Müslüman olsaydı senin İslâm'ı kabul ettiğine sevindiğim kadar sevinmezdim" cevabını verir. Çünkü Hz. Ömer biliyordu ki, Peygamber'in amcasının Müslüman olması, kendi babasının Müslüman olmasından Resûlullah'a daha sevimli gelirdi. Evlâkî, bu hâdis hakkında;

"Ömer b. Hattab (r.a.) burada Abbas b. Abdülmuttalib'e bir Müslüman'ın nasıl düşünmesi gerektiğine dair ders veriyor; biz olaylara milliyetçi bir bakış açısıyla, aile temelli bir bakış açısıyla veya boy temelli bakış açısıyla yahut da kabile temelli bakış açısıyla bakmayız. Biz olayları el-velâ ve'l-berâ üzerine kurarız. Eğer bir kişi Allah'a (azze ve celle) yakınsa o zaman bu kişiye sadıgız, bir kişi de Allah'a (azze ve celle) uzak ise o zaman da bu kişiden beriyiz ve kendimizi ondan teberrî ettiririz." ²⁹⁴ yorumunda bulunur.

Bunların dışında Evlâkî, Mü'minlerin annesi Ümmü Habîbe'nin Resûlullah'ın minderine babası Ebû Süfyan'ın oturmasına izin vermemesini;²⁹⁵ Benî Mustalik Gazvesi sonrası Abdullah b. Abdullah b. Ubey b. Selûl'ün babasının yaptıklarından sonra Peygamberden, eğer babasının öldürülmesini emredecekse bu görevi kendisine vermesini istemesini;²⁹⁶ yine münafıkların başı Abdullah b. Ubey b. Selûl'ün velâsını Resulullah ile kafirlerin arasında paylaştırmaya devam etmesini;²⁹⁷ Müslüman olmuş ama Medine'ye hicret etmeyen Ali b. Ümeyye b. Halef, Ebû'l Kays b. Velîd b. Muğîre, Ebû'l Kays b. Fakîh, Hâris b. Zem'a ve Âs b. Münebbih gibi bazı Kureyşli zengin gençlerin²⁹⁸ babaları ve kabileleriyle birlikte Bedir Savaşı'na katılmaları ve bu savaşta öldürülmelerini,²⁹⁹ tüm bunların hepsini Evlâkî, el-velâ ve'l-berâ akidesinin bir sonucu olarak değerlendirmektedir.

²⁹⁴ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/412.

²⁹⁵ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/395.

²⁹⁶ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/127.

²⁹⁷ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/556.

²⁹⁸ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûp el-hımyerî el-meâfirî, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Beyrut: İbn Hazim, 2009), 307.

²⁹⁹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/553.

2.6.6. Kafirlere Güvenmeme

Aslında Evlâkî'nin üzerinde durduğu bu konu, el-velâ ve'l-berâ akidesinin bir cüz'ü konumundadır. Zaten bir kafirden berî olmayı istemek aynı zamanda ona karşı bir güven duygusu beslememeyi gerektirir. Burada şunu belirtmek gerekir ki Evlâkî'nin selefî akidesinin konularını İslâm tarihi derslerinde işlemeden en çok rahatsız olanlar, batılı gayrimüslimlerdir. Onlar, Evlâkî'nin itikâdî olarak cihadî-seleflîğe geçmesiyle birlikte İslâm tarihiyle desteklediği bu öğretileri, kendisine karşı koz olarak kullanmışlardır. İnsanları birbirlerinden ayırdığı (el-velâ ve'l-berâ) dışladığını (kâfirlere güvenmeme) ve cihat ile ilgili fikirleriyle, insanları terörizme davet ettiğini söylemişlerdir. Bizim amacımız Enver el-Evlâkî hakkında oluşturulmaya çalışan bu olumsuz düşünceleri görmezden gelerek objektif bir şekilde Evlâkî'nin İslâm tarihi dersleriyle dinleyicilerine ulaştırmak istediği mesajları sağa sola çekmeden olduğu gibi aktarmaya çalışmaktır.

Enver el-Evlâkî, Hz. Ömer ve birlikte Medine'ye hicret etmek istediği arkadaşları Hişâm b. el-Âs ve Ayyâş b. Ebû Rebî'a'nın hikayelerine değinir. Kubâ'ya vardıklarında Ayyâş b. Ebû Rebî'a'nın anne tarafından kardeşleri ve amca oğulları olan Ebû Cehil ile kardeşi Hâris b. Hişâm'ın onlara yetişerek Ayyâş b. Ebû Rebî'a'yı Mekke'ye geri döndürmeye ikna etmeye çalışırlar. Ayyâş'ı “Annen seni görmeden kesinlikle saçına tarak dokundurmayacak ve seni görmeden güneşten gölgeye geçmeyeceğine dair yemin etmiştir.” sözleriyle kandırmaya çalışırlar. Ayyâş b. Ebû Rebî'a'nın onların bu sözlerine karşı meylettğini gören Hz. Ömer ise Ayyâş'ı uyararak kavminin kendisini kandırdığını, annesinin de yeminini yerine getiremeyeceğini söyler. Annesinin yeminini yerine getirmek isteyen ve Mekke'de geri kalan malını almak isteyen Ayyâş'a kendi malının yarısını teklif eden Hz. Ömer yeter ki onlarla gitme, der. Ayyâş b. Ebû Rebî'a'yı ikna edemeyeceğini anlayan Hz. Ömer herhangi bir sıkıntı olduğunda onlardan daha rahat kaçabilmesi için kendi devesini ona verir. Sonuçta Hz. Ömer haklı çıkar. Ebu Cehil ve kardeşi Hâris b. Hişâm Mekke yakınlarında Ayyâş b. Ebû Rebî'a'yı derdest ederek Mekke'ye elleri ve kolları bağlı bir şekilde getirmeyi başarırlar.³⁰⁰

³⁰⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 218. Muhammed b. Sa'd b. Menî El-Hâşimî El-Basrî, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*, nşr. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hancı, 2001), 3/252.

Evlâkî'nin İslâm tarihini anlatmasının en büyük gayelerinden birisi, tarihi olaylardan dersler çıkarılmasıdır. Hz. Ömer ve Ayyâş b. Ebû Rebî'a'nın hicret hâdisesinden çıkarılacak ders; Müslümanların müşriklere ve kafirlere kesinlikle güvenilmemesi gerektiğidir.

“Müşriklerden sakının. Sakının ve dikkatli olun. Ayyâş b. Ebû Rebî'a , Ebû Cehil'e güvendi; böylesi bir insana nasıl güvenilebilir? Allah düşmanlarının tatlı sözlerinin, iyi konuşmalarının size tesir etmesine müsaade etmeyin. Bizden bazıları toydur, arada sırada bir politikacıdan güzel bir söz duyarlar, hoş bir ifade işitirler ve böylece tuzaklarına düşerler... Onlara güvenmeyin. Bunu onaylamayarak komşunuzun çok iyi bir insan veya sınıf arkadaşınızın hoş muhabbet veya iş arkadaşınızın iyi huylu olduğunu söyleyebilirsiniz... Onlar gerçekten doğru ve düzgün insanlar da olabilirler. Ancak kafirler topluluğu hakkında bir hüküm verirken ölçümüz komşumuz değildir. Aksi takdirde bildiğimiz tek bir kişiden yola çıkıp genelleme yaparak hatalı kıyas yapmış oluruz. Kur'an-ı Kerim'de kafirler topluluğundan bahseden ayetlerde, otorite ve iktidar sahibi olmayan kişilerin değil, tam aksine söz sahibi ve iktidar ipini elinde tutan kimselerin göz önünde tutulduğunu görürüz. Dolayısıyla küfür hakkında bir hüküm verirken avamdan birilerini değil, aksine toplumu yöneten, yönlendiren kimseleri esas almalıyız.”³⁰¹

Enver el-Evlâkî, kafirlere güvenilmeyeceği gibi onların medyasına da itimat edilmemesi gerektiğini söyler. “Bazen birbirimize haberleri okuyup duyup duymadığımız sorarız. Peki hangi haberleri? CNN ve Sky News'in haberleri mi? Sanki gerçekleri manipüle etmeden oldukları gibi aktarıyorlar! Güven duygumuzu yalancılığa değil hakikate adanmalıyız.”³⁰²

2.6.7. Hicret

Enver el-Evlâkî kendi hayatında da tatbik ettiği üzere birçok şehirde yaşamış, isteyerek ya da mecbur bırakılarak bazı ülkeleri terk etmek zorunda kalmıştır. ABD'de doğarak Yemen kökenli bir Amerikan vatandaşı pasaportuna sahip olmuş, yedi yaşındayken ailece ülkesi Yemen'e dönmüşler, liseyi Yemen'in Aden kolejin de bitirdikten sonra inşaat mühendisliği eğitim almak için Amerika'ya yerleşmiş, 2002 yılında kariyerinin zirve yaptığı bir dönemde Amerikan yönetimi tarafından kendisine ve Müslümanlara karşı yapılan baskılardan dolayı Birleşik Krallığa hicret etmek

³⁰¹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/356. Evlâkî, *Ömer b. Hattab*, 38.

³⁰² Evlâkî, *Ömer b. Hattab*, 42.

zorunda kalmış ve 2004'ün sonlarına doğru ve ise etnik kökenine sahip olduğu ülkesi Yemen'e hicret ederek ölümüne kadar da Yemen'in çeşitli vilayetlerinde yaşamıştır. Yani Evlâkî için Allah'ın arzında seyahat etmek ya da hicret etmek zorunda bırakılmak bir yaşam biçimidir. Yaşantısının sonuna kadar da bu şekilde devam etmiştir.

Evlâkî için hicret konusunun ehemmiyetini Siyer-i Nebî derslerinden anlayabiliyoruz. Âlimlerden topladığı bilgiler neticesinde hicret etmenin üç hükmü olduğunu söyler:

1. Müslüman bir kişinin hicret etmesinin vucubiyetidir. Eğer bir Müslüman yaşadığı ülkede temel İslâmî ibadetlerini yerine getiremiyorsa (Namaz, oruç ve ezan gibi) o bireyin hicret etmesi ve kendisine ana ibadetlerini yerine getirebileceği bir yer bulması vacip olur.
2. Caiz olan hicret. Eğer Müslüman bir birey o ülkede hayatını zora sokan problemlerle karşılaşır rahata kavuşmak için bir başka İslâm beldesine gitmesi caizdir.
3. Haram olan hicret. Bir kişi eğer İslâm için kritik bir vazife üstlenmişse ve kendisinden başka bir kimse bu rolü yerine getiremiyorsa o zaman bu kişi için o ülkeden gitmesi haram olur.³⁰³

Enver el-Evlâkî, hicretin İslâm'da yüksek bir konuma sahip olduğunu söyler. Medine'ye hicretten söz eden ayetler indirildiğinde; “*Deki: Ey iman eden kullarım, Rabbinizden korkun! Bu dünyada iyilik edenler için bir güzellik vardır. Allah'ın arzı geniştir. Sabredenlere de ecirleri hiç şüphesiz hesapsız verilir.*”³⁰⁴ müfessirlerden Mücahit bu ayeti tefsir ederken; “Arzda hicret edin, Allah yolunda savaşın ve putlara tapmaktan sakının.” der. Atâ b. Ebû Rebâh ise “Eğer bir günah işlemeye davet edilmiş iseniz o zaman bundan kaçın.”³⁰⁵ der. Evlâkî, bu ayette “*Allah'ın arzı geniştir*” cümlesinden “Eğer sizler Mekke'de acı çekiyorsanız, o zaman Allah'ın (azze ve celle) dinini uygulayabileceğiniz ve ona göre yaşayabileceğiniz başka bir yere gidebilirsiniz.”³⁰⁶ demektedir.

³⁰³ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/253.

³⁰⁴ ez-Zümer 39/10.

³⁰⁵ Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, İmâduddîn İsmail b. Kesîr, *Muhtasar İbn-i Kesir Tefsiri*, çev. M. Beşir Eryarsoy, (İstanbul: Karınca & Polen Yayınları, 2015), 6/131.

³⁰⁶ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/360.

Evlâkî, hicretin faziletini anlatmaya devam ederken Nahl suresinde geçen “Zulme uğradıktan sonra Allah yolunda hicret edenleri biz dünyada elbette güzel bir şekilde barındıracağız. Âhiretin mükâfatı ise mutlaka daha büyüktür. (müşrikler) bilmiş olsalardı. (Onlar) sadece rablerine tevekkül ederek sabredenlerdir.”³⁰⁷ ayetinde Allah'ın kendi yolunda hicret edenlere ve zulme maruz kalanlara bu dünyada güzel bir yere yerleştireceğini vaat ettiğini söylemektedir. Mekke'den çıkıp Medine'ye hicret eden muhacirlere bakılacak olursa, hepsi de daha sonraları ya bir devlet kademesine yerleştirildiler ya da ordu komutanı oldular. Böylece Allah onlara bu dünyadayken hicret etmeleri mukabilinde Mekke'deyken sahip olduklarından daha iyi bir konum vermiş oldu. Tabii ki ahiretin mükafatı elbette daha büyük olacaktır.³⁰⁸

Evlâkî, günümüzde Müslümanların hicret konusunu konuşmaktan kaçındığına değinir. İslâm'daki bazı konular tartışmalı oldukları için bunlardan imtina ettiğimizi söyler. Ancak sonunda bu meselelerle yüzleştirecek gerçek problemlerle karşılaşırız. Ona göre bu meselelerin üstü kapatılmaması lazım ya da kendiliğinden çözülmesini beklememeliyiz. Gayrimüslim bir ülkeden hicret etmenin gerekliliği de bu konuların başında gelir. Âlimlerin icmâsına göre, Müslümanların gayrimüslim bir ülkede yaşaması caiz değildir. Bu hükmün birkaç istisnası vardır; eğer bir kişi İslâm dininin yayılması için mesai harcıyorsa ve dinini de özgürce yaşayabiliyorsa o zaman bu onun için mazerettir, derler. Yine ticaret yapan ve ilim öğrenenler için de geçici olarak izin verilebilir, süresiz olarak yerleşenler için değil. Bu nedenle eğer davet sorumluluğumuzu yerine getiremiyorsak, gayrimüslim bir ortamda yaşamamız doğru değildir. Bundan dolayı İslâmî davet, Müslümanlar için isteğe bağlı bir durum değil, gayrimüslim bir toplumda yaşayabilmenin gerekçesidir. Evlâkî, gayrimüslim ülkedeki İslâmî davet çalışmasını değerlendirirken İslâm'ın menfaatlerine hizmet eden, mesajının yayılmasına fayda sağlayan her şeyi davet çalışması kapsamında ele alır. Yani davet çalışmasını bir bütün olarak değerlendirir. İslâmî davet çalışmasını sadece gayrimüslimlere kitap/broşür dağıtmak ya da konferanslara konuşmacı olarak katılmak değil, aynı zamanda yardım çalışmaları, bağış çalışmaları ya da batıda yaşayan Müslümanlara eğitim vermekte davet çalışmaları kapsamında dahil edilebilir.³⁰⁹

³⁰⁷ en-Nahl 16/41-42.

³⁰⁸ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/360.

³⁰⁹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/254.

Bunların dışında Evlâkî, bugün dünyamızda Daru'l-küfür ve Daru'l-Harb'in net bir şekilde olduğunu ancak Daru'l-İslâm için net bir hüküm verilemeyeceğini söyler; bu nedenle günümüze uygulanacak hüküm, Müslüman bir bireyin, Allah'a en iyi ibadet edebildiği yere hicret etmesi gerektiğidir. Dünyası için değil, dini için en az korkunun olduğu yere hicret etmesi gerektiğini vurgular.³¹⁰

2.6.8. Allah Yolunda Cihat Etmek

Enver el-Evlâkî'nin özellikle de batılı araştırmacılar tarafından eleştirildiği konuların başında yer alan, ses kayıtları ve sosyal medya mecralarıyla kendilerine ve ülkelerine karşı militan topladığının müsebbibi olarak gördükleri, hayatının sonlarına doğru ise Amerika Başkanı Barack Obama tarafından önce ölüm listesine alınmasına, sonra da yargısız bir şekilde infaz edilmesine sebep olan cihat hakkındaki öğretileridir. Evlâkî genel olarak İslâm tarihi konferanslarında bu öğretilerin alt yapısını sunarak cihadın anlamı, hikmeti, amacı, içinden geçtiği safhalar ve gayesi gibi bilgileri dinleyicilerine sunmaktadır. Evlâkî'ye göre her türlü savaş bir zulüm ve şerli bir iştir:

“İster mütecâviz bir savaş olsun, emperyal bir savaş, koloniel bir savaş, birinin diğerine tahakküm mücadelesi için bir savaş ya da bir etnik topluluğun diğerine tahakkümü olsun, isterse de demokrasi götürme bahanesiyle olsun ya da isterse de falan halkların baskı ve diktatörlükten kurtulması bahanesiyle yürütülen savaş olsun; bunların hepsi batıldır. Hak olarak vasıflandırılacak tek bir savaş vardır, o da ‘La ilahe illallah’ sancağı altında yürütülerek Allah yolunda savaşmaktır.”³¹¹

Evlâkî, bazı insanların İslâm'ın Allah yolunda savaşma emriyle, İslâm'ın muharebeye ve şiddete teşvik ettiğine dair algılarının da yanlış olduğunu düşüncesindedir. Çünkü bizi yaratan Allah'tır, neyin doğru neyin yanlış olduğunu söyleme hakkına sahip olan da odur. Allah biz müminlerin kendi yolunda savaşmasını ister ki böylece insanları kula kulluktan Allah'a kulluğa döndürebilmeyi amaçlamaktadır.³¹² Bunun dışında cihadın gayesi olarak İslâm'ın yüceltilmesi, âlemi ifsattan muhafaza etmek, Allah'ın düşmanlarını cezalandırmak ve zelil etmek, münafıklıkları ortaya çıkarmak ve Allah düşmanlarının saldırılarına karşı savunma gibi gayeleri olduğunu söyler.³¹³

³¹⁰ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/444.

³¹¹ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/442-443.

³¹² Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/444.

³¹³ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/448-452.

Evlâkî için Allah yolunda cihat etmenin önemi büyüktü, bunun için mücadeleler veriyor, fikirsel olarak karşı düşüncelerde bulunanlara bile reddiyeler yazıyordu. Bunun en iyi örneği, 2010 yılında ülkemizde düzenlenen ve İbn Teymiyye'nin ünlü Mardin fetvasının (işgal beldesinde cihadın farz-ı ayn olduğunun fetvası) günümüzde geçerliliğini yitirdiğini beyan etmek amacıyla Mardin Artuklu Üniversitesinde düzenlenen konferansa yazdığı reddiyedir.³¹⁴ Evlâkî yazdığı uzun bir makaleyle İbn Teymiyye'nin cihad fetvasının günümüzde de aynen geçerliliğinin devam ettiğini, delilleriyle birlikte ortaya koyarak ispatlamaya çalışmıştır.

Evlâkî, günümüzde insanların Resûlullah'ın sünneti hakkında konuştuklarını fakat Allah yolunda cihat etmenin Resûlullah'ın sünnetinin bir parçası olduğunu görmezden geldiklerini söyler. Evlâkî'ye göre sünnet bir bütün olarak ele alınmalı, sonra da önem sırasına göre kendi içinde sıralanmalıdır. Yani sünnetin tümü önemlidir ancak bazı sünnetler diğerlerinden daha da ehemmiyetlidir. Evlâkî için cihat sünneti diğer sünnetlerin hepsinden daha önemli bir sünnettir.³¹⁵ Evlâkî, siyer konularını anlatırken her fırsatta cihadın faziletinden bahsetmeye çalışır

“Allah yolunda cihadın en âli, en önemli hedefi hakkı yaymaktır, başkalarını İslâm'a davet etmektir, onları cehennem ateşinden kurtarmaktır, onlara en büyük fayda ile fayda sağlamaktır, en hayırlı şeyi onlara sunmaktır, o da İslâm'dır. İslâm'daki savaşı, diğer tüm savaş türlerinden tamamen farklı kılan şey, diğer savaşların ganimet (Yeraltı kaynakları için yapılan savaşlar, petrol ve maden yatakları gibi) için veriliyor olmasıdır. İnsanların güce olan tamahı yüzünden yapılıyor, intikam ve farklı nedenler için savaşıyor. Fakat İslâm'da insanları cehennemden kurtarmak için necip bir düşünceyle savaşıldığını görüyoruz.”³¹⁶

Enver el-Evlâkî, et-Tâifetü'l-Mansûra³¹⁷ hadislerini göz önüne alarak Allah yolunda cihat etmenin bir kervan işi olduğunu söyler ve bu kervan sürekli hareket halindedir, kıyamet gününe kadar da hareket etmeye devam edecektir. Eğer zamanında bu kervana yetişilmezse Kâ'b. Mâlik ve arkadaşlarının Tebuk seferine katılmadığı gibi bizler de geride kalanlarla birlikte olmuş olacağız, der.³¹⁸ Maide sûresindeki “Ey

³¹⁴ Evlâkî, *Allah İslâm'a Bir Zafer Hazırlıyor*, 47-74.

³¹⁵ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/177.

³¹⁶ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/295.

³¹⁷ Ümmetimden bir taife kendilerine Allah'ın emri gelinceye (kıyamet kopuncaya) kadar hak üzere birbirine yardım edecek ve bunlar (muhalefet edenlerine) daima galip olacaklardır. Buhârî, “İtisam”, 10 (No. 6882).

³¹⁸ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/535.

iman edenler, içinizden kim dininden geri dönerse, Allah, müminlere karşı alçak gönüllü, kafirlere karşı ise onurlu ve şiddetli, kendisinin onları seveceği, onların da kendisini seveceği bir topluluk getirir ki, Allah yolunda cihad ederler ve kınayıcının kınamasından korkmazlar. Bu, Allah'ın lütfudur ki, onu dilediği kimseye verir."³¹⁹ ayetinin et-Tâifetü'l-Mansûra'ya ithaf edildiğini söyleyerek bu tâifenin ayette geçen özelliklerini sıralar: Allah'ın kendilerini sevdiği bir topluluk getirir, onlar da Allah'ı severler, Müminlere karşı alçak gönüllüler, kâfirlere karşı izzetlidirler, Allah yolunda cihat ederler ve kınayanın kınamasından da korkmazlar. "Onlar medyanın kendileri hakkında söylediğini umursamazlar. Onlar falancanın kendileri hakkında söylediğini umursamazlar, onlar kâfirlerin kendileri hakkında söylediğini umursamazlar; yeter ki Allah (c.c.) razı olsun, bu onlar için yeterlidir."³²⁰

2.7. EVLÂKÎ ETKİSİNİN NETİCELERİ

Buraya kadar üzerinde durulan konular özetlenecek olursa; kendimizi eğer empati yoluyla batıda yaşayan Müslümanların yerine koyabilirsek ve Enver el-Evlâkî'nin "*Peygamberlerin Hayatı, Siyer-i Nebi, Hz. Ebû Bekir ya da Hz. Ömer'in Hayatı gibi*" konulu konferanslarına dinleyici olarak katıldığımızı düşünürsek kendimizi yaşadığımız toplumda bir kimlik krizi içerisinde olduğumuzu görürüz. Yani Evlâkî'nin bakış açısıyla Müslümanız ama İslâm kimliğimizin gerektirdiklerinden bihaberiz. Belki namaz kılıyoruz, oruç tutuyoruz ama İslâmî ritüellere uyuşmayan insanların hayatlarına özentî ile bakıyoruz. Onları hayranlıkla izliyoruz ve aile bireylerimizi tanıdığımızdan belki de daha fazlasını onlar hakkında bilgi toplayarak sınırlı zamanımızı boş yere ve faydasız bilgilerle tüketiyoruz. Evlâkî'nin sohbetlerine devam edildikçe bu kimlik krizi aşıyor ama bu sefer ikinci bir sorunla karşılaşıyoruz. Bu da insanın yaratılışının bir kaidesi olarak hayatında kendisine bir rol model belirlemesi ve akabinde örnek aldığı bireylerin varlığıdır.³²¹ Evlâkî, yanlış kişileri rol model olarak seçmemizin büyük bir hata olacağını ve bizler için en iyi rol modellerin ise peygamberler, sahâbiler ve sâlih insanların olacağını söyler. Kendimiz için karakterimize ve kişiliğimize en uygun kişileri rol model olarak seçmeliyiz. Onlar hakkında okumalar yapmalı ve onlara benzemeye çalışmalıyız.³²² Sonuçta kendimize

³¹⁹ el-Mâide 5/54.

³²⁰ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/571.

³²¹ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 11.

³²² Evlâkî, *Ebû Bekir Es-Siddik*, 19.

uygun gerçek rol modellerimizi seçtik ve elimizden geldiği kadarıyla onlar gibi davranmaya çalışıyoruz. Sıra İslâm dini için fedakârlık yapmaya geldi. Bu din için tıpkı sahâbilerin yaptıkları gibi fedakârlık yapılmalıydı. Vakitlerimizden, emeklerimizden, gerektiğinde paralarımızla ve canlarımızla bu din için harcamalıyız. Aynı zamanda bu dini öğrenmek ve ilim sahibi olmak için de fedakarlıkta bulunmalıyız.³²³ Sadece fedakârlık yaparak bu din için yetemeyiz. Bizlerin ümmet bilincine de sahip olmamız gerekir. Kendimizi dünya genelindeki İslâm ümmetinin bir parçası olarak görmeliyiz. Dünyanın her bir köşesindeki kardeşlerimiz hakkında bilgi sahibi olmalıyız. Filistin de olup bitenler her İngiliz Müslüman'ı ilgilendirmeli, Bosna'da olup bitenler Amerikalı her Müslüman'ı ilgilendirmeli.³²⁴ Onların dertleriyle dertlenmeli ve bir binanın tuğlaları gibi kenetlenmeliyiz.

Evlâkî buraya kadar İslâmî bir karakter ve kişilik oluşturduktan sonra, onun için artık safları belirleme zamanıdır. Evlâkî'ye göre gri bir alan yoktur ya beyazsındır ya da siyah ya Müslümansındır ya da kafir ya Allah'ın yanındasındır ya da kovulmuş şeytanın yanındasındır.³²⁵ Bir tercih yapmak zorundayız. Dostlarımızı iyi belirlemeli, düşmanlarımızdan da sakınmalıyız. Dostu ve düşmanı birbirleriyle karıştırmamalıyız. velâ'mızı Allah'a ve ona tabi olanlara vermeliyiz, berâ'mızı ise şeytan ve yandaşlarına karşı göstermeliyiz. Hz. Ömer'in (r.a.) hicret hâdisesinden de küfrü açıkta olan hiçbir kafire karşı güvenmemiz gerektiğini öğreniyoruz. Eğer ki İslâmî ibadetlerimizi yerine getiremiyorsak ve davet çalışmalarında da bir katkımız yoksa gayrimüslim ülkelerden hicret etmemiz gerektiğini, Evlâkî'nin siyer derslerinden çıkarıyoruz ve son olarak da bu derslerden Allah yolunda cihat etmenin faziletlerini, en önemli hedefinin ise hakkı yaymak ve İslâm'a davet etmek olduğunu, en hayırlı şeyi onlara sunarak cehennem ateşinden kurtulmalarına vesile olunabileceğini öğreniyoruz.³²⁶ Kendimizi de eğer et-Tâifetü'l-Mansûra'nın içine alabilirsek Allah'ın bizi seveceğini, bizim de onu seveceğimizi, gerçek müminlere karşı alçak gönüllü olacağımızı, kâfirlere karşı izzetli davranacağımızı, Allah yolunda cihat edeceğimizi ve kınayıcının kınamasından da korkmayacağımızı biliriz.³²⁷

³²³ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 298.

³²⁴ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/12.

³²⁵ Evlâkî, *Peygamberlerin Hayatı*, 67.

³²⁶ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 2/295.

³²⁷ Evlâkî, *Resûlullah'ın Hayatı*, 1/571.

Enver el-Evlâkî'nin vaazları ya da konferansıyla insanlar üzerinde ne kadar etkili olduğunu ve bir takipçi kitlesi oluşturduğu ifade edilmişti. Bir Amerikan askeri olan ve orduda psikiyatrist görevinde bulunan Binbaşı Nidal Malik Hasan'dan daha önce bahsedildi. Kendisine, Evlâkî'nin en çok hangi sohbetinden etkilendiği sorulduğunda “*Peygamberlerin Hayatı ve Hz. Muhammed'in Hayatı*” cevabını verir.³²⁸ Yine Nidal Malik Hasan, 17 Aralık 2008'de Evlâkî'nin bloğu aracılığıyla bir e-posta gönderdiğinde; “ABD’de yaşamış, Kur'an ve sünneti iyi anlayan ve doğrulardan yana olmaktan korkmayan tek kişi sizsiniz” ifadeleriyle Evlâkî'yi övmüştür.³²⁹ Evlâkî'nin Yemen'deki İman Üniversitesi'ndeki öğrencilerinden Ömer Faruk Abdülmuttalip, Detroit olayından sonra Amerikalı yetkililer tarafından yapılan sorgusunda; Evlâkî'nin sahâbîlerin hayatları üzerine verdiği derslerden etkilendiğini söylemiştir. Her ne kadar bu dersler doğrudan cihat çağrısı yapmasa da içindeki klasik İslâmî savaşları yüceltmek için o döneme ait kıssaların anlatılması, Ömer Faruk Abdülmuttalib'in cihatçı bir karaktere bürünmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.³³⁰

Konunun başında da değindiğimiz üzere *Objective Troy'un* yazarı Scott Shane, Evlâkî'nin ilk döneminde verdiği bu İslâm tarihi derslerin daha sonraki cihâdî söylemleriyle karıştırılmaması gerektiğini söyler ve Evlâkî'nin bu iki dönemini birbirinden ayırır.³³¹ Ancak şu bir gerçektir ki, Evlâkî selefi akidesine sahip bir bireydi ve bu inancı kariyerinin ilk yıllarında vermiş olduğu İslâm tarihi derslerinde hissettiriyordu. Evlâkî'nin hayatı bütüncül olarak değerlendirildiğinde İslâm tarihi sohbetleriyle selefi inancın, sözlü olarak altyapısını oluşturduğunu görebiliriz. Yemen'e yerleşip vefat edene kadar da selefi inancını amelî olarak fiiliyata dökmeye çalıştığı görülmektedir.

³²⁸ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 191.

³²⁹ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 198.

³³⁰ Meleagrou-Hitchens, *Incitement Anwar Al-Awlaki's Western Jihad*, 180.

³³¹ Shane, *Objective Troy*, 95.

SONUÇ

1994 yılında Amerika'daki Denver İslâm cemiyetinde imamlık kariyerine başlayan Enver el-Evlâkî, dört yıllık görevinden sonra San Diego'daki er-Ribat camisinin imamlığına getirildi. İki yıl sonra da ülkenin en tanınmış camilerinden biri olan Dâru'l-Hicret'in imamlığını yapmaya başladı. Evlâkî'nin bu kadar hızlı yükselmesindeki başarısının arka planında bulunan etken, camilerinde ya da davet edildiği konferanslarda İslâm tarihi konulu vermiş olduğu dersler ve bunların profesyonel şirketler öncülüğünde kaydedilerek ülke genelinde insanların rahatlıkla elde edebileceği kasetlerin varlığıdır. Ayrıca mühendislik eğitimi alırken bile müfredatın dışına çıkarak “*Topluluk Önünde Konuşma, Edebiyat, Felsefeye Giriş ve İkna Çalışmaları*” gibi dersler alarak hitâbetini geliştirilmesinin katkısı da yadsınamazdır.

Enver el-Evlâkî'nin Amerika'da diğer vaizlere oranla tercih edilmesini, onun İngilizceyi Amerikan aksanıyla telaffuz etmesine ve genç nesille ilgilenmesine bağlayabiliriz. Evlâkî'nin kendisini yenileyerek bu tarz özellikleri bünyesinde barındırması, onu diğer vaizlerden ayırdığı gibi Hıristiyan bir ülkede İslâm tarihini anlatan çalışmalarının mevcudiyeti, onun sohbetlerine katılım oranını azımsanmayacak bir şekilde arttırabiliyordu.

Evlâkî'nin İslâm tarihiyle bu kadar ilgili olmasının, onun sahip olduğu selefi akîdesiyle paralellik arz ettiğini söyleyebiliriz. Çünkü selefi inancında ilk üç neslin (sahâbe, tâbiîn ve etbâu't-tâbiîn) örnek alınmasının gerekliliği, onların hayatlarını detaylıca öğrenilmesini gerektirir. Bu da İslâm tarihinin sadece bilgi amaçlı değil, hayatlara tatbik edilerek okunması demektir. Bunun önemine binaen Evlâkî, İslâm tarihini, gayrimüslim bir devlette irşat faaliyeti olarak görüyordu. Çünkü ona göre batıda kendisini İslâm'a nispet edenlerin bile bir kimlik krizi ve rol model sorunu vardı. Evlâkî bu sorunun İslâm tarihi okumalarıyla aşılabileceği kanısındaydı. Ayrıca bu dine tabi olanların, İslâm dinini part time zaman ayırabilecekleri ya da bir hafta sonu tatili gibi değerlendirmemeleri gerektiğinin önemine vurgu yaparak bu din için zamanlardan ve emeklerden fedakârlık yapılmasının zorunluluğunu her fırsatta dillendirirdi.

Evlâkî yine selefi inancının bir semeresi olarak ümmetçiliğiyle ön plana çıkan bir şahsiyetti. Ona göre milliyetçilik İslâm dinini ortadan kaldırmak için getirilen

projelerdendir. Kişinin yerel kimliğinin, ümmetçiliğinin önüne geçmesini istemez, her Müslümanın da dünya genelindeki cereyan eden olayları değerlendirirken bu mantaliteyle hareket etmelerini isterdi.

Enver el-Evlâkî için şüphesiz İslâm tarihinin ayrı bir yeri vardır. Çünkü o, tarihî okumalar yapmanın kişiye bakış açısı kazandıracığının düşüncesindedir. Bu bakış açısıyla amacı, kişinin dünyalık bir şeyler elde etmek için değil, bilakis dünyayı bir basamaklar silsilesi olarak görüp âhîret odaklı değerlendirmelere sahip olunmasına olanak sağlamasıdır. Onun tarihî anlatımlarından da görüyoruz ki; geçmişteki şahsiyet ve olaylardan istifade ederek insanların sırat-ı müstakîmi bulabilmelerini amaçlamaktadır. Evlâkî sadece geçmişle ilgilenmekle kalmayıp aynı zamanda sahih kaynaklar ışığında âhîret konulu konferanslar da veriyordu. Özellikle yaşadığı gayrimüslim toplumda ölümlerinden sonra kendilerini nelerin bekleyeceğine dair bilgileri sunarak tâbi olmaları gereken doğru yolu onlara göstermeye çalışıyordu. Her ne kadar üzerinde durmuş olduğu konular insanların pek hoşuna gitmese de hakikati söylemekten hiçbir zaman çekinmediğini, kendi canını feda ederek ispatlamıştır.

Evlâkî, İslâm tarihi içerikli konferanslarında kaynak seçimi olarak ise son derece titiz davranıp Kur'an ve hadisi harmanlayan eserleri tercih etmiştir. Klasik eserlerde özellikle İbn Kesîr ve İbn Kayyim el-Cevziyye gibi âlimlerin kitaplarından faydalanmıştır. Çağımızda ise İbrahim Muhammed Ali, Sâid Havvâ ve Ali Muhammed Sallâbî gibi yazarların hadis tabanlı eserlerini kaynak olarak seçmiştir. Evlâkî'nin bir özelliği de İslâm tarihindeki ihtilafî meselelerde yorum yapmaktan kaçınmasıdır. Zikrettiği olay zayıf rivayet ile destekleniyorsa olayı tarih kitaplarında geçtiği gibi aktarır ve rivayetlerin zayıf olduğunu da belirtir.

11 Eylül saldırıları Enver el-Evlâkî'nin kariyerindeki dönüm noktalarından biridir. Saldırının gerçekleştiği ilk günlerde Evlâkî ve Amerika'daki diğer Müslümanlar İslâmî kimliklerinden dolayı olayın faileriymiş gibi suçlansalar da bu durumu kısa sürede atlatan Evlâkî, 11 Eylül saldırısını ilk etapta lehine çevirmeyi başardı. İki taraf arasında kendi deyimiyle "köprü olma" vazifesi görmeye çalıştı. Bu süreç altı ay kadar devam etti ama Amerikan polisinin Müslümanların ev ve işyerlerine yapılan baskınlarıyla birlikte son buldu. Evlâkî için yeni bir dönemin başlangıcı olan bu olaylar silsilesinde Amerika'yı terk etmek zorunda kalan Evlâkî, Amerika'yla aralarında gittikçe açılan bir mesafe koydu.

Bu süreçte Evlâkî'nin kariyerinin ilk dönemlerinde anlatmış olduğu İslâm tarihi öğretileri, kendisi için daha da anlamlı hale gelir. Dîni vecibelerini yerine getiremeyen Müslümanların buldukları diyarlardan, ibadetlerini rahat bir şekilde yapabilecekleri yerlere hicret etmeleri ya da asrı saadettekilerin el-velâ ve'l-berâ inancını günümüzde de aynen uygulayabilmek ve fi-sebilillah yolunda cihat etmeyi bunlara örnek olarak verebiliriz. Sonuç olarak Enver el-Evlâkî aslında hep bu fikirlerinin ekseninde İslâm tarihi anlatılarını şekillendirdi. Aradaki fark, herkes tarafından sevilip saygı gösterildiği dönemde teoride kalırken, Amerika tarafından yalnızlaştırdığını dönemde ise pratiğe dökmeye çalışmasıdır.

KAYNAKÇA

- ABC News, “Anwar al-Awlaki ABD İHA’ları Tarafından Hedef Alındı”. Erişim 1 Şubat 2025. https://abcnews-go-com.translate.goog/Blotter/anwar-al-awlaki-targeted-us-drones-osama-bin/story?id=13549218&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc
- BBC News, “Ölüm İlanı: Anwar Al-Awlaki”. Erişim 8 Ocak 2025. https://www-bbc-com.translate.goog/news/world-middle-east-11658920?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc
- Brachman, Jarret. “Enver el-Evlaki”. *Britannica*. Erişim 22 Aralık 2024. <https://www.britannica.com/biography/Anwar-al-Awlaki>
- Brachman, Jarret. “Uzman Hasan ile Radikal İmam Arasındaki Bağları Tartışıyor”. *National Public Radio*. Erişim 14 Aralık 2024. <https://www.npr.org/2009/11/10/120287913/expert-discusses-ties-between-hasan-radical-imam>
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî. *Sahîh-i Buhârî*, nşr. Mustafa Dib el-Buga. Şam: Dâru’l-Ulûm, 1413/1993.
- Büyükkara, Mehmet Ali. *Çağdaş İslami Akımlar*. İstanbul: Klasik Yayınları, 14. Basım, 2015.
- CAGE, Cagebrisoners. “İmam Enver El Evlâki-Muhtaçlık İçinde Bir Lider”. Erişim 26 Aralık 2024. <http://www.cageprisoners.com/campaigns.php?id=412>
- CAGE, Cagebrisoners. “Moazzam Begg, İmam Enver El-Evlâkî ile Röportaj Yapıyor”. Erişim 26 Aralık 2024. <http://old.cageprisoners.com/articles.php?id=22926>
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman ed-Dârimî es-Semerkindî. *Sünen-i Dârimî*, nşr. Abdullah Aydınli. İstanbul: Madve Yayınları, 1994.
- Emerson, Steve. “Awlaki Etkisi”. *Family Security Matters*. Erişim 27 Aralık 2024. http://familysecuritymatters.org/publications/id.7926/pub_detail.asp.
- Evlâkî, Enver. *Rasulullah’ın Hayatı*. çev. Heyet. 2 Cilt. Konya: Yedi Sema Yayınları, 3. Basım, 2023.
- Evlâkî, Enver. *Peygamberlerin Hayatı*. çev. Enes Revan. Konya: Yedi Sema Yayınları, 2023.
- Evlâkî, Enver. *Ebu Bekir Es-Sıddîk*. çev. Heyet. Konya: Yedi Sema Yayınları, 2023.

- Evlâkî, Enver. *Ömer Bin Hattab*. çev. Heyet. Konya: Yedi Sema Yayınları, 2023.
- Evlâkî, Enver. *Ahret Hayatı*, çev. Heyet. Konya: Yedi Sema Yayınları, 2024.
- Evlâkî, Enver. *Kalplerin ve Akılların Savaşı*. çev. Miraç Karaaslan & Kerem Balta. Ankara: Beyaz Minare, 2015.
- Evlâkî, Enver. *Zafer ve Yenilgi Kuralları*. çev. Heyet. İstanbul: Anlatı Yayınları, 2017.
- Evlâkî, Enver. *Allah İslam'a Zafer Hazırlıyor*. çev. Büşra Lana. İstanbul: Anlatı Yayınları, 2014.
- Evlâkî, Enver. *Cihadı Desteklemenin 44 Yolu*. çev. Davud Yolcu. İstanbul: Küresel Kitap, 2. Basım, 2013.
- Fayda, Mustafa. *Hulefâ-yı Râşidîn Devri*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 12. Basım 2021.
- Ghobari, Muhammed & Stewart, Phil. "ABD'nin Yemen'deki Baskını ve Trump'ın Onayladığı İlk Askeri Operasyon". *Reuters*. Erişim 4 Şubat 2025. https://www.reuters.com/article/uk-usa-yemen-qaeda-idUKKBN15D094?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc
- Hsu, Spencer S. "İnsan Hakları Grupları ABD'nin Terör Öldürme Listesi Kullanma Yetkisine Karşı Dava Açtı". *Washington Post*. Erişim 4 Şubat 2025. <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/08/30/AR2010083005284.html>
- Kahtani, Muhammed b. Said. *İslâm' a Göre Dost ve Düşman*. çev. Harun Ünal. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2015.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâluddîn Abdülmelik b. Hişâm. *Es-Sîretü'n-Nebeviyye*. Beyrut: İbn Hazim, 1430/2009.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İbn Kesîr, İmâduddîn İsmail b. Kesîr, *Muhtasar İbn-i Kesir Tefsiri*, çev. M. Beşir Eryarsoy. İstanbul: Karınca & Polen Yayınları, 2015.
- İbn Nehhâs, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Ahmed b. İbrâhîm b. Muhammed ed-Dımaşkî ed-Dimyâtî, *Cihad*. çev. Erhan Okumuşlar. Konya: Neda Yayınları, 2011.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Hâşimî el-Basrî. *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*. nşr. Ali Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetü'l-Hanci, 1421/2014.
- İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm el-Harrânî, *Tefsir Usûlüne Giriş*, çev. Yusuf Işıcık İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2018.
- Karaaslan, Miraç. "Şehid Şeyh Enver El-Evlâkî'nin Hayatı ve Fikirleri". *İslam Dünyası Dergisi* 1 (Aralık 2011- Ocak 2012), 20-24.

Kitâb-ı Mukaddes. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 6. Basım, 2003.

Koca, Ferhat. “İbnü’n-Nehhâs ed-Dımeşkî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 18 Mayıs 2025. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibnun-nehhas-ed-dimaski>

Kur’an-ı Kerîm ve Türkçe Meâli. çev. M. Beşir Eryarsoy & Ahmed Ağıracıkça. İstanbul: Buruc Yayınları, 3. Basım, 1999.

Masmari, Hakim. “Dr. Nasır Awlaki Şeyh Enver Evlaki’nin Babası”. *Yemen Post*. Erişim 4 Şubat 2025. https://www.yemenpost-net.translate.google.com/Detail123456789.aspx?ID=100&SubID=1781&MainCat=4&_x_tr_sch=http&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc

Meleagrou-Hitchens, Alexander. *Incitement Anwar Al-Awlaki’s Western Jihad*. Londra: Harvard University Press, 2020.

Mepa News, “Enver el-Evlâkî Kimdir?”. Erişim 9 Aralık 2024. <https://www.mepanews.com/enver-el-evlaki-kimdir-49756h.htm>

Miller, Greg. “Müslüman Din Adamı Awlaki, CIA’nin Öldürülmesine İzin Verilen Kişiler Listesindeki İlk ABD Vatandaşıdır”. *Washington post*. Erişim 26 Aralık 2024. <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/04/06/AR2010040604121.html>

Morgan, Adrian. “Özel: Enver El-Evlâkî Kimdir?”. *Family Security Matters*. Erişim 01 Ocak 2025. http://www.familysecuritymatters.org/publications/id.4729/pub_detail.asp

NBC News, “Yemen’de El-Kaide Bağlantıları Nedeniyle ABD İmamı Aranıyor”. Erişim 01 Ocak 2025. https://www.nbcnews-com.translate.google.com/id/wbna33841279?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc&_x_tr_hist=true

Shane, Scott. *Objective Troy A Terrorist, A President, And The Rise of The Drone*. New York: Tim Duggan Books, 2015.

Shane, Scott. “İmamın Terörü Kınamaktan Cihadı Vaaz Etmeye Giden Yolu”. *The New York Times*. Erişim 24 Aralık 2024. <https://www.nytimes.com/2010/05/09/world/09awlaki.html>

Shane, Scott. “ABD’de Doğdu, Radikal Bir Din Adamı Teröre İlham Veriyor”. *The New York Times*. Erişim 27 Aralık 2024. <https://www.nytimes.com/2009/11/19/us/19awlaki.html>

Shane, Scott. “El-Kaide Bağlantılı Din Adamını Öldürme Hareketi Üzerine Meydan Okuma”. *The New York Times*. Erişim 28 Aralık 2024. <https://www.nytimes.com/2010/11/09/world/middleeast/09awlaki.html>

- Shane, Scott. “Enver el-Evlâkî’nin Dersleri”. *The New York Times Magazine*. Erişim 30 Aralık 2024. <https://www.nytimes.com/2015/08/30/magazine/the-lessons-of-anwar-al-awlaki.html>
- Shane, Scott. “Enver El-Evlâkî: Bir Amerikan Vatandaşı, Bir CIA Hedefi”. *National Public Radio*. Erişim 22 Aralık 2024. <https://www.npr.org/2010/05/18/126889383/anwar-al-awlaki-an-american-citizen-a-cia-target>
- Shane, Scott. “Bir El-Kaide Şehidinin Kalıcı Konuşması”. *The New York Times*. Erişim 31 Aralık 2024. <https://www.nytimes.com/2016/09/18/opinion/sunday/an-al-qaeda-martyrs-enduring-pitch.html>
- Sharpe, Tom. “Radikal İmamın Kökleri New Mexico’ya Dayanıyor”. *Santa Fe New Mexican*. Erişim 1 Şubat 2025. <http://www.santafenewmexican.com/Local%20News/Radical-imam-traces-roots-to-N-M->
- UPI, United Press International. “Fort Hood Davasında İmam New Mexico’da Doğdu”. Erişim 22 Aralık 2024. https://www.upi.com/Top_News/US/2009/11/11/Imam-in-Fort-Hood-case-born-in-New-Mexico/UPI-43701257982479/
- Uyeyri, Yusuf. *Cihad Yolunda Değişmeyen Esaslar*. İstanbul: Küresel Kitap, 2013.
- www. Kalamullah.com, “videolar”. Erişim 18 Mayıs 2025. <https://kalamullah.com/videos.html>